

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ASKERİ TARİH DİZİSİ

OSPREY

BERLİN 1945

Peter Antill

İllüstrasyonlar: Peter Dennis

Çeviren: Cem Demirkan

PETER ANTILL

uluslararası siyaset ve savunma araştırmaları üzerine öğrenim görmüş; Staffordshire Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler lisansını, Abersywyth'teki Galler Üniversitesi'nde ise stratejik araştırmalar yüksek lisansını tamamlamıştır. 1998'den 2002'ye kadar Cranfield'deki Savunma İdaresi ve Güvenlik Analiz Dairesi'nde araştırma görevlisi olarak çalıştıktan sonra kendini tam zamanlı yazarlığa vermiştir.

PETER DENNIS

1950'de doğdu. Çocukluk yıllarının ünlü *Look and Learn* dergisi gibi yayınlardan aldığı ilhamla Liverpool Güzel Sanatlar Fakültesi'nde eğitim gördükten sonra, ağırlıklı tarihi konularda olmak üzere yüzlerce kitabı resimledi. Tarzı ve çizgileriyle pek çok kişi tarafından efsanevi Angus McBride'in varisi gibi görülen Dennis ayrıca masa üstü savaş oyunları ve modelcilik tutkunudur.

Peter Antill
İllüstrasyonlar: Peter Dennis

BERLİN 1945

NAZİ İMPARATORLUĞU'NUN SONU

Çeviren: Cem Demirkan

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

OSPREY ASKERİ TARİH DİZİSİ

PETER ANTILL
BERLİN 1945
NAZİ İMPARATORLUĞU'NUN SONU

ÖZGÜN ADI
BERLİN 1945
END OF THE THOUSAND YEAR REICH

COPYRIGHT © OSPREY PUBLISHING LTD 2005

ÇEVİREN
CEM DEMİRKAN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
EMİR YENER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

SON OKUMA
M. FATİH BAŞ

DÜZELTİ VE DİZİN
NECATİ BALBAY

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: MART 2022

ISBN: 978-625-405-993-3

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CAD. YÜKSEK SOK. NO: 11/1
MERTER-GÜNGÖREN/İSTANBUL
(0212) 637 04 11
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin,
gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz,
yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK, NO: 2/4
BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel: (0212) 252 39 91
Faks: (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	6
Stalingrad'dan Berlin'e	
KRONOLOJİ	22
TARAFLARIN KOMUTANLARI	24
Sovyet Komutanları	
Alman Komutanları	
TARAFLARIN ORDULARI	30
Kızıl Ordu	
Wehrmacht	
ORDULARIN TERKİP CETVELLERİ	36
Kızıl Ordu	
Wehrmacht	
TARAFLARIN PLANLARI	38
Müttefiklerin Planları	
Alman Planları	
HAREKÂT	43
BERLİN SAVAŞI'NIN ARDINDAN	89
GÜNÜMÜZDE SAVAŞ ALANI	93
KAYNAKÇA	94
DİZİN	95

GİRİŞ

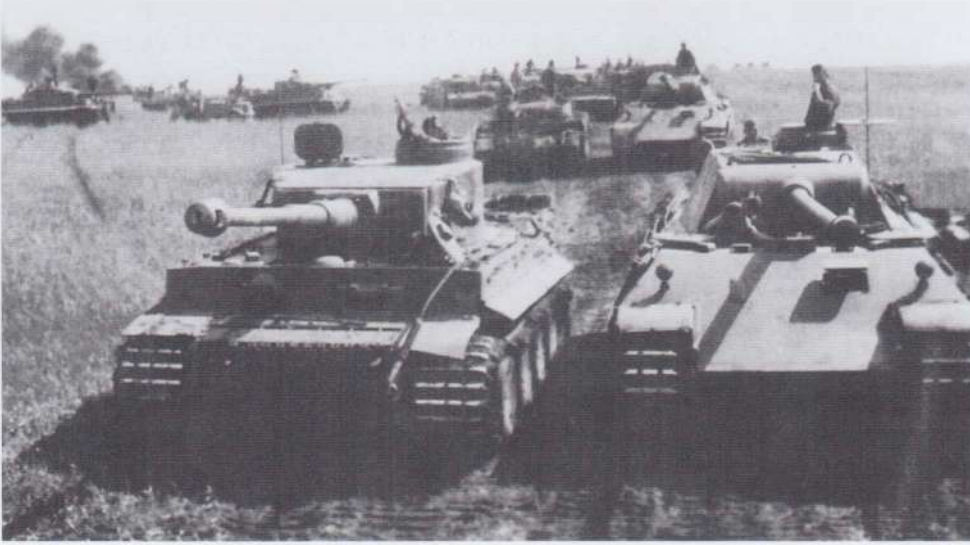
Nisan-Mayıs 1945 tarihleri arasındaki Berlin Savaşı, Avrupa'da II. Dünya Savaşı'nın son muharebesi olmasa da işi bitiren harekât olarak kabul edilir. 18 Aralık 1940'ta yayınlanan 21 numaralı emir ile Hitler, Wehrmacht'a (Alman Kara Kuvvetleri) daha İngiltere'yle savaş sona ermeden Sovyetler Birliği'ni ezme vazifesini vermişti. Böylece Almanlar, 152 tûmende görev yapan kendi üç milyon askerlerinin yanı sıra Mihver'deki müttefiklerinin sağladığı otuz tûmenle 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ni (SSCB) işgal ettiler. Fakat Hitler, Wehrmacht'ın bu kadar kısa sürede böyle mahvedici bir darbe indirebilme kabiliyetini fazlasıyla abarttığı gibi SSCB'nin bu tür bir darbeyi atlatıp işgale mukavemet göstermesini sağlayacak insan gücü, sanayi ve teknoloji kaynaklarını seferber edebilme kabiliyetini fazlasıyla hafife almıştı. 1941 sonunda, Almanların Moskova'ya karşı bitirici hamle teşebbüsleri olan Tayfun Harekâtı'nın başarısız olmasıyla Hitler'in planları suya düştü. Nazi Almanya'sı ve müttefiklerinin kalan bütün güçleriyle sonraki yıl yaptıkları hamle, yani *Blau* Harekâtı da kendileri için Şubat 1943'te Stalingrad felaketiyle sonuçlanınca* Mihver'in artık SSCB karşısında muzaffer olma şansı kalmamıştı. İbre bundan sonra sürekli Kızıl Ordu lehine dönecekti. Ancak Sovyetler'in önünde zafer için kat etmeleri gereken çok kanlı ve uzun bir yol uzanıyordu.

STALİNGRAD'DAN BERLİN'E

1943 yazı hem Wehrmacht hem de Kızıl Ordu için belirleyici önemdeki bir dönem teşkil etmiştir. O

zamana dek Kızıl Ordu, icra ettiği etkili karşı saldırıları kış taarruzlarına dönüştürmeyi başarak Alman stratejik savunma hattını kırılma noktasına getirmişti. Ancak nihayetinde, Almanlar esnek savunma prensipleri sayesinde kırılmaktan kurtuldular ve sergiledikleri kuvvetli direniş Stavka'nın (Sovyet yüksek karargâhı) stratejik emellerini boşa çıkardı. Rusya'nın işgalinin ilk iki yılı, yaz aylarının Wehrmacht'a kış aylarının Kızıl Ordu'ya ait olduğunu gösterir gibiydi. Bu durum Doğu Cephesi'nde kilitlenme belirtisiydi. Halihazırda Atlantik'te denizaltı savaşı veren, Kuzey Afrika'da gerileyen, anavatanını müttefik hava saldırılarına karşı savunmaya çalışan ve olası bir müttefik çıkarmasına karşı Norveç'ten Fransa'ya kadar tüm Atlantik sahilinde asker tutmak zorunda olan Almanya'nın kilitlenmeye tahammülü yoktu. Erich von Manstein'in 1943 ilkbaharında Donbas ve Harkov'da kazandığı başarılarla rağmen Wehrmacht'ın durumu oldukça kritikti. 1 Nisan 1943 itibarıyla Doğu Cephesi'ndeki Alman kuvvetleri, 147 piyade ve 22 panzer tûmeninin bünyesindeki 2.732.000 personel, 1336 tank ve 6360 parça toptan ibaretti. Buna karşılık Kızıl Ordu 500 tûmene teşmil edilmiş 5.792.000 personel, 6000 tank ve 20.000 parça topa sahipti. Almanlar SSCB'nin iradesini kıracak bir darbe indirmek ve ayrı bir barış anlaşması ile bu cepheyi kapatmak zorundaydılar. Hitler'in bu amaçla 13 Mart 1943'te ilan ettiği 5 numaralı ordu emri neticesi, Wehrmacht'ın Doğu Cephesi'ndeki üçüncü büyük taarruzu olup Kursk bölgesinde icra edilecek *Zitadelle* Harekâtı için hazırlıklara başlandı.

* Bkz. Peter Antill (çev. Cem Demirkan), *Stalingrad 1942. Hitler'in Sonunun Başlangıcı*, Osprey Askeri Tarih Dizisi, İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.

Kursk Savaşı sırasında yan yana dizili duran Alman Kaplan ve Panter tankları. Kursk çıkıntısına taarruz, Almanların Kızıl Ordu'ya karşı düzenledikleri son büyük saldırı harekâtı oldu. Bu teşebbüslerinin Sovyet derinlemesine savunması karşısında yenilmesiyle Doğu Cephesi'nde inisiyatif kesinlikle kaybedeceklerdi.

Stalin ve Stavka da 1943 yazı öncesi benzer sorunlarla karşı karşıyaydı. Kış taarruzlarıyla Wehrmacht'a ve Almanya'nın müttefiklerine görülmemiş derecede ağır darbeler indirilmiş ama nihayetinde Almanlar cepheyi sabitlemeyi başarmışlardı. Wehrmacht'ın mağlup edilerek Rus topraklarından atılması için Kızıl Ordu'nun yazın da zafer kazanabildiğini göstermesi gerekiyordu. Stavka'nın bu hedefe dönük planıysa, yaz-sonbahar seferinin başında Alman taarruzuna hedef olacağı tespit edilen Kursk çıkıntısında başarılı bir savunma tertip etmektir. Wehrmacht burada durdurulduğunda, öncelikle Kursk bölgesinde yerel karşı taarruzlar başlatılacak ve ardından bunlar Alman kuvvetlerinin kanatlarına doğru genişletilecekti. Stavka'nın nihai amacı Kızıl Ordu kuvvetlerini Dinyeper Nehri'ne ulaştırıp taarruzu mümkünse Belarus ve Ukrayna içlerine kadar sürdürebilmektir.

Alman taarruz planının nasıl şekilleneceği, Kursk çıkıntısının şeklinden ötürü iki taraf için de aşikârdır. Çıkıntının iki yanına zırhlı birlikler öncülüğünde indirilecek birer darbe ile savunmada gedikler açılacak ve buralardan içeri dalacak iki taarruz kolu tam ortada buluşup düşman kuvvetlerini cebin içinde hapsedecekti. Kullanılacak kuvvetler, 2700 adet Panzer ile mücehhez 19 zırhlı ve motorize tümen de dahil toplam 50 tümen ve bunları destekleyen 2600 uçak

idi. Çıkıntının kuzeyinde Walther Model'in XLVII. ve LI. Panzer kolordularından mürekkep Dokuzuncu Ordu'su bulunuyordu. 2., 4., 8., 12., 18. ve 20. Panzer tümenleri bu kolordular bünyesindeydi. Ancak harekâtın asıl vurucu gücü, çıkıntının güneyindeki Hermann Hoth'un Dördüncü Panzer Ordusu'ydu. Hoth'un komutasında, müsrifçe donatılmış üç tümenli (*Totenkopf*, *Leibstandarte*, *Das Reich*) II. SS Panzer Kolordusu'nun yanı sıra, takviyeli *Grossdeutschland* Mekanize Piyade (*Panzergranadier*) Tümeni ile sil baştan kurulmuş 3. ve 11. Panzer tümenlerinden mürekkep XLVIII. Panzer Kolordusu da mevcuttu. Hoth'un sağ yanını olası bir karşı taarruza mukabil örtmek üzere Werner Kempf'in komutasındaki 6., 7. ve 9. Panzer tümenlerinden bir mürettep kolordu ("Kempf Müfrezesi") tahsis edilmişti.

Alman taarruz hazırlıklarının gecikmesi, Kızıl Ordu'ya savunma hazırlıkları için gerekli zamanı sağlamıştı. Alman yaklaşma istikametlerinin tamamı yoğun şekilde mayınlanmış ve binlerce tanksavar topunun kenetli ateş sahası içine alınmıştı. Muharebe başladığında, cephede kilometre başına 3200 mayın ve 23 tanksavar topu düşüyordu. Stavka, kuzeydeki Alman Dokuzuncu Ordu'sunu karşılamak için Konstantin Rokossovskiy'in emrindeki Merkez Cephe'yi görevlendirmişti. Merkez Cephe savunmasının belkemiği

olan On Üçüncü Ordu, 25 kilometre kadar güneyinde konuşlanmış İkinci Tank Ordusu'ndan da destek alıyordu. Hoth'un Dördüncü Panzer Ordusu'nun güneyden yapacağı taarruzu karşılama göreviyse Nikolay Vatutin'in emrindeki Voronyej Cephesi'ne verilmişti. Otuz Sekizinci ve Kırkinci ordular ile Altıncı ve Yedinci Muhafız orduları ilk savunma hattını oluşturacak, hemen arkalarındaysa Birinci Tank Ordusu ile Altmış Dokuzuncu Ordu yer alacaktı. İvan S. Konyev'in Bozkır Cephesi, Rokossovskiy ile Vatutin'in savunma tertibatına destek olmakla görevlendirilmişti. Böylece Kızıl Ordu, Kursk bölgesinde Wehrmacht'a karşı asker bakımından 3/1, tank sayısında ise 1,5/1 oranlarında üstünlük tesis etmiş oluyordu.

Alman taarruzu 5 Temmuz 1943 sabahı başladı. Casuslar ve keşif raporları sayesinde taarruzun açılış dakikasına kadar bilgi sahibi olan Kızıl Ordu, Wehrmacht'ın topçusu ateşe başlamadan yarım saat önce kendi karşı hazırlık ateşini açtı. Alman birliklerinin bütün muhtemel toplanma bölgeleri vurulmuştu. İleri hattaki havaalanlarının topla bombardımanı çok etkili olmasa da, Alman taarruz planı sekteye uğradı. Kuzeyde, Alman Dokuzuncu Ordu'su nihayet harekete geçebildiğinde, 50 kilometrelik bir cephe hattında Sovyet On Üçüncü ve Yetmişinci ordularını vurdu; ancak, yedi gün süren şiddetli muharebeler sonucunda en fazla 8 ila 12 kilometre kadar bir ilerleme sağlanabiliyordu. 6 Temmuz'dan itibaren Rokossovskiy, İkinci Tank Ordusu ve diğer ihtiyat kuvvetleriyle karşı taarruzlara başladı. 12 Temmuz'a gelindiğinde Alman ilerleyişi artık durdurulmuştu. Bu tarihten sonra Dokuzuncu Ordu ilerleme girişiminde bulunmadığı gibi 14 Temmuz'da çekilmeye başladı.

Güneyde ise Alman Dördüncü Ordu'su biraz daha başarı sağlayabildi. Burada XLVIII. Kolordu ile II. SS Panzer Kolordusu "Kaplan" tanklarıyla mücehhez ağır panzer bölüklerinin öncülüğünde 35 kilometre kadar ilerleyerek Kızıl Ordu'nun üçüncü savunma hattına ulaşmışlardı. Ancak bu ilerleyişin Sovyet Birinci Tank Ordusu tarafından durdurulmasıyla ne kuzeyde ne güneyde beklenen yarma galibiyetlerinden hiçbirini alamamış oldu. Muharebenin en kritik günleri, 11 ve 12 Temmuz idi. Hoth, Birinci Tank

Ordusu'nu kuşatmak üzere öncü panzerlerini kuzeye çark ettirince, II. SS Panzer Kolordusu'nun 400 tankı Voronyej Cephesi'nin savunma hatlarının ortasındaki önemsiz bir demiryolu kavşağı olan Prohorovka İstasyonu'na ulaşmıştı. Vatutin'in bu tehlide, kendi Voronyej Cephesi'nden üç ve Bozkır Cephesi'nden iki orduyu bir karşı taarruza kaldırarak cevap vermesiyle, iki taraftan toplam 1200 tankın karşı karşıya geldiği bir çatışma başladı. Bir tam gün süren muharebelerde Kızıl Ordu 400, Wehrmacht ise 320 adet tank ve kundağı motorlu top yitirmiştir. Hoth taarruza devam niyetindeydi, ancak Batılı müttefiklerin 10 Temmuz'da Sicilya'ya çıkmaları ve akabinde Mussolini'nin faşist rejiminin çökmesi, planlarını suya düşürdü. II. SS Panzer Kolordusu'nun İtalya'da bozulan duruma müdahale etmek üzere Hitler tarafından görevlendirilmesi, Kursk'ta yeni bir taarruz olmayacağını kesinleştirmişti. Dördüncü Panzer Ordusu ve onun kanat emniyetini sağlayan Kempf Müfrezesi 18 Temmuz'da geri çekilmeye başladılar.

Stavka Kursk'ta zafer elde ettiğinden emin olunca, Kızıl Ordu'ya taarruzlarını Kursk-Kiev ve Kursk-Kremençug eksenleri üzerinden Dinyeper Nehri istikametine doğru sürdürmesi emredildi. 26 Ağustos'tan itibaren Merkez, Voronyej ve Bozkır cepheleri topluca Çernigov-Poltava Harekâtı olarak anılacak bir dizi taarruz harekâtına giriştiler. Bu taarruzlar sonucu Alman Güney Ordular Grubu emrindeki İkinci ve Dördüncü Panzer ordularıyla Sekizinci Ordu, Dinyeper Nehri hattına kadar çekilmek zorunda kalmışlardır. 30 Eylül itibarıyla, Kızıl Ordu Dinyeper'e dayanarak Gomel, Kiev ve Kremençug civarında ufak ama önemli birkaç kıyıbaşı tutmuştu. 1943 yılının geri kalanında Belarus (önceden Merkez) ile Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Ukrayna (önceden sırasıyla Voronyej, Bozkır, Güneybatı ve Güney) cepheleri, bir yandan Dinyeper Nehri'nin doğu yakasını Wehrmacht kuvvetlerinden temizleyip kıyıbaşlarını genişletecek taarruzlar gerçekleştirirken diğer yandan da Güney Ordular Grubu'nun karşı taarruzlarını savuşturdular. Kiev, 6 Kasım günü tekrar Kızıl Ordu'nun eline geçti. Konyev'in İkinci Ukrayna Cephesi'nin batıya ilerleyişini sürdürerek Kirovograd'ı ele geçirmesiyle Korsun-Şevçenkovskiy

Sovyet ressamı Pyotr Krignonov'un Korsun Cebi'nde üst üste yığılmış Alman cesetleriyle araç enkazlarını tasvir eden tablosu. Korsun harekâtı ile Ukrayna'nın Nazi işgalinden kurtuluşu tamamına erdirilmiş oluyordu.

bölgesinin kuzeyi ile Kiev'in güneydoğusu arasında, Dinyeper Nehri üzerindeki bir bölgede, iki Alman kolordusunu içine alan bir cep oluşmuştu. Hitler, Güney Ordular Grubu Başkomutanı Feldmareşal von Manstein'ı, kuzey ucu Wehrmacht'ın Dinyeper Nehri üzerindeki son istinat noktasına dayalı bu cepten geri çekilmekten menetti.

Sürekli taarruzlar Wehrmacht kuvvetlerini yıpratmışken Georgiy Jukov, cebin kuzeybatısındaki Vatutin'in Birinci Ukrayna Cephesi ile güneydoğusundaki Konyev'in İkinci Ukrayna Cephesi'ne Korsun-Şevçenkovskiy Harekâtı'nı başlatma emrini verdi. 24 Ocak 1944 sabahı top ateşi ardından Konyev'in şok birliği olan Dördüncü Muhafız Ordusu ile Elli Üçüncü Ordu saldırıya geçti ve Alman hatlarını yararak beş kilometre kadar ilerlediler. Ertesi sabah, Beşinci Muhafız Tank Ordusu ile V. Muhafız Süvari Kolordusu cephedeki gedikten girip batı yönünde taarruz ettiler, Konyev'den iki gün sonra Vatutin, Altıncı Tank Ordusu ile taarruza geçti; ancak İkinci Ukrayna Cephesi'nin aksine, Alman hatlarını yarmakta oldukça zorlanacaktı. Nihayet 3 Şubat'ta Altıncı Tank Ordusu ile Beşinci Muhafız Tank Ordusu unsurlarının temas kurmalarıyla Alman XI. ve XLII.

kolorduları etrafında ince bir dış çember kapatılmış oldu. Yirmi Yedinci ve Elli İkinci ordular ile Dördüncü Muhafız Ordusu ise daha içeriden kuşatma tesis etmişlerdi. Kuşatılan birlikler arasında beş adet zayıf piyade tümeninin yanı sıra 5. SS Mekanize Piyade Tümeni *Wiking* de vardı. Öte yandan, XI. Kolordu Komutanı Wilhelm Stemmermann felaketi önceden sezmiş ve sonradan Çerkassiy Cebi olarak anılacak bölgeye ikmal yığıp yeni savunma mevzileri hazırlarak önlem almaya çalışmıştı. Diğer tüm üst düzey komutanların cebi terk eden son uçaklarla bölgeden ayrılmalarına mukabil Stemmermann 17 Şubat'a kadar Konyev'in şiddetli taarruzlarına inatla direndi. Ancak kalan son ikmal malzemeleri tükenince, o günün ilk saatlerinde, ağır silahların imhasını ve hayatta kalan askerlerin batı yönünde kaçarak canlarını kurtarmalarını emretti. Ne var ki, şafak sökerken Alman birlikleri hâlâ dost hatlara ulaşamamışlardı. Havanın aydınlanmasıyla taarruza geçen Sovyet tanklarıyla Kazak süvarisi bozgun halinde çekilen Alman birliklerine ağır zayıat verdirdiler. Almanlar Korsun'da 55.000 ölü ve yaralı ile 18.000 esir kayba uğramışlardı ki ölenler arasında General Stemmermann da bulunuyordu.

Güneyde bu çarpıcı gelişmeler yaşanırken, kuzeyde Leonid Govorov'un Leningrad Cephesi ile Kirill Meretskoy'un Volhov Cephesi kısa sürede Markyan Popov'un İkinci Baltık Cephesi ile birleşerek 14 Ocak 1944'te Leningrad-Novgorod Taarruzu'nu başlatmışlardı. Leningrad'ın batısındaki dar bir kıyı şeridi olan ve Almanlar tarafından işgal edilmeyen Oranienbaum'a taarruzdan önce çıkarılan İkinci Şok Ordusu sayesinde Alman On Sekizinci Ordusu iki yandan tehdit altına alınmıştı. Ne var ki, kuvvetli Alman tahkimatları karşısında taarruz güçlükle ilerleyebiliyordu. Güney cephelerindeki akranlarının aksine buradaki Sovyet komutanları, savaşın büyük kısmını durağan halde geçirmiş olduklarından taarruz harekâtı konusunda tecrübesizdiler. Yine de 20 Şubat'ta cepheyi yarmayı başardılar ve 26 Şubat'ta Leningrad'ın kurtarıldığı ilan edilirken Alman On Altıncı ve On Sekizinci orduları Peypus Gölü ile Vittebsk arasındaki Panter Hattı'na çekildiler. Bu taarruzun ardından Finlandiya savaşından çıkmanın yollarını aramaya başladı.

Wehrmacht'a bir diğer darbe de 8 Nisan'da Kırım'ı kurtarmak üzere taarruza geçen Fyodor Tolbuhin'in Dördüncü Ukrayna Cephesi tarafından indirildi. İkinci Muhafız Ordusu ile Elli Birinci Ordu, XIX. Tank Kolordusu'nun ve Kerç Yarımadası'ndaki Müstakil Sahil Ordusu'nun da destekleriyle müşterek Alman-Rumen On Yedinci Ordu'suna karşı taarruza geçti. 16 Nisan'da Mihver kuvvetleri Sivastopol'e çekilmişlerdi. Hitler, Romanya'daki petrol yataklarına karşı vuku bulması muhtemel hava taarruzları için uygun bir üs teşkil eden Kırım'ın muhakkak savunulması emrini verdi. Alman direnişi oldukça sertti ama iki yıl önceki Sovyet direnişi kadar kararlı değildi. Şehir henüz taarruz altındayken gönülsüz bir tahliye girişimi oldu. Sivastopol'ün düşüp Kırım'ın tamamıyla Kızıl Ordu'nun eline geçtiği 10 Mayıs itibarıyla, On Yedinci Ordu'nun baştaki 150.000 askerinden sadece 40.000'i Kırım'ı terk edebilmişti.

Üç ay içerisinde Leningrad, Ukrayna ve Kırım kurtarılmıştı. Batıya doğru çekilen von Manstein'in Güney Ordular Grubu, Karpat Dağları'na sıkıştırılıp imha edilmekten son anda kurtularak Güneydoğu Polonya'ya (günümüzde Kuzeybatı Ukrayna) sığınır

ve 5 Nisan'da Kuzey Ukrayna Ordular Grubu adıyla yeniden düzenlenirken Besarabya ve Moldova Kızıl Ordu'nun eline geçti. Wehrmacht'ın içine düştüğü bu kriz anında Stavka şimdi tek bir amaca odaklanmıştı: Alman Merkez Ordular Grubu'nun imha edilmesi. Batılı müttefiklerin Fransa'ya çıkarma yapacakları sözü vermeleriyle Merkez Ordular Grubu'nun kuşatılıp imha edilmesini öngören bir taarruz nihayet gündeme alınabiliyordu. Stavka, yaz için farklı bölgelerde birbiri ardına yapılacak bir dizi taarruz planladı ki bunlardan en büyüğü olup Belarus'ta yapılacak Bagration Harekâtı, Merkez Ordular Grubu'nu iki yandan kuşatarak imha etmeyi amaçlıyordu.

Bagration Harekâtı öncesi, Doğu Cephesi'ndeki Alman istihbaratı büyük bir zafiyet içerisindeydi. Merkez Ordular Grubu cephesinde konuşlu VI. Hava Filosu elindeki 43 adet uzun menzilli keşif uçağından sadece 26 tanesi, Güney (Kuzey Ukrayna) Ordular Grubu cephesindeki IV. Hava Filosu'nun 43 keşşafından ise ancak 31 tanesi kullanılabilir haldeydi. Bahar aylarında havanın bulutlu olması, Kızıl Ordu'nun cephe gerisindeki birlikleri hakkında dişe dokunur keşif yapılmasını engellemişti. Haziran ayı geldiğinde ise Sovyet av devriyeleri kuş uçurtmaz oldu. General Reinhard Gehlen'in emrindeki Alman Doğu Cephesi askeri istihbaratı, yani *Fremde Heer Ost*, sadece telsiz trafiği üzerinden istihbarat toplamaya mahkûm olmuştu ki Sovyetler bu bilgi kaynağını kolaylıkla manipüle edebildikleri gibi Kızıl Ordu da cephede topyekûn telsiz sessizliği uygulamaya başlamıştı. Hitler ve OKH (*Oberkommando des Heeres* - Ordu Genel Karargâhı) daha bahar aylarında zokaya gelerek Kızıl Ordu'nun yaz taarruzunda hedefin Kuzey Ukrayna Ordular Grubu cephesindeki Galıçya (Kuzeybatı Ukrayna) bölgesi olacağı kanaatine varmışlardı. Taarruz istikameti konusunda ise bir kanaate varılamamıştı; Romanya ve Balkanlar üzerine bir hamle veya Baltık bölgesine doğru cüretkâr bir yarım teşebbüsü olacağını düşünüyorlardı. Almanlara göre Belarus cephesindeki Sovyet faaliyeti sınırlı bir tespit harekâtı olmaktan öteye gitmeyecekti. Bu kanaatlerinin temelinde, olası bir taarruzda öncü kuvveti teşkil edecekleri düşünülen altı adet Sovyet tank ordusunun altısının da Ukrayna'da bulunduğu dair

Belarus'ta Sovyet partizanları bir demiryoluna sabotaj düzenliyorlar. Sovyetler Birliği'ndeki en güçlü ve yoğun partizan hareketinin beşiği olan Belarus'ta Almanlar cephe gerilerini emniyete almakta büyük güçlük yaşıyorlardı. Bu partizanlar Bagration Harekâtı sırasında da önemli rol oynayacaklardı.

istihbarat yatıyordu. Ayrıca, Sovyet stratejik bombardıman kuvvetini oluşturan sekiz hava ordusundan altısının Ukrayna'da olması bu kanaati daha da kuvvetlendirmişti. Bahar aylarında ve yazın yürütülemeyen keşif faaliyetleri ile istihbarat eksikliği yanlışın fark edilmesine engel oldu.

Bagration öncesi stratejik duruma dair Kızıl Ordu'nun değerlendirmesiye bambaşkaydı. 1943 sonbaharındaki Ukrayna muharebelerinde ağır kayıplar vermiş bulunan Sovyet birlikleri, ciddi derecede personel ve teçhizat takviyesine gereksinim duymaktaydılar. Ayrıca, Doğu Cephesi'ndeki Panzer birliklerinin büyük kısmı hâlâ Kuzey Ukrayna Ordular Grubu bünyesindeydi. Binnetice, bu cephede Almanların beklediği gibi bir taarruz Kızıl Ordu'nun planları arasında yoktu. Belarus'un sık ormanlarıyla bataklık arazileriyse geniş çaplı zırhlı birlik harekâtına hiç de uygun değildi. Ancak diğer yandan, orada yoğun partizan faaliyeti söz konusuydu ve savunmadaki Alman birlikleri bu yüzden devamlı hırpalanıyordu. Dahası, Belarus'un kurtarılması sonucu Kuzey Ordular Grubu ile Kuzey Ukrayna Ordular Grubu'nun cephelerinin batısı Kızıl Ordu'nun harekât sahası haline geleceğinden bu iki Alman teşkilatı aniden çok müşkül bir duruma düşecekti.

Bu durum ve Wehrmacht'ın Belarus'tan bir taarruza hiç ihtimal vermemesi, Belarus seçeneğini Stalin ve Stavka için çok çekici hale getirmişti. Stratejik duruma dair yanlış Alman kanaatlerinden Sovyet istihbaratının haberdar olup olmadığı hâlâ bilinmemektedir. Her halükârda taarruzun Belarus'a yapılacağı Nisan ayı ortalarında kesinleşmişti.

Sovyet harekâtı birbirini izleyen dalgalar halinde gerçekleşecekti. İlk olarak, Finlandiya'yı savaş dışı bırakmak için Haziran başında bir hamle yapılacaktı. Hemen hemen aynı sıralarda Fransa'ya yapılacak olan müttefik çıkarmasıyla Almanların dikkatinin o tarafa çekilmesi ve başta panzer birlikleri gelmek üzere Alman stratejik ihtiyatlarının Fransa'ya sevk edilmesi de bekleniyordu. Böylece Bagration için şartlar olgunlaşmış olacaktı. Bagration Harekâtı'nın başarılı olduğu kesinleşince de Kuzey Ukrayna'da üçüncü bir taarruz başlatılacaktı zira saldırıya uğrayan Merkez Ordular Grubu'nun çökmesine engel olmak için Kuzey Ukrayna Ordular Grubu'ndan önemli miktarda birliğin kaydırılması ve neticede bu ikinci Alman teşkilinin önemli oranda zayıflaması bekleniyordu.

Sovyetler'in başarısı, Wehrmacht'ın Belarus'taki kuvvetlerinin takviyesine engel olabilmeye bağlıydı. 1944 yazında zayıf durumda olan Belarus'taki

Alman birlikleri kısa sürede mağlup edilebilirdi ama Almanlar asıl taarruzun buradan geleceğini anlar da buraya taze kuvvetler sevk ederlerse o zaman çok büyük bir sorun çıkardı. Dolayısıyla, esas darbenin Kuzey Ukrayna Ordular Grubu üzerine ineceğine Almanları inandırmak için —ki zaten bu görüşteler— Stavka yoğun bir aldatma harekâtı (*maskirovka*) başlattı. Bu tedbir, geniş çaplı kuvvet sevkیاتını gizlemek için de gerekiyordu. Ukrayna ve Kırım'dan dört tank ordusu ile Baltık bölgesinden bir tank ordusu Belarus cephesine kaydırılırken kuvvetlerin taarruz çıkış bölgelerine sevkleri gece karanlığında yürütüldü; mıntıkalarına ulaşan birlikler derhal örtülü mevzilere yerleştirildi; taktik telsiz muhaberesi en düşük seviyeye indirildi ve Alman keşif uçuşları kesin surette önlendi. Öte yandan, hakiki hazırlığın Ukrayna'da vuku bulduğu izlenimini uyandırmak üzere Üçüncü Ukrayna Cephesi geniş çaplı kuvvet yığınağı yapmaya başlamıştı. Sovyet av devriyeleri Belarus'ta Alman keşif uçuşlarını var güçleriyle engellerken Ukrayna'da Alman hava keşif faaliyetine kontrollü müsamaha gösterilerek Almanların bu sahte yığınağı görmeleri sağlandı.

Stavka, 31 Mayıs 1944'te Kızıl Ordu'ya gerekli emirleri gönderdi. Bagation Harekâtı'nın 19 Haziran 1944'te başlaması öngörülmüyordu ama Smolensk'in batısındaki taarruz çıkış noktalarında demiryolu trafiğinin tıkanması yüzünden bunun 23 Haziran'a ertelenmesi gerekecekti. Kızıl Ordu'nun yaz harekâtı 10 Haziran 1944'te, Leningrad ve Karelya cephelerinin Leningrad'ın kuzeyinde düzenledikleri taarruzla başladı. 21 Haziran'a gelindiğinde Finlandiya savaştan çekilmenin yollarını aramaya başlamıştı ki bu ülke bir ay sonra ateşkes imzaladı.

Kızıl Ordu, 22 Haziran'da bölük ve tabur büyüklüğünde birliklerle cebri keşifler düzenleyerek Belarus'taki Alman ileri mevzilerini yoklamaya çalıştı. Ayrıca, Vitebsk'in kuzeyinde Birinci Baltık Cephesi, güneyinde ise Üçüncü Belarus Cephesi Alman hattındaki olası açıkları tespit etmek üzere birer taarruz başlattılar. Sovyet stratejik bombardıman uçakları, Alman mevzilerini yumuşatmak için ilk saldırılara 22-23 Haziran gecesi girişirken Bagation Harekâtı saat sabah beşte resmen başladı. Tüm cephe hattında iki

saat kadar süren ve düşman savunmasını altı kilometre derinliğe dek döven şiddetli bir topçu baraj ateşi açıldı ve bunu piyade taarruzları takip etti. Savaşın ilk yıllarında şiddetli top ateşi eşliğinde geniş bir cephede düzenlenen dalga dalga piyade taarruzunun yerini, iyi idare edilen ve yoğun ateş desteğiyle belli noktalarda yoğunlaşan piyade gruplarının taarruzu almıştı.

23 Haziran günü öğleden sonra, Vitebsk'te durum kritik bir hal aldı. İvan K. Bagramyan'ın Birinci Baltık ve İvan Çernyakovskiy'in Üçüncü Belarus cepheleri, şehri savunan dört tümeni iki yandan kuşatmak üzereydi. Merkez Ordular Grubu Komutanı Feldmareşal Ernst Busch derhal OKH ile teması geçerek Üçüncü Panzer Ordusu'nun tek başına durumu düzeltmeyeceğini bildirmiş ve acil takviye istemişti. Ancak OKH hâlâ asıl taarruzun Ukrayna'da geleceğine inandığı için, Kuzey Ukrayna Ordular Grubu'ndan Belarus'a yardım gönderilmesine onay verilmedi. Hitler, Üçüncü Panzer Ordusu'na sadece şehir etrafındaki mevziler dahilinde taktik ricat için müsaade etmişti. Vitebsk'in daha kuzeyinde Altıncı Muhafız Ordusu'nun cepheyi yardığında ve açılan gedikten faydalanmak üzere Bagramyan'ın I. Tank Kolordusu'nu sevk ettiğinden OKH'nin haberi yoktu.

Alman Dördüncü Ordu'sunun kuzeyine yapılan taarruz çok başarılı olamamıştı. Moskova-Minsk otayolunun Smolensk-Orşa arasındaki kısmı, Kızıl Ordu'nun o bölgedeki en önemli hedeflerinden biriydi. Orası hayli müstahkem bulunduğu gibi Wehrmacht'ın en kuvvetli tümenlerinden biri olan, Korgeneral Hans Traut komutasındaki takviyeli 78. Taarruz Tümeni tarafından korunmaktaydı. Orşa'ya yüklenen On Birinci Muhafız Ordusu kendi özel taarruz birliklerini kullandıysa da, yoğun top ateşinin yanı sıra istihkâm birliklerinin ve mayın temizleyicilerle teçhiz edilmiş tankların desteğine rağmen belli bir başarı sağlanamadı. Nihayet iki piyade tümeni cepheyi yarmayı başarınca, Çernyakovskiy açılan gedige derhal süvariler ve mekanize birliklerden mürekkep karma bir muharebe timi olan Oslikovskiy Grubu'nu sevk etti. Beri yandan Feldmareşal Busch, elindeki az sayıda ihtiyat birliğinden biri olan *Feldhermhalle* Panzer Tümeni'ni Dinyeper kıyısında kurduğu ikinci savunma hattına konuşlandırıyordu.

Bagration Harekâtı sırasında esir düşen Alman askerlerinden kalabalık bir grup. Kızıl Ordu'nun en parlak başarısı olarak kabul edilen Bagration Harekâtı ile savaş öncesi Sovyet topraklarının tamamı işgalden kurtarılmış oluyordu. Alman tarafında ise Merkez Ordular Grubu tamamen yok edilmiş ve neredeyse yarım milyon askeri personel yitirilmişti.

İlk günün sonunda, Bobruysk üzerine hamlesinde ilerleme kaydedemeyen güneydeki Birinci Belarus Cephesi'nin Üçüncü Ordu'su hariç diğer bütün birlikler başarılı bir netice elde etmişlerdi. Vitebsk tamamen kuşatılmak üzere olup Minsk yolu hemen hemen açılmıştı. OKH ise hâlâ Kızıl Ordu'nun esas hamleyi Ukrayna'da yapacağına ısrarcıydı.

24 Haziran günü öğlene doğru, kuzeyden gelen Altıncı Muhafız Ordusu ile güneyden gelen Kırk İkinci Ordu Vitebsk'in batısında birleşmeye başlayınca şehri savunan Alman LIII. Kolordu'sunun kadere mühürlendi. Üçüncü Panzer Ordusu komutanı General Reinhardt durum daha da vahimleşmeden bir huruç harekâtı ile geriye çekilmek için OKH'den izin istemişse de, Hitler bunu reddetmişti. LIII. Kolordu Komutanı General Gollwitzer, 4. Luftwaffe Tümeni'ni şehrin güneyinde, Hitler'den izin çıkması halinde huruç icra etmek için hazırlamıştı. Beklenen izin akşam saat sekiz buçukta çıktı ama artık çok geçti, zira söz konusu tümen tamamen kuşatılmıştı. Sonraki iki gün boyunca Otuz Dokuzuncu ve Beşinci ordular, I. Tank Kolordusu ve Oslikovskiy Grubu'nun da desteğiyle Vitebsk'teki Alman mevzilerine taarruzlarına devam ederek direniş cebini erittiler.

26 Haziran itibarıyla durum Alman LIII. Kolordu'su için durum ümitsiz bir hale gelmişti. 27 Haziran sabaha karşı Gollwitzer'den Üçüncü Panzer Ordusu'na, bir huruç harekâtı için en yakındaki Alman mevzilerinin konumunu soran ve hava desteği talep eden şifreli bir mesaj ulaştı. Bu mesajın şifresi sabaha karşı çözüldüğünde LIII. Kolordu artık muharip bir kuvvet olma vasfını yitirmişti. Gollwitzer'in geri çekilme emri verdiği birlikleri tabur büyüklüğünde gruplara ayrılarak Kızıl Ordu hatlarından sızmaya çalıştılar; lakin kuşatmadan kurtulabilenler kendilerini, partizanların kontrolündeki Belarus kırsalında bulacaklardı. LIII. Kolordu'nun 28.000 askerinin akıbeti halen tam aydınlanamamıştır; kesin olan, bunlardan çok az bir kısmının Alman hatlarına ulaşabildiğidir. Vitebsk'e yönelik Sovyet taarruzunun şiddeti, OKH'yi şaşırtmıştı. Daha beteri, Hitler'in geri çekilmeyi yasaklayan emirleri yüzünden Wehrmacht kuvvetleri bulundukları mevzilere çakılı kalıp Kızıl Ordu tarafından çok daha kolayca kuşatılıyorlardı.

Daha güneyde, On Birinci Muhafız Ordusu bataklık ve ormanlık arazi içinden geçerek Orşa'ya yürümeye çalışıyordu. Alman 78. Taarruz Tümeni'nin taktik savunma mevzileri 25 Haziran'da aşıldı ve

Orta Avrupa'daki Alman mültecilerden bir kabile çekilen Alman ordularıyla birlikte kaçıyor. II. Dünya Savaşı öncesinde Balkanlar ile Orta Avrupa'da önemli miktarda etnik Alman nüfus mevcuttu, fakat Volksdeutsche denilen bu topluluklar Nazi işgalinin bedelini yaşadıkları ülkelerden savaş boyunca ve sonrasında kovularak öldüler.

doğrudan şehre taarruz başladı. Alman XXVII. Kolordusu'nun komutanı General von Tippelskirch, birliklerini kurtarmak istiyorsa Dinyeper gerisindeki ikinci savunma hattına çekilmek zorunda olduğunu anlamıştı; ancak Feldmareşal Busch kendisine Hitler'in "geri çekilmek yok!" emirlerini hatırlattı. Elindeki kuvvetleri diktatör ile yalakasının fantezileri yüzünden kaybetmek istemeyen von Tippelskirch, Busch ve OKH'yi aldatma yolunu seçti: Birliklerine geriye çekilip savunma için elverişli yeni bir mevzi tutmayı emrederken amirlerine yolladığı raporlarda direnişi sürdürdüğünü yazmıştı. 26 Haziran günü öğleden sonra II. Muhafız Tank Kolordusu Orşa'nın kuşatılmasını tamamlarken Alman yaralılarını taşıyan son tren katarı kıl payıyla şehirden ayrılmış ve Minsk'e doğru yola çıkmıştı. Ne var ki bu katar, şehrin batısında önüne çıkan bir grup T-34 tankı tarafından imha edildi. Orşa 27 Haziran'ı 28'e bağlayan gece Kızıl Ordu'nun eline geçti.

Wehrmacht'a sağlam bir savunma mevzii tutma fırsatı bırakmadan Dinyeper ve Dvina nehirlerini birkaç noktada birden atlamış bulunan Kızıl Ordu'nun öncelikli hedefi Berezina Nehri idi. Orşa'da önemli bir demiryolu kavşağı elde eden Çernyakovski, Minsk'e karşı ileri harekât için Pavel

Rotmistrov'un Beşinci Tank Ordusu ile II. Muhafız Tank Kolordusu'nu görevlendirdi. İşin ciddiyetinin ancak farkına varan OKH, hâlâ esas hedefin Ukrayna olduğunu düşünmekle birlikte Mayıs ayında Ukrayna'ya yollanmış olan takviyelerin bir kısmını geri çekmeye başlamıştı. Bunlardan ilki olan 5. Panzer Tümeni'nin öncü birlikleri 26 Haziran'da Minsk'e ulaştı. Tümenin görevi Minsk istikametindeki tek engel olan Borisov'da mevzilenerek Kızıl Ordu'nun zırhlı taarruzunu Berezina boyunca durdurmak ve Dördüncü Ordu'nun geri çekilmesini sağlamaktı. Almanlar 28 Ekim akşamı Üçüncü Belarus Cephesi ile ilk teması kurarak Berezina'yı zorla aşmaya çalışan Kızıl Ordu tanklarının yolunu kestiler. Böyle olunca da Sovyetler'in öncü zırhlı birlikleri batıya ilerleyişlerine devam edebilmek için Borisov'un kuzeyine çark edip 5. Panzer Tümeni mevzilerinin etrafından dolanmak zorunda kaldılar. On Birinci Muhafız Ordusu'nun piyadeleri de 29 Haziran'da söz konusu Alman birliğiyle temas sağlamışlardı. 30 Haziran'da Kızıl Ordu birlikleri Borisov'un kuzeyinde ve güneyinde Berezina Nehri'ni aştılar ve gün sona ererken şehre giren Sovyet güçleriyle Almanlar arasında şiddetli sokak çatışmaları başladı. 5. Panzer Tümeni'nin son kalan unsurları ve diğer Alman birliklerinin

Varşova ayaklanması esnasında yıkıntılar arasında siperlenen iki Leh Anavatan Ordusu askeri. Polonya'nın 1939'daki yenilgisinden sonra yeraltına çekilerek direniş örgütlemeye koyulan Leh subay ve devlet temsilcilerinin idare ettiği "Anavatan Ordusu", 1944 yazı boyunca Almanların uğradığı felaketlerden cesaret alarak ayaklanmıştı; fakat kendisinden bağımsız bir Leh direnişine tahammülü olmayan Stalin bu ayaklanmaya en ufak destek vermeyerek Almanlar tarafından ezilmesine göz yumdu.

akşamüzeri şehri terk etmeleriyle de Borisov Kızıl Ordu'nun eline geçti.

Üçüncü Belarus Cephesi kuzey istikametinden Minsk'e yürürken, Rokossovskiy'in Birinci Belarus Cephesi de güneyden yaklaşıyordu. Alman Dokuzuncu Ordu'sunun tuttuğu bu bölgede Wehrmacht'ın başlıca savunma kuvveti 134. Piyade Tümeni'ydi ki sonradan Dokuzuncu Ordu'nun asıl ihtiyatı olan 20. Panzer Tümeni de harekâta dahil oldu. Ancak Pavel Batov'un Sovyet Altmış Beşinci Ordu'su Bobruysk'un güneyinde savunma hattını yarmayı başarınca Rokossovskiy bu bölgeye derhal I. Muhafız Tank Kolordusu'nu sevk etti. Almanlar açısından durum, Bobruysk'un kuzeyindeki Kızıl Ordu birlikleri yüzünden çok kritik bir hal almıştı. Hitler'in öfkesinden korkan Busch, batıya çekilmeyi katiyen yasaklamıştı ancak Dokuzuncu Ordu cephesi çökmek üzereydi ve bu durum Hitler'i çok kızdırmıştı. Önce ordunun komutanı General Jordan, hemen ardından da Busch görevlerinden alındılar ve Merkez Ordular Grubu'nun başına Feldmareşal Walther Model atandı. Beri yandan, Bobruysk'un doğusunda 40.000 kişilik bir Alman kuvveti kuşatılarak imha edilmişti. Sovyet piyadesi kuşatılan şehre karşı 27 Haziran'da arruza geçince, XXXI. Panzer Kolordusu,

içeride bir artçı tümen bırakmak şartıyla çemberi yarıp çıkma emri aldı. 20. Panzer Tümeni öncülüğünde başlayan huruç, ince Sovyet hattında bir gedik açmayı başardıysa da çıkan Alman birlikleri Kuzey Ordular Grubu'ndan desteğe gelen, 20 kilometre ötedeki 12. Panzer Tümeni'ne ulaşmaya çalıştıkları sırada Kızıl Ordu saldırılarıyla ağır zayıat verdiler. Bu ricatten ancak, çökmüş haldeki 15.000 asker kurtulabildi. Bobruysk ise iki günlük direnişin ardından 29 Haziran'da düştü. Böylece Birinci Belarus Cephesi, bir haftadan kısa sürede düşmanın 366 zırhlı aracıyla 2664 parça topunu imha etmiş, 50.000 ölü verdimiş ve 20.000 esir almıştı. Stavka, akabinde Rokossovskiy'e Minsk'e yönelip geniş çaplı bir kuşatma harekâtı düzenleyerek Dokuzuncu Ordu'dan arta kalanları ve Alman Dördüncü Ordu'sunu imha görevini vermişti. Üçüncü Belarus Cephesi de kuzeyden harekete geçecekti.

Bu sırada devam eden Normandiya Savaşı'nın yanı sıra OKH'nin inatla ve ısrarla kafayı Ukrayna'ya takması yüzünden Minsk ancak elde kalan kuvvetlerle savunulabilecekti. Ne var ki Hitler'in "geri çekilmek yok!" takıntısı, kalan birliklerin büyük kısmının teçhizatını yitirmiş ve morali çökmüş kuvvetlerden ibaret bulunmasına sebep vermişti. Sovyet

31 Ağustos 1944 günü Bükreş'te bir Sovyet askeri ile Rumen askeri el sıkışıyor. Sovyet orduları 1944 yazı boyunca Finlandiya'yı savaş dışına ittiler ve Romanya ile Bulgaristan'ın taraf değiştirmesine sebep olacak şekilde Balkanlar'da harekât yaparak Mihver'i çöktürtiler.

yaklaşma istikametleri Beşinci Panzer Ordusu tarafından bloke ediliyordu. Savunmanın temel amacı, en tehditkâr Sovyet kuvvetlerini oyalamak ve böylece şehirdeki yaralılarla işgal yönetimi erkini tahliye etmektir. Minsk'in kuzeybatısındaki demiryolunun elde tutulması da büyük önem taşıyordu. Beşinci Tank Ordusu ile On Birinci Muhafız Ordusu'nun 1 Temmuz'da başlattıkları taarruz, iki gün içinde 5. Panzer Tümeni'ni yokoluşun eşiğine getirdiğinde Hitler, Minsk'in tahliyesi için nihayet izin verdi. 3 Temmuz sabahı Sovyet II. Tank Kolordusu direnişi kırarak şehre girdi. Birinci Belarus Cephesi'nin birlikleri de kısa sürede bu kolorduya yetiştiler ve çember kapatılmış oldu. Sonraki iki hafta, Kızıl Ordu'nun irili ufaklı direniş ceplerini imha etmeye uğraşmasıyla geçecekti. Bagation'daki Alman zayıtı hiçbir zaman tam olarak tespit edilememiştir. Wehrmacht, 150.000'i esir olmak üzere 350.000'e yakın asker kaybetmişti. Kızıl Ordu'nun zayıtı ise 178.000 ölü ve 587.000 yaralıydı.

İleri harekâta devam eden Sovyet birlikleri, Niemen Nehri'ni aşarak Doğu Prusya'ya girdikleri gibi

Vistül ve Narew nehirlerini de geçerek Polonya içlerine ilerleyip Reich'in sınırlarına dayandılar; fakat 1 Ağustos 1944'te Almanlara başkaldırarak Varşova Ayaklanması'nı başlatan yeraltındaki direnişçi Polonya Anavatan Ordusu'na (*Armia Krajowa*) yardım etmekte fazla istekli olmamışlardı. Varşova'daki Polonyalı direnişçilerle Kızıl Ordu arasında dört Panzer tümeni bulunuyordu ve Rokossovskiy'in kuvvetlerinin yaz taarruzundan sonra toparlanabilmek için dinlenmeleri şarttı. Sovyetler Eylül sonuna doğru direnişçilere havadan yardım malzemesi atmaya başladıklarında iş işten geçmişti:

Anavatan Ordusu 2 Ekim tarihine kadar üstün Alman birlikleri tarafından imha edildi. Yılın geri kalanında Kızıl Ordu, Baltık devletlerini tekrar işgal etti ve geriye iki istisna olarak Alman Kuzey Ordular Grubu'na bağlı On Altıncı ve On Sekizinci orduların sığındığı Kurland Yarımadası ile XXVIII. Kolordu'nun mevzielenmiş olduğu Memel civarındaki bölge kaldı.

Kızıl Ordu'nun 1944 yaz taarruzu, 20 Ağustos'ta başlayan Yaş-Kişinev Harekâtı ile en tepe noktasına ulaşmıştır. Rodyon Malinovskiy'in İkinci ve Tolbuhin'in Üçüncü Ukrayna cepheleri, Romanya'daki Alman ve Rumen birliklerinden derilip çatılmış Güney Ukrayna Ordular Grubu'na karşı ilerlemeye başladıklarında Alman savunma hatları kısa sürede yarıldığı gibi Rumen Üçüncü ve Dördüncü orduları teslim oldu. Rus ilerleyişi karşısında Romanya'nın genç kralı I. Mihai, sivil muhalefetin ve ordunun büyük kısmının desteğiyle 23 Ağustos günü bir saray darbesi düzenleyerek Hitler'in sadık müttefiki Mareşal Ion Antonescu'nun diktatörlük rejimini devirdi ve Almanlardan ülkeden çıkmalarını istedi. İsteği kabul görmeyince de aynı gün gece yarısı radyoya ko-

Sovyet ağır topçu bataryası iş başında. Kızıl Ordu, saldırı öncesi yoğun top ateşi kullanımına büyük önem veriyordu. Berlin harekâtında cephede metre başına düşen sahra topu miktarı o zamana dek görülmüş en yüksek oranlardan biriydi. (ITAR-TASS)

nuşarak ülkesinin artık Müttefikler safına geçtiğini duyurdu ve Almanya'ya savaş ilan etti. Bu şekilde, Romanya yaklaşık bir milyon askeriyle dördüncü büyük Müttefik olarak Nazi karşıtı koalisyonu ekleniyordu. 29 Ağustos'a gelindiğinde, Altıncı Tank Ordusu yürüttüğü derinlemesine harekâtla Alman Güney Ukrayna Ordular Grubu'nu hemen hemen imha etmişti. Ploieşti petrol yatakları Almanların elinden çıkarırken Ağustos'un son günü Ruslar Bükreş'e ulaştılar. Romanya'yı Mihver'den ayıran Kızıl Ordu birlikleri ardından güneyde Bulgaristan üzerine yürürken, bir yandan da batıya dönerek Karpat Dağları'nı aştılar ve Alman Sekizinci Ordu'sunu Macaristan içlerine doğru kovaladılar. Mihver'in SSCB'ye zaten hiç savaş ilan etmemiş olan en pasif üyesi Bulgaristan, batan gemiyi terk ederek 7 Eylül'de taraf değiştirdi ve Almanya'ya savaş ilan etti. Ekim ayı geldiğinde Kızıl Ordu Budapeşte banliyölerine varmıştı. Almanlar için bir felaketler silsilesi haline gelen 1944 Sovyet yaz taarruzu böylece sona erdi.

Sovyet taarruzu 20 Ocak 1945'te tekrar başlayacaktı ama Churchill, Batılı müttefikler üzerinde Almanların Ardennes taarruzu neticesi oluşan ağır baskıyı hafifletmek için yardım rica edince, Sovyet diktatörü taarruzun öne alınarak 12 Ocak 1945'te

başlamasını emretti. Stavka, Vistül Nehri'nin yatağı yüzünden coğrafi olarak ayrı iki taarruz planlamıştı. İlk ve daha güçlü olan taarruzda Jukov'un Birinci Belarus Cephesi, Pulawy köprübaşından Lodz'a ve Magnuszew köprübaşından Kutno'ya saldırıp Varşova'yı kuşatacaktı. Baranow köprübaşından Radom'a saldırarak olan Konyev'in Birinci Ukrayna Cephesi ise Radom bölgesinden çekilen Alman kuvvetlerini çevirmek için kuzeybatıya birlik gönderecek ve gerekirse Birinci Belarus Cephesi'yle işbirliği yapacaktı. Yarma harekâtında sol cenahlarından Dördüncü Ukrayna Cephesi ile desteklenecek olan bu birlikler, taarruzun ilk safhası tamamlandıktan sonra batı ve kuzeybatı istikametinde Oder'e doğru ilerleyeceklerdi. Rokossovskiy'in İkinci Belarus Cephesi'nin icra edeceği ikinci taarruz Rozan ve Seroock köprübaşlarından başlayarak kuzeybatıya yönelip Baltık kıyısına erişecek ve Doğu Prusya'nın Almanya ile bağlantısını kesip aşağı Vistül'ü temizleyecekti. Rokossovskiy'in sağında yer alan Çernyakovskiy'in Üçüncü Belarus Cephesi batıya yönelip Pergel Nehri'nin güneyinden Königsberg'e saldırarak, Üçüncü Panzer Ordusu'nun Merkez Ordular Grubu'yla irtibatını kesecek ve Mazurya Gölleri civarındaki Alman Dördüncü Ordu'sunu çevirecekti.

Oder Nehri'ndeki bataklık arazide terk edilmiş bir T-34/76 tankı. Zorlu arazi ve azimli Alman müdafaası Birinci Belarus Cephesi'nin ilerleyişini o kadar yavaşlattı ki Jukov iki tank ordusunu cepheye erken sevk etmek zorunda kaldı.

Sovyet Başkomutanlığı, yaklaşan taarruz hazırlıkları için Eylül ve Ocak arasında muazzam bir lojistik destek sistemi oluşturdu. Doğu Polonya'daki demiryollarının ray aralığı Sovyet sistemine uygun şekilde daraltıldı ve Birinci Belarus Cephesi'ne 68.000 vagon, yani Bagration Harekâtı'ndaki dört cephenin tümüne verilmiş toplam ikmale yakın miktarda malzeme tedarik edilirken Birinci Ukrayna Cephesi'ne 64.000 vagon gönderildi. Birinci Belarus Cephesi, Pulawy köprübaşında 1,3 milyon, Magnuszew köprübaşında ise 2,5 milyon top mermisi yığarken İkinci ve Üçüncü Belarus cephelerinin müşterek top ve havan mermisi yığnağı da 9 milyona erişmişti. Kıyas yapmak gerekirse Don Cephesi tüm Stalingrad Harekâtı boyunca bir milyondan az top mermisi kullanmıştı. Sovyet Başkomutanlığı aynı zamanda askeri propaganda programını da değiştirdi. Yaklaşık 18 ay boyunca propagandanın ana konusu Sovyet topraklarının kurtarılması olmuştur ama bundan sonra yabancı topraklarda savaşacak olan Sovyet askerleri için yeni konu artık intikamdı. Bu fikir posterler, sloganlar,

toplantılar, dersler, yol levhaları, makaleler ve broşürlerle yayıldı. Askeri komiserler Alman ordusunun sivillere karşı işlediği gerçek ya da uydurma suçlara ve ülkelerinin maruz kaldığı talan ile tahribata dair hikâyeler anlattılar. Fakat bu metotların sonunda zararlı etki yaptığı görüldü ve canavarlaşan askerlerin sivillere karşı hareketleri Siyasi Şube için büyük endişe kaynağı haline geldi. Almanlar, Doğu Prusya'da Sovyetler'in ele geçirdiği bir köyü geri aldıklarında bütün ahalinin katledilmiş olduğunu gördüler. Bu savaş suçunu propaganda için tepe tepe kullanan Göbbels, savaşın geri kalanında Alman askerlerinin Sovyetler'e karşı çetin ve hatta fanatik bir direniş sergilemesini sağladı.

Sovyet taarruzu 12 Ocak 1945 günü sabah saat beşte başladı. Konyev'in açtığı şiddetli baraj ateşini yakın takiple ilerleyen keşşafçılar ile ceza taburları ilk Alman siper hattını ele geçirdiler ve topçu ikinci hattı döverken beklediler. Dördüncü Panzer Ordusu'nun karargâhı ve ana hatta çok yakın mevzilenmiş olan seyyar ihtiyat birlikleri de Rus topçusu tarafından

vurulmuştu. Öğleden sonraya gelindiğinde, Dördüncü Muhafız Tank Ordusu'na mensup unsurlar Almanların ilk savunma hattındaki büyük gediklerden istifade etmeleri için ileri sürüldüler. Kızıl Ordu o akşama kadar 30 kilometre derinlik ve 40 kilometre genişlikte bir bölgeyi ele geçirmişti. Sonraki birkaç gün içerisinde Kielce düştü ve sağ cenahını emniyete alan Konyev'in ordularını Krakow, Kantowice ve Czystochowa'ya göndermesi üzerine Almanlar kuşatılmamak için geri çekilmek zorunda kaldılar. Kielce müdafaasını takviye için sevk edilmiş olan *Grossdeutschland* Kolordusu ile XXIV. Panzer Kolordusu, Lodz'a vardıklarında ilerleyen Sovyet birlikleriyle karşılaşmaları üzerine hızla çekildiler.

Jukov, 14 Ocak'ta Magnuszew köprübaşından taarruza geçti ve ileri hat hücum taburlarıyla düşmanı gafil avlaması üzerine, hiç hız kesmeden ana saldırı kuvvetinin yanı sıra İkinci Muhafız Ordusu'na mensup öncü unsurları da destek olarak gönderdi. Akabinde Beşinci Şok, Sekizinci Muhafız ve Birinci Muhafız Tank orduları da silahbaşı ederken Kırk Yedinci ve Altmış Birinci ordular tarafından kuşatılmak üzere olan Varşova'yı Almanlar çabucak tahliye ettiler. Varşova'nın düşmesine öfkelenen Hitler, A Ordular Grubu'nun (yeniden adlandırılmış Kuzey Ukrayna Grubu) komutanı Orgeneral Josef Harpe'nin yeri-

ne Feldmareşal Ferdinand Schörner'i; Dokuzuncu Ordu'nun komutanı Smilo von Lüttwitz'in yerine ise Theodor Busse'yi tayin etti. Ayrıca, Altıncı SS Panzer Ordusu'na da Belçika'daki Ardenne's'den geri çekilmesini emretti ama bu kuvvet Polonya'daki savunma hattında konuşlandırılacağına Macaristan'ı geri almak gibi gerçeklikle bağı kopmuş, mantıksız bir görev verildi.

20 Ocak'a gelindiğinde Sovyetler 500 kilometrelik bir mesafe boyunca cepheyi yarmış ve Krakow ile Lodz'u ele geçirmişlerdi. Jukov'un emrindeki Otuz Üçüncü Ordu İlza yakınlarında Konyev'in sağ cenahıyla temas kurarken Birinci Belarus Cephesi'nin kalan kısmı Alman sınırına sadece 60 kilometre kala kuzeybatıya yöneldi. Ama Alman sınırını ilk kez geçme şerefine, Stavka'nın talimatları doğrultusunda esas tank taarruzunu Breslau'ya yönlendiren Konyev nail olacaktı. Akabinde Konyev, kuvvetlerinin önemli bir kısmını Silezya sanayi bölgesini ele geçirmekle görevlendirdi. Jukov bu zaman zarfında Oder kıyısındaki Küstrin'e doğru zorlamaya devam etmişti ama sağ cenahındaki İkinci Belarus Cephesi ile arasında, Rokossovskiy'in Doğu Prusya'daki Alman kuvvetlerini kuşatmak üzere neredeyse kuzeye doğru ilerlemesi sebebiyle gitgide bir gedik açılmakta olduğunun da farkındaydı. Kanadını emniyete almak isteyen

Sovyet askerleri silah arkadaşlarının ateş desteği altında koşarak ilerliyor. Kızıl Ordu muazzam miktarda tank kullanmasına rağmen bilhassa şehir savaşlarında piyade, müşterek unsurlar timinin ayrılmaz bir parçası olmayı sürdürdü. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

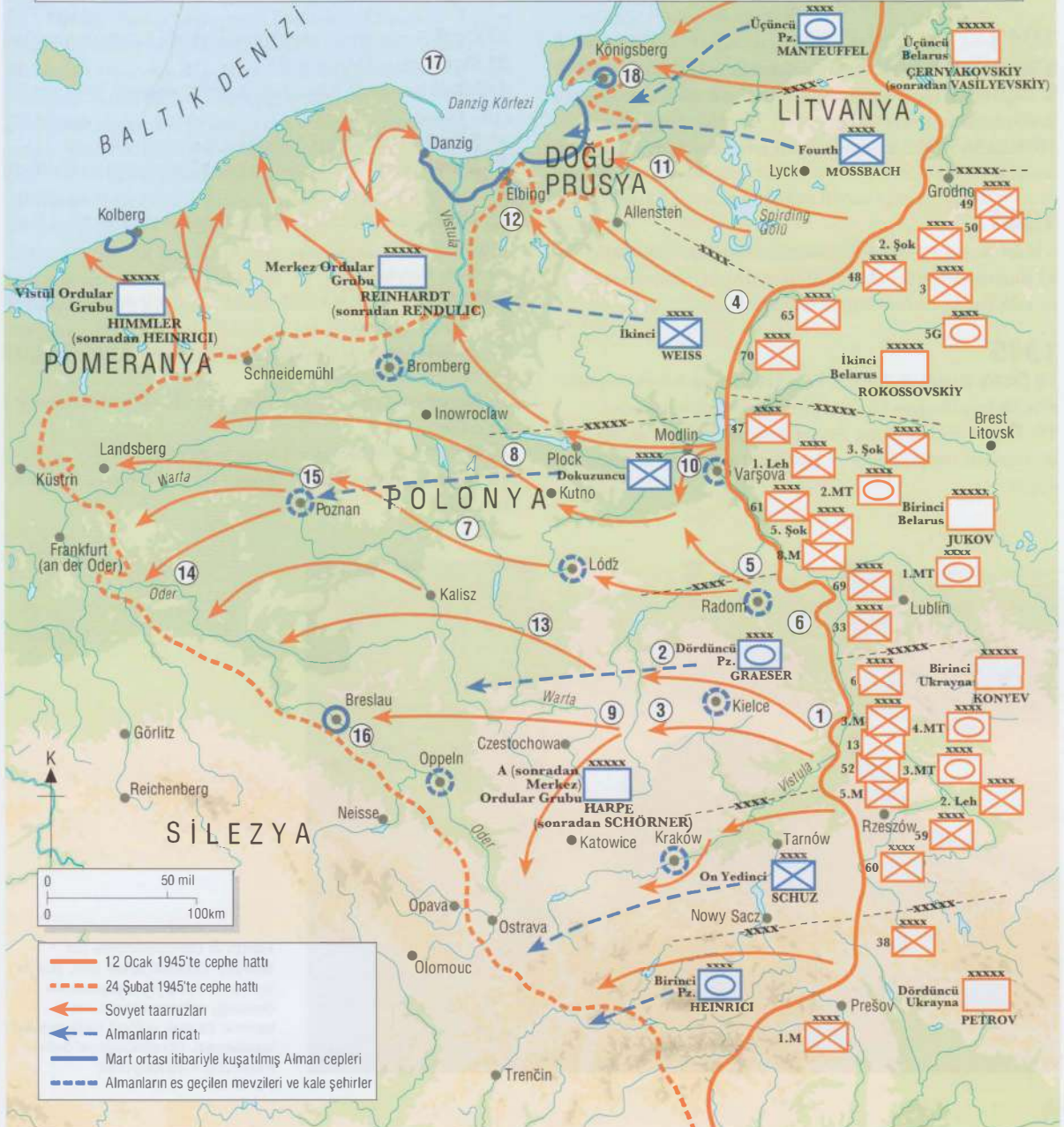
Bir piyade müfrezesinin refakatindeki T-34/76 tankı, tahrip edilmiş bir Kaplan tankının ardından dolanıp yoldan karşıya geçiyor. Tek bir T-34/76'nın, T-34/85 ya da Stalin tanklarının yardımı olmadan bir Kaplan'ı haklamış olması zayıf ihtimaldir. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

Jukov, Üçüncü Şok Ordusu ile Kırk Yedinci ve Altmış Birinci orduları bu amaçla yeniden mevzilendirdi. Rokossovskiy'in 14 Ocak'taki saldırısı, azimli Alman savunması ve *Grossdeutschland* Panzer Kolordusu'nun karşı hücumları karşısında ilk başta bocalamıştı; ancak *Grossdeutschland*'in güneye sevk edilmesiyle Rokossovskiy, İkinci Şok Ordusu ile Kırk Sekizinci ve Altmış Beşinci orduları güçlü zırhlı birliklerle destekleyerek 19 Ocak'ta 100 kilometrelik bir hat boyunca cepheyi yardı. Sağındaki Çernyakovskiy'in Üçüncü Belarus Cephesi, Doğu Prusya'daki Alman birliklerini imha etmek için kendisiyle müşterek hareket edecekti. Alman savunmasının en güçlü bölümüyle karşı karşıya geldiklerini gören bu iki Sovyet komutanı yollarını adeta yumruk yumruğa açmak zorunda kalmışlar ve neticede ağır zayıat vermişlerdir. Sonunda Stavka, Birinci Baltık Cephesi'ne mensup Kırk Üçüncü Ordu'yu Üçüncü Belarus Cephesi'ni takviye etmek üzere gönderdi. Marienburg ve Elbing 26 Ocak'ta

düşünce Königsberg şehrinin yanı sıra Almanların Üçüncü Panzer Ordusu, Dördüncü Ordu'su ve İkinci Ordu'suna mensup bazı unsurlar kuşatıldı. Alman Dördüncü Ordu'sunun 27 Ocak'ta düzenlediği güçlü teşebbüsüne rağmen –altısı piyade, biri motorize ve biri panzer olmak üzere sekiz tümenle icra edilmişti– Doğu Prusya'daki Alman askerleri kuşatmayı kaldırmayı başaramadılar. Şubat başında hem Konyev hem de Jukov Oder'e erişerek ele geçirdikleri bölgeleri emniyete almışlardı. Rokossovskiy, Çernyakovskiy (18 Şubat'ta düşman ateşiyle öldü ve yerine Mareşal Aleksandr M. Vasilyevskiy tayin edildi) ve Bagramyan, aralarında Königsberg, Memel, Bromberg, Poznan ve Breslau'nun da olduğu Alman egemenliğindeki bölgelere yüklenmeye devam ederlerken Rokossovskiy, ay sonuna kadar Doğu Pomeranya'yı işgal etti. Nazi Almanyası'nın başkenti ve Üçüncü Reich'in kalbi olan Berlin'i ele geçirmek üzere düzenlenecek son Sovyet saldırısı için sahne artık hazırды.

VİSTÜL'DEN ODER'E, SOVYET TAARRUZ HAREKÂTI OCAK-ŞUBAT 1945

1. Ana Sovyet taarruzu saat sabah on buçukta, bir saat süren bombardmanın ardından iki tank ve uç piyade dalgasıyla başladı. Konev ik kademe yaklaşık 34 piyade tümeni ve 1000 tank tahsis etmişti (03.00, 12 Ocak 1945).
2. Konev daha sonra Alman kuvvetlerinin Radom'dan çekilmesine mani olmak için Üçüncü ve Dördüncü Muhafız Tank ordularını kuzeydoğu istikametine gönderdi.
3. Beşinci Muhafız Ordusu Czeszochowa'ya doğru ilerledi.
4. Rokossovskiy, Merkez Ordular Grubu'nun ricat hattını kesme gayretiyle kuzeybatıda Danzig'e doğru hücumla geçti. Almanlar Birinci ve Üçüncü Belarus cephelelerinin baskısı altında olduklarından bu hamleye mâni olabilmek için yapabilecekleri pek bir şey yoktu.
5. Jukov 14 Ocak 1945'te taarruza geçti ve Beşinci Şok ile Sekizinci Muhafız orduları Magnuszew'deki köprübaşından hızla ilerlemeye başladı.
6. Jukov'un Otuz Üçüncü ve Altmış Dokuzuncu orduları Pulawy köprübaşından hücumla geçti. Jukov, Birinci Muhafız Tank Ordusu'nu Lodzve Poznan üzerinden ilerleyen taarruzun ana koluna destek olması için gönderdi.
7. İkinci Muhafız Tank Ordusu, Plock ve Incwrocław ana taarruz güzergahını teşkil etmek üzere saldırmaya geçti.
8. Konev'in kuvvetleri 17 Ocak 1945'te Warta Nehri'ne erişti.
9. Varşova 17 Ocak 1945'te düştü.
10. Alman İkinci Ordu'su dağılıncı, Grossdeutschland Kolordusu ile XXIV. Panzer Kolordusu çekilmek zorunda kaldı ve böylece Rokossovskiy, Doğu Prusya'nın işgali ile Danzig'in kuşatılmasını tamamlamış oldu.
11. Şubat başında Danzig ve Königsberg çevresinde toplam 500.000 civarında Alman askeri kuşatılmıştı, ne var ki Kurland Yarımadası'nda sıkışanlar da dâhil bu birliklerin çoğu Amiral Karl Dönitz'in tasarladığı bir hareket çerçevesinde tahliye edildi.
12. Grossdeutschland Kolordusu ile XXIV. Panzer Kolordusu, Lodz'a sevk edilen A (sonradan Merkez) Ordular Grubu bünyesine dâhil edildiler. Ne var ki Sovyetler'in de Alman güçleri ile neredeyse aynı anda Lodz'a varmaları üzerine, Oder'e ulaşmak için bastran Sovyet birliklerinin önünde hızla geri çekildiler.
13. Jukov, Şubat başında Konev ile birlikte Oder'e ulaştı ve her ikisi de nehir boyunca mevzilendiler.
14. Poznan 23 Şubat 1945'te teslim oldu.
15. Breslau kuşatıldı ama Mayıs'a kadar direndi.
16. Wilhelm Gustloff yolcu gemisi Sovyet denizaltısı S-13 tarafından Stolpebank açıklarında torpillerle batırılma tarihinde tek bir geminin kaybolması yaşanan en büyük can kaybı (7000'in üzerinde) ortaya çıktı (23.08. 30 Ocak 1945).
- 17.

KRONOLOJİ

1943

5 Temmuz Almanlar, *Zitadelle* Harekâtı'nı başlattı.

6 Ağustos Hava akınlarının etkisini azaltmak maksadıyla Berlin kısmen tahliye edildi.

18 Kasım İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri "Berlin Savaşı'nı" başlattı.

1944

6 Mart Berlin'e yönelik ilk Amerikan hava akını yapıldı.

23 Haziran Sovyetler, Alman Merkez Ordular Grubu'nu imhaya yönelik Bagration Harekâtı'nı başlattı.

1945

12 Ocak Kızıl Ordu Birinci, İkinci ve Üçüncü Belarus cephele-ri ve Birinci Ukrayna Cephesi'yle kış taarruzuna başladı.

16 Ocak Hitler, Doğu Prusya'daki Rastenburg'da yer alan karargâhını (*wolfsschanze* - "kurt ini") terk edip Berlin'e geri döndü.

27 Ocak Sovyet güçleri Auschwitz Toplama Kampı'na ulaştılar.

31 Ocak Jukov, Oder'e erişti.

4 Şubat Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında Yalta Konferansı başladı.

11 Şubat Sovyet güçleri Budapeşte'yi ele geçirdiler.

21 Mart Alman Vistül Ordular Grubu komutanlığına Gotthard Heinrici tayin edildi.

23 Mart İkinci Belarus Cephesi, Danzig'e yönelik nihai taarruzuna başladı.

30 Mart Danzig düştü.

1 Nisan Moskova'da Jukov, Konyev ve Stalin arasında Stavka toplantısı düzenlendi.

9 Nisan Kızıl Ordu, 59 günlük kuşatmanın ardından Königsberg'i ele geçirdi.

10 Nisan Amerikan Dokuzuncu Ordu'su Essen ve Hannover'i ele geçirdi.

13 Nisan Sovyet birlikleri Viyana'ya girdiler.

15 Nisan İngiliz askerleri Belsen-Bergen Toplama Kampı'nı kurtardı.

Berlin'in banliyölerinde bir Sovyet makineli tüfek timi. Berlin içerisine ilerleyişte piyadenin önceliği artarken topçu ve tanklar destek rolünü üstlenmeye başlamıştı. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

16 Nisan Sovyetler'in Berlin Harekâtı başladı.

18-19 Nisan Berlin'i hedef alan son İngiliz hava akını yapıldı.

19 Nisan İngiliz İkinci Ordu'su Elbe Nehri kıyısındaki Lauenburg'a erişti. Jukov, Seelow Tepeleri'ndeki Alman savunma hattını yarmayı başardı.

20 Nisan İkinci Belarus Cephesi Aşağı Vistül'e yönelik taarruzuna başladı.

24 Nisan Alman Dokuzuncu Ordu'suna bağlı birlikler Berlin'in güneydoğusunda teslim oldular. Sovyet birlikleri Berlin'in 30 kilometre batısındaki Nauen Aktarma İstasyonu'na ulaştılar.

25 Nisan Berlin çepeçevre kuşatıldı. Amerikan Birinci Ordu'su ile Sovyet Beşinci Muhafız Ordusu Torgau'da buluştu.

26 Nisan Alman On İkinci Ordu'su Berlin yönünde karşı taarruza geçti. İkinci Belarus Cephesi Stettin'i ele geçirdi.

29 Nisan Hitler, Eva Braun ile evlendi ve vasiyetnamesini hazırladı. Kremlin, Batılı müttefiklerine danışmadan Avusturya'da geçici bir hükümet kurduğunu ilan etti.

30 Nisan Hitler ve Eva Braun saat öğleden sonra saat üçü yirmi geçe civarında intihar etti. Sovyetler Reichstag'ı (Alman Millet Meclisi binası) ele geçirip saat akşam saat on bire on kala tepesine Kızıl Bayrak diktiler.

1 Mayıs Hitler'in yerine Alman devlet başkanı olarak vasiyet ettiği Amiral Karl Dönitz, führer'in öldüğünü ilan etti. Göbbels ve karısı altı çocuklarını öldürdükten sonra intihar ettiler.

2 Mayıs Sovyet Birlikleri, Nazi Şansölyelik Binası'na saldırdı. General Weidling'in emri üzerine Berlin Garnizonu teslim oldu.

4 Mayıs Kuzeybatı Almanya, Hollanda ve Danimarka'daki Alman birlikleri İngiliz Feldmareşal Bernard Montgomery'ye teslim oldu.

6 Mayıs Merkez Ordular Grubu'na karşı Sovyet taarruzu başladı. Breslau teslim oldu.

7 Mayıs Wehrmacht'ın harekât dairesi başkanı Orgeneral Alfred Jodl, Rheims'deki Müttefik karargâhında Batılı müttefiklere teslimiyet belgesini imzaladı.

8 Mayıs Batı Avrupa ve Birleşik Devletler'de Zafer Günü. Wehrmacht'ın başkomutanı Feldmareşal Wilhelm Keitel, Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) generallerinden Jürgen Stumpff ve Kriegsmarine (Alman Deniz Kuvvetleri) Komutanı Amiral Hans-Georg von Friedeburg, Berlin'de Mareşal Jukov'un karargâhında Sovyetler'e teslimiyet belgesini imzaladılar.

1 Temmuz Amerikan birlikleri Berlin'e girdi. İngilizler ertesi gün ulaştı.

17 Temmuz Potsdam Konferansı başladı.

TARAFLARIN KOMUTANLARI

SOVYET KOMUTANLARI

Berlin Savaşı'na iştirak eden iki ana kuvvet, **Mareşal Georgiy K. Jukov**'un (1896-1974) komutasındaki Birinci Belarus Cephesi ile **Mareşal Konyev**'in komutasındaki Birinci Ukrayna Cephesi idi. Köylü bir ayakkabı tamircisinin oğlu olan Jukov 1915 tarihinde Çarlık ordusu tarafından askere alınması ardından 1918'de Kızıl Ordu'ya, 1919'da ise Komünist Parti'ye katıldı. 1938 yılına gelindiğinde, Belarus Askeri Bölgesi komutan vekilliğine yükselmiş ve Moğolistan'ı istila etmeye çalışan Japonları püskürtmekle görevlendirilmişti. Uzakdoğu'daki zaferleri üzerine orgeneralliğe terfi ederek önce Kiev Özel Askeri Bölgesi komutanı, ardından da genelkurmay başkanı ve savunma bakanı vekili oldu. Leningrad Cephesi komutanlığını üstlendikten sonra Alman işgalcileri şehrin kapılarında durdurduğu gibi akabinde Moskova, Leningrad ve Kursk savaşlarında Rus birliklerini koordine etti. 1943'te Sovyetler Birliği Mareşali yapıldı ve 1944 başında Ukrayna Cephesi'nin başına geçirilerek Haziran'daki Bagration Harekâtı'nı yönetti. Savaştan sonra 1946 tarihine kadar Almanya'daki Sovyet birliklerinin komutanı olarak kaldı ve kısa bir süre savunma bakanı vekilliğinde bulunduktan sonra Odessa ve Ural askeri bölgelerinin komutanlığını yürüttü. Lavrentiy Berya'nın (Sovyet gizli servisi NKVD'nin başı) tutuklanıp idamında Jukov'un (Konyev'in de işbirliğiyle) parmağı olduğu söylenir; kendisi ayrıca Haziran 1957'deki görevden alma teşebbüsü sırasında Hruşçov'u desteklemiştir.

Mareşal İvan S. Konyev (1897-1973) de I. Dünya Savaşı'nda savaşmış ve 1918'de Komünist Parti'ye katılmıştı. 1920'lerin ortasında Frunze Askeri Akademisi'nde subay eğitimi aldı ve Stalin'in 1930'lardaki tasfiyeleri sırasında canını zor kurtardı. Moskova Savaşı sırasında Batı Cephesi'ne komuta ettikten sonra Haziran 1943'te Bozkır Askeri Bölgesi (Temmuz'dan itibaren Bozkır Cephesi) komutanlığına getirildi. Kor-

Mareşal Georgiy Jukov, Berlin'i dört işgal bölgesine bölen Müttefik Komutanları Müşterek Bildirgesi'ni 5 Haziran 1945'te imzalıyor. Stalin, Jukov'un popürlüğünden hep rahatsız olmuş ve onu zapturapt altında tutmanın yollarını aramıştı. Hatta onu sorguya çekti. (Topfoto)

sun Cebi'ni imhasıyla ve Ukrayna ile Güney Polonya'yı çarpıcı "kurtarışıyla" ün kazandıktan sonra Berlin'in zaptında ve Çekoslovakya'nın işgalinde görev aldı. Konyev, savaşın ardından Avusturya'daki Sovyet işgal bölgesinin askeri valiliğini, Varşova Anlaşması Teşkilatı (Varşova Paktı) çerçevesinde kurulan askeri birliklerin komutanlığını ve Almanya'daki Sovyet kuvvetlerinin idaresini yürüttü.

Bu iki ana kuvvetin kanatlarında İkinci Belarus ve Dördüncü Ukrayna cepheleeri yer almaktaydı. İkinci Belarus Cephesi, 1918 yılında Kızıl Ordu'ya katılmış olan Çarlık ordusunun sabık süvari astsubaylarından **Mareşal Konstantin K. Rokossovskiy**'in (1896-1968) komutasındaydı. Kendisi tasfiyeler sırasında tutuklanıp ağır işkencelere uğradıktan sonra, Rus-Fin Savaşı'nda mevcut Kızıl Ordu subaylarının liyakatsizliğinin görülmesi üzerine, Stalin'in emriyle Mart 1940'ta salıverilmişti. Moskova civarındaki çatışmalarda ağır yaralandıysa da Eylül 1942'de vazifesine geri dönüp

Mareşal Konstantin Rokossovskiy, Mareşal Bernard Montgomery ile 9 Mayıs 1945'te Berlin'de el sıkışıyor. Rokossovskiy'in komutasındaki İkinci Belarus Cephesi doğrudan Berlin'e saldırmamış olsa da şehrin kuzeyindeki Alman birliklerinin müdahalesine engel olarak savaşta etkilemelerine izin vermemişti.

Stalingrad Savaşı'na katıldı. Kursk Savaşı'nda Merkez Cephesi'ni idaresi ardından zafere kadar farklı cephe-lerin başında vazifesine devam etti. Savaşın sonra savunma bakanı vekilliği ve Savunma Bakanlığı Müfettiş Generali görevlerini üstlenen Polonya doğumlu ve yarı Polonyalı Rokossovskiy, 1949 ve 1956 yılları arasında doğduğu ülkenin milli savunma bakanı oldu.

Orgeneral Andrey İ. Yeremenko (1892-1970) Mart 1945'te Orgeneral İ.E. Petrov'un yerine Dördüncü Ukrayna Cephesi komutanı yapılmıştı. Hem I. Dünya Savaşı'nda hem de Rus İç Savaşı'nda görev almış ve 1935'te Frunze Askeri Akademisi'nden mezun olmuştu. Polonya'nın 1939'da Nazi Almanyası ile ortaklaşa işgali ve parçalanışı sırasında VI. Süvari Kolordusu'na komuta eden Yeremenko, 1941'de Transbaykal Askeri Bölgesi komutanlığına tayin edilmiş ama Alman saldırısı üzerine Stalin tarafından geri çağırılıp önce Batı ve sonra da Briyansk cephelerinin komutanlığını üstlenmişti. Almanların Moskova'ya ilerleyişini durduran bir karşı saldırıya komuta ederek şehrin savunulmasına yardımcı oldu ve Güneydoğu Cephesi komutanı sıfatıyla (bu kuvvet önce Stalingrad, daha sonra da Güney Cephesi diye yeniden adlandırılacaktı) Stalingrad müdafaasına iştirak etti.

Çeşit çeşit kuvvetlerin başında Kafkasya'da, Kırım'da, Baltık'ta ve Macaristan'da hizmet görmesi ardından, Dördüncü Ukrayna Cephesi komutanı olduğu Mayıs 1945'te, Konyev'in kuvvetleriyle birlikte Alman Merkez Ordular Grubu'nu kuşattı.

Orgeneral Vassiliy İ. Çuykov (1900-1982) Berlin taarruzu sırasında Sekizinci Muhafız Ordusu'nun başındaydı. 1919'da Kızıl Ordu'ya katılmış ve Komünist Parti mensubu olduğu için kısa sürede terfi ettirilmişti. Frunze Askeri Akademisi'ne gitti ve 1939'da Doğu Polonya'nın işgali ile akabindeki Rus-Fin Savaşı'nda görev yaptıktan sonra Çin lideri Çankayşek'in askeri danışmanı oldu. Mayıs 1942'de Çin'den geri çağırıldı ve Stalingrad'ı Al-

man Altıncı Ordu'suna karşı savunan Altmış İkinci Ordu'nun başına getirildi. Daha sonra, zafere kadar sürdürdüğü görevi olan Sekizinci Muhafız Ordusu komutanlığına atandı. 1949-1953 yılları arasında Almanyadaki Sovyet birliklerinin komutanlığını yürüttükten sonra Kiev Askeri Bölgesi'nin başına geçti ve

Birinci Ukrayna Cephesi komutanı Mareşal İvan Konyev, Stalin'in tasfiyeleri sırasında canını kurtarabildiği için şanslıydı. Moskova savaşına katıldı, Korsun Cebi'ni imha etti ve Ukrayna'yı kurtardı. Jukov'la arasındaki rekabetiye Stalin kendi çıkarları doğrultusunda manipüle edecekti.

General A.İ. Yeremenko'yu ileri karargâhında harekât yönetirken gösteren bir fotoğraf. İkinci Baltık Cephesi'nin de dahil olduğu farklı birliklere komuta ettikten sonra Mart 1945'te Dördüncü Ukrayna Cephesi'nin komutasını General Petrov'dan devraldı ve Konyev'in Birinci Ukrayna Cephesi'yle işbirliği yaparak Çekoslovakya'daki Alman Merkez Ordular Grubu'nu kuşattı. (Topfoto)

1955'te Sovyetler Birliği Mareşali rütbesine yükseltildi. 1960 yılında kara kuvvetleri komutanı yapıldı.

Orgeneral Mihail Y. Katukov (1900-1976) Birinci Muhafız Tank Ordusu'nun komutanıydı. 1919'da Kızıl Ordu'ya katılan Katukov, zaman içerisinde terfi ederek 1935'te Stalin Askeri Akademisi'ne girmiş

ve ertesi yıl yüzbaşı çıkmıştı. Ekim 1938'de XLV. Mekanize Kolordu'ya bağlı 5. Hafif Tank Tugayı'nın komutanlığına atanarak ilk önemli vazifesine başlamış oldu. Daha sonra 20. Tank Tümeni'ne komutan yapıldı ve savaş başladıktan sonra sırasıyla 4. Tank Tugayı ile I. ve IV. Tank kolordularını idare etmesi ardından Ocak 1943'te, zafere dek yürüteceği Birinci Muhafız Tank Ordusu komutanlığına tayin edildi. 1951'de Vorosilov Askeri Akademisi'ne yazılması akabinde 1955'te Tankların Müfettiş Generali oldu. 1957'de üstlendiği Kara Kuvvetleri tank tümenlerinin müfettiş generalliği görevini Savunma Bakanlığı'nda iki kıdemli makam takip etti.

Orgeneral Vasiliy İ. Kuznetsov (1894-1964), zorlu bir mücadelenin nihayetinde Reichstag'ı ele geçiren Üçüncü Şok Ordusu'nun komutanıydı. 1941'de felaketle biten Kiev savunmasında görev almış ve Stalin'in eski dostu ile yalakası olan Mareşal Budyonniy'in itibarını kurtarmak için günah keçisi

Berlin Harekâtı sırasında Sekizinci Muhafız Ordusu'na komuta eden General Vassiliy Çuykov. Seelow muharebeleri sırasında ağır kayıp vermeleri üzerine Çuykov'un ordusuyla Katukov'un Birinci Muhafız Ordusu birleştirildi ve ardından savaşın sonuna kadar bu kuvvetler birlikte savaştilar.

Yevgeniy Haldey tarafından Mayıs 1945'de Berlin'de çekilen bu fotoğrafta Birinci Muhafız Tank Ordusu Komutanı Mihail Katukov görülmektedir. Katukov Sekizinci Muhafız Ordusu/ Birinci Muhafız Tank Ordusu eşleşmesinde ast komutan olmaktan çok rahatsız olsa da görevini yapmaya devam etti.

yapılmıştı. Bir süre gözden düştükten sonra Stalingrad Savaşı'nda Birinci Muhafız Ordusu komutanlığına tayin edilerek tekrar cepheye döndü ve 1942-1943'te Güneybatı Cephesi'nin komutan vekilliğini üstlendi. Birinci Belarus Cephesi'nin taarruz planını eleştirmiş ve nitekim saldırı durdurulunca da, General Popyel'e başarısızlığın Almanların Sovyet taktiklerine karşı çok iyi hazırlanmış olmalarından kaynaklandığını söylemişti.

Albay F.M. Zinçenko, Reichstag'ı ele geçirmek için çarpışan birliklerden 756. Piyade Alayı'nın (150. Piyade Tümeni) komutanıydı. Reichstag'ın tepesinde Kızıl Bayrağı dikenler, Zinçenko'nun emrindeki Yüzbaşı Stefan A. Nevstroyev'in idare ettiği 1. Tabur'dan Teğmen Berest ve onun savaş timinin mensupları olan çavuşlar M.A. Yegorov ile M.V. Kantarya idi. Ukraynalı savaş muhabiri Yevgeniy Haldey tarafından çekilen ünlü fotoğraf ise daha sonradan kurgulanmış bir mizansendir.

ALMAN KOMUTANLARI

Topçu Korgeneral Helmuth Weidling (1891-1955), Seelow Tepeleri'nin savunulmasına yardımcı olan General Theodor Busse komutasındaki Dokuzuncu Ordu'ya bağlı LVI. Panzer Kolordusu'nun komutanıydı. Birinci Belarus Cephesi sonunda savunmayı yardığında söz konusu kolordu doğruca Berlin'e

çekildi ve Weidling'in profesyonel görüşü hilafına şehrin savunmasını takviye etmekte kullanıldı. 23 Nisan'da Berlin Savunma Bölgesi'nin komutanı yapılan Weidling, karargâhını Bendler Block'ta kurdu. I. Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluk Ordusu'nda görev yapmış ve hava gemileriyle taktik görevlere çıkmış olması hasebiyle, sadece kendisine ve Korgeneral Fritz Koreuber'e has olan, defne çelengi üzerinde bir hava gemisi şeklindeki özel bir rozetle taltif edilmişti. Berlin savunmasına dek II. Dünya Savaşı'ndaki hizmetleri içinde ise Kursk'ta 86. Piyade Tümeni'nin ve Belarus'tan Doğu Prusya'ya geri çekiliş sırasında da XLI. Panzer Kolordusu'nun komutanlığı vardı.

SS Tuğgeneralı Wilhelm Mohnke (1911-2001) "Zitadelle"ye, yani Berlin'in iç savunma bölgesine dahil olup Reich Şansölyelik Binası'nı, Führerbunker'i ve Reichstag'ı içeren "Merkezi Hükümet Mıntıkası"na komuta ediyordu. 1911'de Lübeck'te doğmuş olan Mohnke, Eylül 1931'de NSDAP'e (Nazi Partisi) katılmış ve *SS-Stabswach Berlin* adındaki şansölyelik muhafız kıtasının ilk mensuplarından biri olmuştu. Hızla terfi ederek 1940 seferinde *Leibstandarte Adolf Hitler* SS Motorize Piyade Alayı'nın 2. Tabur'una, Normandiya'da 12. SS Panzer Tümeni *Hitlerjugend*'in bünyesindeki 26. SS Mekanize Piyade Alayı'na ve Ardennes taarruzunda 1. SS Panzer Tümeni *Leibstandarte*'ye (eski alayının evrilmiş hali) komuta etti. Bütün bu savaş görevleri

Albay F.M. Zinçenko, Reichstag saldırısına katılan 756. Piyade Tümeni'ne bağlı askerleri işaret ederek General Vassily Kuznetsov'a (soldan üçüncü, subayların ikinci sırası) tekmil veriyor. Üçüncü Şok Ordusu'na komuta eden Kuznetsov, Seelow Tepeleri'ne yapılan saldırıya şeklini vermekte önemli rol oynamıştı. (Topfoto/Topham)

SS Tuğgeneralı Wilhelm Mohnke, Şansölyelik Binası, Reichstag ve Führerbunker'i de içeren Merkezi Hükümet Bölgesi'nin komutanıydı. Savaş boyunca Wehrmacht ile SS arasında süregiden sürtüşmeler Berlin savunması sırasında bile devam etti. Mohnke, Weidling yerine "Zitadelle" üzerinden doğrudan Hitler'e rapor vererek komuta zincirini hiçe saymıştı.

Mükemmel bir panzer komutanı olan Orgeneral Gotthard Heinrici, Himmler'in görevden alınması ardından Vistül Ordular Grubu komutanlığına getirildi. Savaşın çoktan bittiğini fark ettiğinden Berlin'in ne pahasına olursa olsun müdafaa edilmesi için Hitler'in verdiği emre itaat etmedi ve olabildiği kadar çok sayıda asker ile sivilî gizlice batıya kaçmaya çalıştı.

esnasında emrindeki askerler düşman savaş esirlerine karşı çeşitli savaş suçları işlemekle itham edilmişlerdir ki Mayıs 1940'ta 80 İngiliz savaş esirinin, Normandiya Savaşı'nda Fountenay le Pesnel'de 35 Kanadalı savaş esirinin ve 1944'te Malmedy yakınlarında 84 Amerikalı savaş esirinin öldürülmesi bunlar arasında sayılabilir. Führerbunker'den kaçmaya çalışırken yakalanan Mohnke, on yıl hapis yattıktan sonra 1955'te serbest bırakıldı.

Çiçeği burnunda Feldmareşal Ferdinand Schörner (1892-1973), Merkez Ordular Grubu'nun komutanıydı. Kariyerine Bavarya Leib Piyade Alayı'nda başlamış; I. Dünya Savaşı sırasında Verdun ve Isonzo Nehri'ndeki çatışmalarda oynadığı rol kendisine liyakat madalyası "Pour Le Mérite" kazandırmıştı. Savaştan sonra sağ siyasete bulaştı ve Reichswehr'e katıldı. 19. Bavarya Piyade Alayı'na tayini ardından Dresden Piyade Okulu'na gönderildi ve yarbaylığa terfi edip 98. Alp Avcı (Gebirgsjäger) Alayı'nın başına geçtiği 1937'ye dek Genelkurmay'da bir dizi makamda görev aldı. Bir sonraki görevi olan 6. Alp Avcı Tümeni komutanlığında birliğine Balkan seferinde ve Kuzey Finlandiya'da önderlik etti. Akabinde XIX. Kolordu ile XL. Panzer Kolordusu'nun komutanlıklarını üstlendi. Mart 1944'te Orgeneral rütbesiyle Güney Ukrayna Ordular Grubu komutanlığına getirildi. Nihayet Ocak 1945'te üstlendiği Merkez Ordular Grubu komutanlığında Schörner, batıya doğru düzenli ricat

ederek Doğu Almanya'daki bir buçuk milyon sivilin Kızıl Ordu'dan kaçabilmesini sağlayacaktı.

Savaşın son safhasında Vistül Ordular Grubu'na komuta eden Orgeneral Gotthard Heinrici (1886-1971) özellikle savunma harekâtında kendisini gösteren mükemmel bir Panzer komutanıydı. I. Dünya Savaşı sırasında hem Doğu hem de Batı cephelerinde kah karargâh kah cephe görevleri üstlenmiş ve savaştan sonra da askeri kariyerini sürdürmüştü. 1936'da tümgeneralliğe yükseldi ve 1940'taki Yıldırım Harbi sırasında, Benelüks ile Fransa seferinde XXII. Kolordu'ya komuta etti. Barbarossa Harekâtı'nda ise Heinz Guderian'ın emrindeki İkinci Panzer Ordusu bünyesinde hizmet gördü. Ocak 1942'de orgeneralliğe terfi ettirildi ve emrine verilen Dördüncü Ordu, sonraki iki yıl boyunca Kızıl Ordu'ya karşı mükemmel savunma taktikleri geliştirdi. Ağustos 1944'te Birinci Panzer Ordusu'nun, Mart 1945'te ise Vistül Ordular Grubu'nun komutanlığına tayin edildi. Son görevine başladığında Berlin'in savunulmasının artık imkânsız olduğunu fark edecek ve şehrin her ne pahasına olursa olsun elde tutulmasına dair Hitler'in emirlerine karşı gelince Keitel tarafından görevden alınacaktı. Flensburg'da İngiliz askerlerine teslim olan Heinrici, Mayıs 1948'e kadar savaş esiri olarak kaldı.

Panzer Kuvvetleri Korgenerali Baron Hasso von Manteuffel (1897-1978), Heinrici'nin Vistül Ordular Grubu bünyesinde olup Oder Nehri'ni

Üçüncü Panzer Ordusu komutanı olan Panzer Kuvvetleri Korgenerali Hasso von Manteuffel, kendisinden sayıca çok üstün olan İkinci Belarus Cephesi'ne karşı yedi gün boyunca Oder'i tutmayı başardı. (Özel Koleksiyon)

Rokossovskiy'in İkinci Belarus Cephesi'ne karşı savunmak gibi hiç imrenilmeyecek bir vazife yüklenmiş bulunan Üçüncü Panzer Ordusu'na komuta ediyordu. Pervasız fakat çok cesur ve yetenekli bir taktikçi olan Manteuffel, Führer'in bizzat dikkatini çekmişti. I. Dünya Savaşı sırasında süvari subayı olarak görev yapmış ve savaştan sonra askeri kariyerini sürdürmeye karar vermişti. 1934'te yeni kurulan Panzer birliklerine geçti ve Fransa seferinde Rommel'in komutasındaki 7. Panzer Tümeni'nin bir piyade taburuna komuta etmesi ardından Barbarossa Harekâtı'nın başlangıç safhalarında 6. Mekanize Piyade Alayı'nın idaresini üstlendi. Bu görevinde Şövalye Haçı ile taltif edilmiştir. Albaylığa terfii ardından Kuzey Afrika'daki 7. Mekanize Piyade Tugayı'nın başına getirildi ve Tunus Savaşı'nda bir mürettep tümeni idare etti. Ardından kariyer basamaklarını hızla tırmanarak (ve Şövalye Haçı'na meşe yaprakları da ekleyerek) sırayla 7. Panzer ile *Grossdeutschland* Mekanize Piyade tümenlerinin komutanlıklarını üstlendi. Eylül 1944'te emrine aldığı Beşinci Panzer Ordusu'nun başında Batılı müttefiklere karşı Ardennes taarruzuna katılan Manteuffel, bundan sonra Üçüncü Panzer Ordusu'na komuta etmek üzere Doğu Cephesi'ne sevk edilmiş ve Şövalye Haçı elmaslar ile kılıçların eklenmesiyle en üst dereceye çıkarılmıştır. 3 Mayıs 1945'te Üçüncü Panzer Ordusu'yla birlikte Batılı müttefiklere teslim oldu.

Frankfurt-an-der-Oder'de doğmuş olan **Piyade Korgeneral Theodor Busse** (1897-1986), 1915'te yarsubay olarak orduya katılıp Şubat 1917'de görev başlamıştı. Savaş bitince Reichswehr'e katıldı ve II. Dünya Savaşı esnasında, 1941-1944 arasında bir dizi kurmaylık görevlerinde bulundu. Bu dönemdeki kariyeri içinde Feldmareşal Erich von Manstein'in Güney Ordular Grubu'nun, On Birinci Ordu'nun ve Don ile Kuzey Ukrayna Ordular gruplarının kurmay reislikleri sayılabilir. 30 Ocak 1944'te Şövalye Haçı ile taltif edilmesi ardından sırayla 121. Piyade Tümeni'nin ve I. Kolordu'nun komutanlıklarını üstlendi. Nihayet, Ocak 1945'te Berlin'in doğusundaki Dokuzuncu Ordu'nun başına geçirildi. Berlin Savaşı başladıktan sonra Dokuzuncu Ordu yanında binlerce mülteciyle birlikte kuşatıldıysa da, General Wenck ile işbirliği yapan Busse çemberi yarıp batıya çekilmeyi ve Elbe Nehri'nde Amerikan kuvvetlerine teslim ol-

Panzer Kuvvetleri Korgenerali Walther Wenck doğuştan yetenekli bir kurmay subaydı. Nisan 1945'te On İkinci Ordu'nun komutasını ele aldı ve kuvvetlerini Amerikalılara dönük olan Elbe mevzilerinden hasarsız çark ettirmekle kalmayıp Berlin yönünde hücumda geçti. Ardından da başkent'in banliyölerine ulaşarak Dokuzuncu Ordu'yla temas kurmayı başardı. (Bundesarchiv)

mayı başardı. Bir süre (1945-1947) savaş esiri olarak kalan Busse, ardından Batı Alman hükümetinin Sivil Savunma Müdürlüğü görevini üstlendi ve askeri tarih üzerine kitaplar yazdı.

10 Nisan 1945'te On İkinci Ordu'nun komutanlığına getirilmiş olan **Panzer Kuvvetleri Korgenerali Walther Wenck** (1900-1982), Wittenberg'de doğmuştu. Yaşı tutmadığı için I. Dünya Savaşı'nda görev yapmadı ama savaştan sonra Reichswehr'e katıldı. Piyade sınıfında göreve başlayan Wenck, Orgeneral Hans von Seeckt'in dikkatini çekmiş ve ona yaver olmuştu. Harp Okulu'nu bitirip binbaşılığa terfi etti ve 1. Panzer Tümeni'nin harekât subayı sıfatıyla Polonya ve Fransa seferlerine katıldı. Doğuştan yetenekli bir kurmay olarak temayüz edince Kirchner'in komutasındaki LVII. Kolordu'ya kurmay başkanı yapılmıştır. Stalingrad Savaşı'nda, General Dumitrescu'nun komutasındaki Rumen İkinci Ordu'sunda kısa süreliğine kurmay başkanlığı görevini üstlendi ve performansıyla Şövalye Haçı kazandı. Akabinde sırayla Altıncı Ordu'nun, Birinci Panzer Ordusu'nun ve Güney Ukrayna Ordular Grubu'nun kurmay başkanlıklarını icra ettikten (bu arada tümgeneralliğe terfi etmişti) ve OKH'nin harekât subaylığı ile kurmay reisi vekillliğini yürüttükten sonra Nisan 1945'te On İkinci Ordu'nun başına getirildi. Savaştan sonra iki yıl Amerikalıların elinde esir kalması ardından bir şirkette işe alınmış ve 1955'te yönetim kurulu başkanı olmuştur.

TARAFLARIN ORDULARI

KIZIL ORDU

1 945 başında Kızıl Ordu, kendi batı cephesinde, iki milyon Alman ve mihver askerine karşı altı milyon civarında asker konuşlandırmaktaydı. Almanların yapmak zorunda kaldıklarının aksine, Sovyetler ellerindeki insan gücünü tüm cepheye eşit dağıtmak yerine Stavka'nın kontrolündeki bir merkezi ihtiyat sistemi uyguluyorlar ve adamlarını esas teşebbüslerini gerçekleştirdikleri noktalara yığıbiliyorlardı.

Savaşın bu safhasında Kızıl Ordu, çoğu Urallar'ın doğusuna taşınmış olan Sovyet sanayisinin yanında Amerika ve İngiltere'nin gönderdiği yardım malzemeleriyle de destekleniyordu. Bu yardımın kapsamına özellikle de zırhsız araçlar, tanklar, kıyafet ve gıda maddeleri girmekteydi. Gıda yardımı Sovyetler için bilhassa önemliydi zira Mihver işgaline uğrayan SSCB toprakları aynı zamanda ülkenin geleneksel tarım alanlarının neredeyse tamamını oluşturuyorlardı ve gördükleri yıkım yüzünden, cephedeki muazzam derecede kalabalık kuvvetleri besleyebilmeleri mümkün değildi. Diğer taraftan Sovyet sanayisi salt 1944 yılında 29.000 tank ve kundağı motorlu top, 122.500 top ve havan, 40.300 uçak ve dahi 184 milyon top mermisi, mayın ve bomba üretebilmiştir.

Kızıl Ordu'ya tedarik edilen zırhsız araçlar, askerler ve topların yanı sıra ikmal ve destek malzemesinin de hızla nakledilmesini mümkün hale getiren hareketliliği sağladılar. Sovyetler'in Almanlar karşısındaki en büyük avantajlarından biri istihkâm ve lojistik alanındaydı. Almanların geniş çaplı tahkimat ve mayın tarlaları tesis etmeleri sebebiyle, uzman istihkâm taburları ileri hattaki muharip birlikleri sıkça takviye ettikleri gibi mayın imha gereçleri ve alev makineleriyle mücehhez tankların ve muharip istihkâmcıların kullanılması da şart oluyordu. Al-

manların geri çekilirken akarsular üzerindeki bütün köprüleri yıkmalarından ötürü ileri hatlarda çok sayıda uzman köprücü birliklerinin de istihdam edilmesi gerekiyordu. Ayrıca, alelade birlikler dahi nehir ve bataklıkları aşmaya yönelik özel bir talimden geçirilmekteydiler.

Piyade ordularının Muhafız ve Şok sıfatlı iki alt türü vardı. Müşterek kuvvetler prensibi uyarınca genellikle üç piyade kolordusu ile bir zırhlı kolordudan teşkil edilen Muhafız ordusuna mukabil taarruzun başında düşman savunmasını yarma görevini üstlenen şok ordusuna daha fazla topçu tahsis edilmekteydi. Kalan alelade piyade birlikleri hafif silah bakımından iyi teçhizatlıydılar ancak topçu unsurları Muhafız ve Şok ordularının yanına yaklaşmadığı gibi genellikle de at koşulu olurlardı. İkmal zincirinde bile (yiyecek ve giyecek dahil) en son sıralarda yer alan bu birliklerin ihtiyaçlarını geçtikleri bölgeleri soyarak gidermeleri bekleniyordu adeta. Asgari düzeyde kalan talim ve terbiyeleri de moral ve disiplini çok olumsuz etkiliyordu. Disiplin seviyesi birlikten birliğe değişiyor, müzmin hale gelmiş olan aşırı içki tüketimi çeşitli sorunlar ile mezalim vakalarına davetiye çıkartıyordu. Öte yandan, Sovyet askerlerinin subaylarıyla ilişkileri genellikle yakın ve iyiydi zira Batılı ordularda astsubayların yüklendiği görevleri Kızıl Ordu'da (ve daha sonra Sovyet Ordusu'nda) subaylar yerine getiriyordu. Ancak, şüpheyle bakılan siyasi komiserler söz konusu olduğunda bu iyi ilişkilerden bahsetmek pek mümkün olmuyordu. Her orduya bir ila üç adet NKVD (İç İşleri Bakanlığı) alayı iliştiliriyordu ki muharip değil destek hizmeti gören bu birlikler bağlı oldukları ordunun cephe gerisini ko-laçanla, trafik idaresiyle ve siyasi propagandayla iş-tigal ediyorlardı. Ceza birlikleri daha da fenaydı. Her

Bir Stalin tankı, refakatindeki piyadeyle birlikte nehir üzerindeki geçici köprüden geçerek Berlin'e doğru yola devam ediyor. Kudretli Stalin tankları bile Berlin'deki sokak savaşlarında Alman tanksavar silahlarına karşı savunmasızdı (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

cephede üç tabur, her orduda ise beş ila on civarında ceza bölüğü bulunur; gözden düşerek tenzil-i rütbe-ye uğrayan subaylar taburlara, hüküm giyen erat ise bölüklere gönderilirdi. Kadrosunda subay olmayan bu kıtaların bütün personeline "cezalı er" deniliyor; aralarından çatışmada başarı gösterenlere, ölenlere ya da yaralanıp iyileşebilenlere itibarları ile rütbe-leri iade ediliyordu. Ceza birliklerine düşmanı salt sayı çokluğuyla yorup bozmaya çalışmak ya da mayın tarlalarından ilk geçerek yol açmak gibi en tehlikeli vazifeler verilirdi.

Kızıl Ordu sadece asker değil uçak ve tank sayısı bakımından da bariz üstünlüğe sahipti. Az sayıda ve basit yapılı tasarımlara odaklanan Sovyetler, Alman muadillerine kıyasla çok daha kaba fakat gayet iyi vasıfta tanklar ürettirler. 12 santimetrelik topla mücehhez 60 tonluk yeni Stalin tankı 28 adet mermi taşıyordu; ancak Sovyet tanklarının çoğu orta boydaydı. Bunların büyük bölümü 76 milimetrelik topla mücehhez 36 tonluk T-34/76 modelinde olmakla beraber sekiz buçuk santimetrelik topla teçhiz edilmiş ve 70 adet mermi taşıyabilen T-34/85 modelinin de sayısı gitgide artmaktaydı. Dört buçuk santimetrelik topla teçhiz edilmiş T-70 modeli de mevcuttu ama bunlar genelde taktik karargâhları korumak

için kullanılırdı. Muhafız zırhlı birlikleri genelde Stalin tankları ve T-34/85'ler ile donatılırken diğer birliklerde T-34'ün her türü ile Batılı müttefiklerin yardım kapsamında gönderdiği çeşitli tanklar karışık kullanılmaktaydı. Mesela İkinci Muhafız Tank Ordusu buna iyi bir örnektir: Söz konusu birlikte 76 milimetrelik topla silahlı Amerikan M4A2 Sherman'ın yanı sıra birkaç tane İngiliz Valentine tankı mevcuttu. Kızıl Ordu ayrıca, T-34 şasesi üzerine inşa edilen SU-85 ve SU-100 gibi tank avcılarını da yaygın kullanmıştı. SU-85'ler 21 araçlı taburların, SU-100'ler ise 65 araçlı Muhafız tugaylarının bünyesinde toplanıyordu. Sovyetler zırhlı birliklerine kifayetli bir destek teşkilatı da sağlamışlardır; tamir atölyeleri, belirli toplanma noktalarına getirilen hasarlı araçların yaklaşık yarısını tekrar cepheye gönderilebilecek derecede onarmayı başarıyordu.

Sovyetler'in elindeki en etkili yer destek uçağı, Sergey İlyuşin'in tasarladığı Şturmovik idi. Kara ve hava birlikleri arasındaki eşgüdümü sağlamak üzere cephe, ordu ve ileri hat tugayların karargâhlarına hava irtibat birimleri iştirililmekteydi. Savaşın bu noktasında artık Luftwaffe'den beş kat fazla uçağa sahip bulunan Sovyet Hava Kuvveti, göklerin hâkimi durumundaydı.

Kızıl Ordu nezdinde harp meydanının gerçek efendisi yahut Stalin'in deyiimiyle "kraliçesi" topçu idi. Berlin Savaşı itibariyle Sovyetler, cephenin yarmak istedikleri taarruz istikametleri boyunca kilometre başına muazzam bir topçu yığınağı yapabilecek seviyeye ulaşmış bulunuyorlardı. 76 milimetrelilik ve 12 santimetrelilik çekili toplar en yaygın topçu silahlarını teşkil etmekle beraber üstü açık bir paletli kundağa monteli 20 santimetrelilik ağır obüs ve 12 santimetrelilik ağır havan topu gibi silahlarla mücehhez müstakil topçu alayları da mevcuttu. Ayrıca 76 milimetrelilik ve 12 yahut 15 santimetrelilik namlularla silahlı kundağı motorlu toplar da kullanılmaktaydı ki çoğu tümüyle kapalı bir gövdeye sahip olan bu araçlar birörnek donatılmış müstakil alaylara tahsis edilmekteydiler. En yaygın model, başta tank avcısı olarak tasarlanan ve T-70 şasesi kullanıp 60 adet mermi taşıyan SU-76'ydı (SU: *Samohodnaya Ustanovka*, kundağı motorlu). Üstü açık olduğundan ötürü tank avcılığına müsait olmadığı anlaşıncı SU-76, her birinde dört top bulunan dört adet bataryadan müteşekkil taburların bünyesinde piyadeye doğrudan destek verme görevine kaydırıldı. 12 ve 15 santimetrelilik toplar, Voroşilov ve Stalin tanklarının şasesine bindirilmekteydi. Voroşilov şasesine monteli 12'lik top, her birinde 16 araç bulunan orta çap alaylar halinde piyade tümenlerini desteklemek için kullanılırken Stalin şasesine monteli 15'lik toplar ile her birinde 65 araç bulunan Muhafız tugayları oluşturulmaktaydı. Nihayet, Sovyetler'in en efsaneleşmiş silahlarından biri olan kamyonu monteli ve çok namlulu "Katyuşa" roketatarıyla (Almanların taktığı adla "Stalin'in Orgu") Kızıl Ordu'nun topçu teçhizatı tamamlanıyordu. BM-8 ve BM-13 modellerindeki Katyuşa'ların en yaygın kullanılan türleri sekiz santimetre çap ve 6000 metre menzildeki yahut 13 santimetre çap ve 9250 metre menzildeki roketler atabiliyorlardı.

Çok sayıda süvari birliği kullanmayı sürdüren Kızıl Ordu, Berlin Savaşı sırasında bir tugay ve 12 tümen tutarında atlı askeri çatışmaya sokmuştur. Bunların görevi, zırhlı araçların kolay hareket edemediği orman ve bataklık gibi güç arazilerde hareketliliği sağlamaktı. Genelde iki ila üç süvari tümeninden oluşukları gözlenen süvari kolorduları, iki ila dört tank

alayı (70-140 tank), bir hücum topu alayı ve muhtelif topçu birimleriyle de desteklendikleri için kayda değer bir ateş gücüne sahiptiler. Süvari kolordularının mekanize ve/veya zırhlı kolordular ile eşleştirilmesiyle uzmanlaşmış mekanize süvari grupları teşkil ediliyordu.

WEHRMACHT

Wehrmacht'in emir-komuta zinciri, temel niteliği sıkı bir merkezi idare olan Sovyet muadilinin aksine karmakarışık bir arapsaçı halindeydi. Bütün harekâtın üstünde mutlak söz sahibi olan Adolf Hitler, cepheye irak yerlerde kurulu müstahkem karargâhlar arasında dolaşa dolaşa gerçeklikten gitgide kopmuştu. Perde arkasında iktidar ve nüfuz için birbirlerini yiyen birinci kademe astları ise efendilerini gerçekliğe geri döndürmeye yönelik en ufak bir teşebbüste dahi bulunmuyorlardı. Hitler'in 16 Ocak 1945'te taşındığı sonuncu karargâhı, Şansöyelik Binası altındaki Führerbunker oldu. Süreğen bir muhabere teçhizatı noksanlığı içindeki bu tesis, savaş sırasında Avrupa'nın muhtelif yerlerinde kurulan diğer karargâhlara kıyasla pek yetersiz kalmaktaydı. Telefon santralinde bir tek memur çalışıyordu; sadece birer adet radyo vericisi ile telsiz telefon mevcuttu ve bu sonuncu cihazın çalışabilmesi de antenin bir balon vasıtasıyla yükseltilmesine bağlıydı.

Hitler'in zaten patolojik olan zihni stres, aşırı çalışma, 11 Temmuz 1944'teki suikast girişimi ve giderek bozulan vücut sağlığı sebepleriyle iyiden iyiye yozlaşmıştı. Aralık 1941'de hem ordunun hem de silahlı kuvvetlerin komutasını bizzat üstlendikten sonra Doğu Cephesi'ndeki harekâtı OKH vasıtasıyla kendisi yönetmeye girişip diğer cephelerin sorumluluğunu OKW'ye (*Oberkommando der Wehrmacht* - Silahlı Kuvvetler Genel Karargâhı) yükleyince emir-komuta zinciri iyice karman çorman oldu. Müdahalesinin bir diğer menfi sonucu ise iki karargâhın ihtiyaç duyukları kısıtlı kaynaklar uğruna çatışmaya sürüklenmesiydi. Yetmezmiş gibi, Hitler'in genelkurmay karşı tavrı da bir diğer büyük sürtüşme kaynağıydı. Gençliğinde ipsiz sapsız bir serseri olarak sokaklarda yatıp kalkan Alman diktatörü, aristokratik genelkur-

maya zaten sınıfsal bir tepkiyle yaklaşırken 11 Temmuz suikastıyla birlikte güvensizliği iyice artmıştı. Bu bağlamda getirdiği ve emirlerine sorgusuz sualsiz itaat emreden sistem, genelkurmayın karşılıklı güven ve fikir alışverişine dayalı geleneğiyle kökten çelişmekteydi.

Hitler'in komuta sisteminin yansımasını Alman silahlı kuvvetlerinin yapısı ve tertibinde görmek mümkündü. En akıl karıştırıcı uygulamalardan biri, yeni ya da tekrar kurulan birliklerin idaresinin, bunların sınıfına yahut işlevine aldırış etmeksizin, ihtiyattaki kolordu ve ordu karargâhlarına tevdi edilmesi idi. Mesela V. SS Alp Kolordusu'nda sadece bir adet Waffen SS tümeni bulunur ve hiçbir Alp Avcı birliği bulunmazken XI. SS Panzer Kolordusu alelade piyade birliklerinden oluşuyordu.

Alman piyadesinin niteliği, savaş uzadıkça ve-rilen zayıt yüzünden sürekli düşüşteydi. 1943'ten itibaren giderek artan miktarda asker, Almanya'nın çeperindeki ülkelerde mukim ve Volksdeutsche olarak bilinen etnik Almanlardan yazılır olmuştı. Üstelik bizzat Alman topraklarında kurulan birliklerde dahi Nazi imparatorluğu uğruna ölmeye pek hevesli görünmeyen Alzaslılar, Lehler ve diğer azınlıklardan personelin sayısı gitgide artmakta olduğundan çoğu kıdemli komutan için askerin vasfı endişe verici bir konu haline gelmişti. Panzer birliklerinin bu sorunlardan o kadar kötü etkilendikleri söylenemezdi ama Romanya ve Macaristan'daki petrol yataklarının kaybının iyice vahimleştirdiği yakıt sıkıntısı nedeniyle hareket kabiliyetleri büyük ölçüde azalmıştı. Yakıt sıkıntısının bir diğer olumsuz sonucu ise Panzerlerde talim ve terbiye sürecinin zorunlu kısaltılmasıydı. Genele bakıldığında, Alman askerinin vasfı Sovyet akranından hâlâ yüksekti gerçi ama Rus-Alman savaşının başladığı dönemdeki ezici üstünlüğünden artık bahsedilemezdi.

Alman tank üretimi 1943 ve 1944 yıllarında büyük ölçüde arttı ama Sovyet üretiminin gerisinde kalmaktan kurtulamadı. Albert Speer'in 1943'teki reformlarına rağmen silah üretimi Almanların en zayıf noktalarından birini teşkil etmeyi sürdürüyordu. Savaş öncesi sınai üretimde Almanya SSCB'den önde olduğu gibi 1939 ve 1940 yıllarının Blitzkrieg fetihle-

riyle Batı Avrupa'daki sanayi altyapısının büyük bölümü Alman hâkimiyeti altına girmiş ve 1941'deki işgal Sovyet sanayi tesislerinin büyük kısmına ağır darbe indirmişti. Buna rağmen Almanya, kısmen müttefik hava bombardımanının ama esasta ise Nazi liderliğinin modern savaşta ekonominin oynadığı can alıcı rolü idrakten aciz olmasının etkisiyle SSCB'ye ayak uyduramadı. Almanlar, çok geç olana kadar sanayilerini topyekûn savaş üzere seferber edemediler. 1914-1918'deki devasa can kaybı 1939-1945'te yerini devasa bir malzeme kaybına bırakmış ve Almanya bu meydan okumaya cevap verememişti. Bu stratejik gaflet savaşın sonlarına doğru ıstırap verici derecede bariz hale geldi.

Almanların baş vurabilecekleri asker türlerinden biri, adına Volkssturm denilen bir nevi milis kuvvetiydi; bu teşekkülün mahalli savunma ve tahkimat inşaatı işlerinde kullanılması amaçlanmıştı. Kâğıt üzerinde, şu veya bu nedenle nizamiye hizmetine alınmamış ama acil durumda eli silah tutabilir kabul edilen on altı yaş üstü erkeklerin hizmet verdiği Volkssturm, fiiliyatta ise aralarında birçok I. Dünya Savaşı gazisi de bulunan ileri yaştaki adamlardan oluşuyordu. Bunlar, memleketleri olan idari bölgelerde bölükler ve taburlar halinde teşkilatlandırılmışlardı ama sabit bir yapı söz konusu olmadığından tabur mevcudu 600-1500 arasında değişebiliyordu. Nazi Partisi'nin tayin ettiği Volkssturm komutanları tecrübeli gaziler kadar alelade mahalli bürokratlar arasından da seçilebiliyordu.

Alman kara birliklerinin çoğu ordu bünyesindeki teşekküllerden oluşmaya devam ediyordu ancak Temmuz 1944'teki başarısız darbe teşebbüsü ardından orduda dehşetli bir subay tasfiyesi gerçekleştirilmiş ve Kızıl Ordu'yu taklitte, karargâha sahip olacak boydaki bütün birliklere Nazi ruhunu hâkim kılmak üzere "siyasi subaylar" (*NS-Führungsoffiziere*) tayin edilmişti. *Reichsführer-SS* ve *Chef-der-Deutschen-Polizei*, yani "SS'in ve Alman polisinin başı" unvanlarını taşıyan Heinrich Himmler, büyük nüfuz kaynağı olan İhtiyat -yahut Anavatan- Ordusu'nun komutanlığı makamına da el koyarak bütün taze tertipleri *Volks-grenadier* ve *Volksartillerie* kitalarından oluşan yeni *Volkswehr*'e ("Halk Ordusu") tahsis etti. Bu kuruluş,

Sovyet SU-122 tank avcıları Berlin banliyölerinde. SU tank avcıları aslında T-34 ve Stalin tanklarının kulesiz türleriydi. Alman tank avcıları da, Jagdpanzer IV ve Jagdpanther örneklerinde olduğu gibi, temel tank modellerinin kulesiz türeviydiler. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

siyasi bakımdan daha güvenilir görüldüğünden ötürü asker ve araç takviyesinde öncelikli sayılıyordu. Kara birliklerinin ordudan sonraki ikinci ana çatı teşkilatı, yine Himmler'in komutasındaki *Waffen SS* (SS Ordusu) idi. Teçhizat tedarikinde ordudan önce-likli olan SS Ordusu, büyük kısmı köle işçi kamplarında kurulu olan kendi ikmal kaynaklarına sahipti. Öte yandan, askere alma kanunları nedeniyle insan gücü bulmakta Wehrmacht ile rekabet edemeyen SS Ordusu alternatif kaynaklara yönelmiş ve neticede Fransız Yabancılar Lejyonu'nu andırır bir şekle bürünmüştü. Ne var ki, 1945'e gelindiğinde SS generallerinin bile Hitler'e güvenleri sarsılmaya başlamış ve zafere inançları kalmamıştı. Son olarak, karargâhı Unter-den-Linden'deki Zeughaus'un (Tophane) karşısında yer alan Berlin Garnizonu sırada geliyordu. Bu komutanlık aralarında inzibatların, nizami-

yeden garnizon askerlerinin, binlerce savaş esiri ve köle işçinin, ceza kıtalarının, bir istihkâm taburunun ve *Grossdeutschland* Muhafız Alayı'nın da olduğu biri diğerine benzemez kıtalardan mürekkep, bin yamalı bohça kabilinden bir teşkilattı. Barış zamanı III. Kolordu karargâhı idaresinde bulunan Üçüncü Celp Bölgesi'nin (*Wehrkreis III*) bir parçası durumundaki Berlin Garnizonu, III. Kolordu savaşa gidince geride kalan vekil karargâha bağlanmış ve bu birim de İhtiyat (Anavatan) Ordusu'nun emrine girmişti.

Luftwaffe (Hava Kuvvetleri), Berlin savunmasına Orgeneral Ritter von Greim'in komutasındaki VI. Hava Filosu'nun (*Luftflotte VI*) yanı sıra üç ayrı tür yer birliği de temin etmekteydi. Bunlardan ilki Almanya'nın en seçkin kıtaları arasındaki *Fallschirmjäger*, yani paraşüt birlikleriydi. Savaşın erken dönemlerinde paraşüt kıtaları, birçokları Luftwaffe'nin

yerdeki kollarına mensup bulunan personelle takviye edilmiş ve bunlar da paraşütçülerin seçkinci geleceği çerçevesinde hakıyla talim ve terbiye görerek ordu kıtalarıyla omuz omuza şok birliği olarak görev yapmışlardı. Öte yandan, savaşın daha geç safhalarında paraşüt birliklerine katılan ve uçaksız kalmış havacılar gibi personeli içeren sonraki takviyeler böyle iyi bir talimden mahrumlardı. İkinci birlik sınıfı, bütün Alman hava savunma personelinin yüzde 90'ını temin eden ve tümen seviyesine kadar tüm ordu birimlerine iştirilen uçaksavar (FLAK) koluydu. Luftwaffe'nin bu dalı seçkin birlik olarak hizmete başlayıp savaş boyunca statüsünü korumuş ve ezilip geçilene kadar cesaretle savaşan uçaksavar bataryalarının seyyar topçu olarak iş gördüğü çok olmuştur. 1945 başına kadar Müttefik bombardıman akınlarına karşı hava savunma çabası olarak yürütülen Berlin müdafaasının belkemiğini de haliyle uçaksavar birlikleri teşkil etmişti. Topluca 1. Berlin Uçaksavar Tümeni olarak adlandırılan bu birlikler Friedrichshain ile Humboldthain parklarına ve Berlin Hayvanat Bahçesi'ne inşa edilmiş olan, her biri iki metre kalınlığında beton duvarlara sahip ve her mazgalında çelik kapılar bulunan üç devasa uçaksavar kulesinde teksif edilmişlerdi. Ayrıca şehir etrafında, genelde büyük ve sağlam binaların düz çatılarına yerleştirilmiş bir düzine kadar daha uçaksavar mevzii bulunuyordu. Bütün bu mevzilerin kara savaşında büyük destek sağlaması ve karargâh ya da istinat noktası olarak görev yapması beklenmekteydi. Üçüncü ve son Luftwaffe kara birliği sınıfı, ilk olarak 1942'de talim tesislerindeki, uçaksavar kıtalarındaki ve diğer yer destek birimlerindeki "ihtiyaç fazlası" personelden toparlanıp piyadeye dönüştürülen Luftwaffe saha tümenleriydi.

Almanların elinde çok çeşitli tank, kundağı motorlu top ve tank avcısı (*Jagdpanzer*) mevcut olsa da an itibarıyla içine düştükleri ümitsiz durum sebebiyle, kurdukları zırhlı birlikleri ellerine ne geçerse onunla

donatmak zorunda kaldılar. Savaş boyunca çeşitli modellerde üretilen Panzer IV'e son olarak, Sovyetler'in T-34/85 tankıyla başa çıkabilmesi için 7,5 santimetrelik uzun namlulu L48 topu takılmıştı. T-34, Alman tank tasarımı üstünde müthiş bir etki yaratmıştı ki bu etkinin en önemli sonucu eğimli zırhı, geniş paletleri ve 7,5'luk L70 topuyla ilk defa Kursk Savaşı'nda hizmete giren 45 tonluk PzKw V "Panther" (*Panther*) tankıydı. Tasarımı Panther'den önce yapılan 55 tonluk ağır tank PzKw VI, yani efsanevi "Kaplan" (*Tiger*), dokuz santimetrelik (88 milimetre) L56 topuyla teçhiz edilmiş; savaş alanında hâkimiyet kurmak üzere Panther'in ağır tank türevi olarak imal edilen "Kral Kaplan" (*Königstiger*) ise dokuzluk topun daha da uzun namlulu L71 modeliyle donatılmıştı. Ayrıca bütün bu tankların 7,5'luk L70 topuyla *Jagdpanzer*, dokuzluk L71 topuyla *Jagdpanser* ve 13 santimetrelik (128 milimetre) L55 topuyla 70 ton ağırlığındaki *Jagdpanzer VI* "Jagdtiger" gibi tank avcısı türevleri de imal edilmişti. Bu ağır araçlar, 7,5'luk L48 topuna sahip *Hetzer* ile aynı kalibredeki L46 topu takılmış *Marder* gibi daha hafif tank avcılarıyla da destekleniyordu. Son olarak, kundağı motorlu top *Sturmgeschütz III* ve *Flakpanzer*, yani uçaksavar tanklarıyla Alman zırhlı araç mevcudu tamamlanıyordu. Panzer birlikleri yakıt noksanlığıyla ağır şekilde sakatlanmış oldukları gibi zırhlı araç üreten fabrikalar da Müttefik bombardımanlarının bir numaralı hedefiydi.

Öte yandan, Wehrmacht'ın süregelen ana üstünlüklerinden biri taktik kabiliyet, esnek komuta sistemi ve özellikle savunmada çabucak toparlanabilme yeteneğiydi. Alman sahra karargâhları birliklerle yakın temasta kalabilmeleri için küçük ve cepheye yakın tutulurdu. Subaylar çok iyi eğitimliydi ve çabuk karar alabilirlerdi zira onlar, "beklenmeyen her an başa gelebilir" felsefesini şiar edindiklerinden tayin edici eylemlere tereddütsüz girişebilmeleri gerektiğini biliyorlardı. Bu durum neticesi, Alman komuta sisteminde şahsi temas ve karşılıklı itimadın rolü büyüktü.

ORDULARIN TERKİP CETVELLERİ

KIZIL ORDU

İKİNCİ BELARUS CEPHESİ – Mareşal K.K. Rokossovskiy

İkinci Şok Ordusu – Orgeneral İ.İ. Fedeyurinskiy

CVIII. ve CXVI. Piyade kolorduları

Altmış Beşinci Ordu – Orgeneral P.İ. Batov

XVI., XLVI. ve CV. Piyade kolorduları

Yetmişinci Ordu – Orgeneral V.S. Popov

XLVII., XCVI. ve CXIV. Piyade kolorduları

Kırk Dokuzuncu Ordu – Orgeneral İ.T. Grişin

LXX. ve CXXI. Piyade kolorduları

191., 200. ve 330. Piyade tümenleri

On Dokuzuncu Ordu

XL. Muhafız Kolordusu ile CXXXII. ve CXXXIV. Piyade kolorduları

Beşinci Muhafız Tank Ordusu

XXIX. Tank Kolordusu

Dördüncü Hava Ordusu – Orgeneral K.A. Vershinin

IV. Hava Taarruz, V. Bombardıman ve VIII. Av kolorduları

BİRİNCİ BELARUS CEPHESİ – Mareşal G.K. Jukov

Altmış Birinci Ordu – Orgeneral P.A. Belov

IX. Muhafız Kolordusu ile LXXX. ve LXXXIX. Piyade kolorduları

Leh Birinci Ordu'su – Korgeneral S.G. Poplowski

1., 2., 3., 4. ve 6. Leh Piyade tümenleri

Kırk Yedinci Ordu – Korgeneral F.İ. Perhoroviç

LXXVII., CXXV. ve CXXIX. Piyade kolorduları

Üçüncü Şok Ordusu – Orgeneral V.İ. Kuznetsov

VII. Piyade Kolordusu – Tümgeneral V.A. Hristov/Orgeneral Y.T.

Çyervichenko

146., 265. ve 364. Piyade tümenleri

XII. Muhafız Piyade Kolordusu – Korgeneral A.F. Kazanin/Tümgeneral A.A. Filatov

23. ve 52. Muhafız tümenleriyle 33. Piyade Tümeni

LXXIX. Piyade Kolordusu – Tümgeneral S.İ. Perevertkin.

150. Piyade Tümeni – Tümgeneral V.M. Şatilov

171. Piyade Tümeni – Albay A.P. Negoda

207. Piyade Tümeni – Albay V.M. Asafov

IX. Tank Kolordusu – Korgeneral İ.F. Kiriçenko

Beşinci Şok Ordusu – General/Orgeneral N.E. Berzarin

IX. Piyade Kolordusu – Tümgeneral/Korgeneral İ.P. Rossliy

230., 248. ve 301. Piyade tümenleri

XXVI. Muhafız Kolordusu – Tümgeneral P.A. Firsov

89. ve 94. Muhafız tümenleri ve 266. Piyade Tümeni

XXXII. Piyade Kolordusu – Korgeneral D.S. Jerebin

60. Muhafız Tümeni, 295. ve 416. Piyade tümenleri

Sekizinci Muhafız Ordusu – Orgeneral V.İ. Çuykov

IV. Muhafız Piyade Kolordusu – Korgeneral V.A. Glazanov

35., 47. ve 57. Muhafız Piyade tümenleri

XXVIII. Muhafız Piyade Kolordusu – Korgeneral V.M. Şugeyev

39., 79. ve 88. Muhafız Piyade tümenleri

XXIX. Muhafız Piyade Kolordusu – Tümgeneral P.İ. Zalizyuk
27., 74. ve 82. Muhafız Piyade tümenleri

Altmış Dokuzuncu Ordu – Orgeneral V.Y. Kolpakçı

XXV., LXI. ve XCI. Piyade kolorduları

117. ve 283. Piyade tümenleri

Otuz Üçüncü Ordu – Orgeneral V.D. Svotaev

XVI., XXXVIII. ve LXII. Piyade kolorduları

II. Muhafız Süvari Kolordusu

95. Piyade Tümeni

On Altıncı Hava Ordusu – Orgeneral S.İ. Rudenko

VI. ve IX. Hava Taarruz kolorduları

III. ve VI. Bombardıman kolorduları

I. Muhafız Av Kolordusu; III., VI. ve XIII. Av kolorduları

1. Muhafız Av Tümeni; 240., 282. ve 286. Av tümenleri

2. ve 11. Muhafız Hava Taarruz tümenleri

113., 183., 188. ve 221. Bombardıman tümenleri

9. Muhafız Bombardıman ve 242. Gece Bombardıman tümenleri

On Sekizinci Hava Ordusu – Hava Tümgenerali A.Y. Golovanov

I. Muhafız Bombardıman Kolordusu; II., III. ve VI. Bombardıman kolorduları

45. Bombardıman Tümeni

56. Av Tümeni

Birinci Muhafız Tank Ordusu – Orgeneral M.Y. Katukov

VIII. Mekanize Muhafız Kolordusu – Tümgeneral İ.F. Drigemov

XI. Muhafız Tank Kolordusu – Albay A.H. Babadşanyan

XI. Tank Kolordusu – Tümgeneral İ.İ. Yuşuk

İkinci Muhafız Tank Ordusu – Orgeneral S.İ. Bogdanov

I. Mekanize Kolordu – Korgeneral S.İ. Krivoşeyna

IX. Muhafız Tank Kolordusu – Tümgeneral A.F. Popov

XII. Muhafız Tank Kolordusu – Tümgeneral M.K. Teltakov/Albay A.T. Şevçenko

Üçüncü Ordu – Orgeneral A.V. Gorbato

XXXV., XL. ve XLI. Piyade kolorduları

BİRİNCİ UKRAYNA CEPHESİ – Mareşal İ.S. Konyev

Üçüncü Muhafız Ordusu – Orgeneral V.N. Gordov

XXI., LXXVI. ve CXX. Piyade kolorduları

XXV. Tank Kolordusu

389. Piyade Tümeni

On Üçüncü Ordu – Orgeneral N.P. Phukov

XXIV., XXVII. ve CII. Piyade kolorduları

Beşinci Muhafız Ordusu – Orgeneral A.S. Jadov

XXXII., XXXIII. ve XXXIV. Muhafız Piyade kolorduları

IV. Muhafız Tank Kolordusu

Leh İkinci Ordu'su – Korgeneral K.K. Swiersczewski

5., 7., 8., 9. ve 10. Leh Piyade tümenleri

I. Leh Tank Kolordusu

Elli İkinci Ordu – Orgeneral K.A. Koroteyev

XLVIII., LXXIII., ve LXXVIII. Piyade kolorduları

VII. Mekanize Muhafız Kolordusu

213. Piyade Tümeni

İkinci Hava Ordusu – Orgeneral S.A. Krasovskiy

I. Muhafız ve II. Muhafız Hava Taarruz ve III. Hava Taarruz kolorduları

IV. ve VI. Muhafız Bombardıman kolorduları

II., V. ve VI. Av kolorduları

208. Gece Bombardıman Tümeni

Üçüncü Muhafız Tank Ordusu – Orgeneral P.S. Ribalko

VI. Muhafız Tank Kolordusu – Tümgeneral V.A. Mitrofanov

VII. Muhafız Tank Kolordusu – Tümgeneral V.V. Novikov

IX. Mekanize Kolordu – Korgeneral İ.P. Suçov

Dördüncü Muhafız Tank Ordusu – Orgeneral D.D. Lelyuşenko

V. ve VI. Mekanize Muhafız kolorduları

X. Muhafız Tank Kolordusu

Yirmi Sekizinci Ordu – Korgeneral A.A. Luçinskiy

XX. ve XXXVIII. Muhafız kolorduları ile CXXVIII. Piyade Kolordusu

Otuz Birinci Ordu – Korgeneral V.K. Baranov

I. Muhafız Süvari Kolordusu

309. "Berlin" Piyade Tümeni

25. Mekanize Piyade Tümeni

"1001 Gece" Muharebe Grubu

LVI. Panzer Kolordusu – General Helmuth Weidling

9. Paraşüt Tümeni – General Bruno Braüer/Albay Harry Herrmann

20. Mekanize Piyade Tümeni – Tümgeneral Georg Scholze

"Müncheberg" Panzer Tümeni – Tümgeneral Werner Mummert

1. ve 2. "Müncheberg" Mekanize Piyade alayları

XI. SS Panzer Kolordusu – SS Generali Mathias Kleinheisterkamp

303. "Döberitz" Piyade Tümeni

169. Piyade Tümeni

712. Piyade Tümeni

"Kurmark" Mekanize Piyade Tümeni

Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu – Tümgeneral Ernst Biehler

V. SS Alp Avcı Kolordusu – SS Generali Friedrich Jackeln

286. Piyade Tümeni

32. SS Volksgrenadier Tümeni "30 Ocak"

391. Emniyet Tümeni

MERKEZ ORDULAR GRUBU – Feldmareşal Ferdinand Schörner

Dördüncü Panzer Ordusu – General Fritz-Herbert Graser

(aşağıdaki birlik daha sonra Dokuzuncu Ordu'ya tahsis edildi)

V. Kolordu – Korgeneral Wagner

35. SS Polis Tümeni

36. SS Piyade Tümeni

275. Piyade Tümeni

342. Piyade Tümeni

21. Panzer Tümeni

On İkinci Ordu – General Walther Wenck

XX. Kolordu – General Carl-Erik Köhler

"Theodor Körner" RAD Tümeni

"Ulrich von Hutten" Piyade Tümeni

"Ferdinand von Schill" Piyade Tümeni

"Scharnhorst" Piyade Tümeni

XXXIX. Panzer Kolordusu – Korgeneral Karl Arndt

(12-21 Nisan 1945'te aşağıda belirtilen tertiple OKW'nin komutasında)

"Clausewitz" Panzer Tümeni

"Schlageter" RAD Tümeni

84. Piyade Tümeni

(21-26 Nisan 1945'te aşağıda belirtilen tertiple On İkinci Ordu'nun komutasında)

"Clausewitz" Panzer Tümeni

84. Piyade Tümeni

"Hamburg" İhtiyat Piyade Tümeni

"Meyer" Piyade Tümeni

XXXI. Panzer Kolordusu – Korgeneral Holste

"von Hake" Piyade Tümeni

199. Piyade Tümeni

"V-Silahları" Piyade Tümeni

XXXVIII. Panzer Kolordusu – General Maximillian Reichsherr von Edelsheim

14. Uçaksavar Tümeni

"Leipzig" Muharebe Grubu

"Halle" Muharebe Grubu

Teşkilatsız Birlikler

"Friedrich Ludwig Jahn" RAD Tümeni – Albay Gerhard Klein/Albay Franz Weller

"Potsdam" Piyade Tümeni – Albay Erich Lorenz

WEHRMACHT

Berlin müdafaasına doğrudan iştirak eden birlikler daha ayrıntılı gösterilmiştir.

OKW İHTİYATI (daha sonra, Dokuzuncu Ordu bünyesindeki LVI. Panzer Kolordusu'na tahsis edildi)

18. Mekanize Piyade Tümeni – Tümgeneral Josef Rauch

VİSTÜL ORDULAR GRUBU – Orgeneral Gotthard Heinrici

III. SS Panzer Kolordusu "Germania" – SS Korgenerali Felix Steiner

(aşağıdaki tümenler daha sonra Dokuzuncu Ordu'ya tahsis edilmiştir)

11. SS Mekanize Tümeni "Nordland" – SS Tümgenerali Jurgen Ziegler/SS Tümgenerali Dr. Gustav Krukenburg

23. SS Mekanize Tümeni "Nederland" – SS Tümgenerali Wagner

(aşağıdaki tümenler daha sonra Üçüncü Panzer Ordusu'na tahsis edilmiştir)

27. SS Piyade Tümeni "Langemarck"

28. SS Piyade Tümeni "Wallonien"

Üçüncü Panzer Ordusu – Panzer Kuvvetleri Korgenerali Baron Hasso von Manteuffel

"Swinemunde" Kolordusu – Korgeneral Ansatt

402. ve 2. Bahriye Silahendaz tümenleri

XXXII. Kolordu – Korgeneral Schack

"Voight" Tümeni ile 281. Piyade Tümeni

549. Volksgrenadier Tümeni

Stettin Garnizonu

"Oder" Kolordusu – SS Korgenerali von dem Bach/Gen. Hörnlein

610. Piyade Tümeni ile "Klossek" Tümeni

XXXVI. Panzer Kolordusu – General Martin Gareis

547. Volksgrenadier Tümeni

1. Bahriye Silahendaz Tümeni

Dokuzuncu Ordu – General Theodor Busse

156. Piyade Tümeni

541. Volksgrenadier Tümeni

404. Volksartillerie Birliği

406. Volksartillerie Birliği

408. Volksartillerie Birliği

CI. Kolordu – General Wilhelm Berlin/Korgeneral Friedrich Sixt

5. Hafif Piyade Tümeni

606. Piyade Tümeni

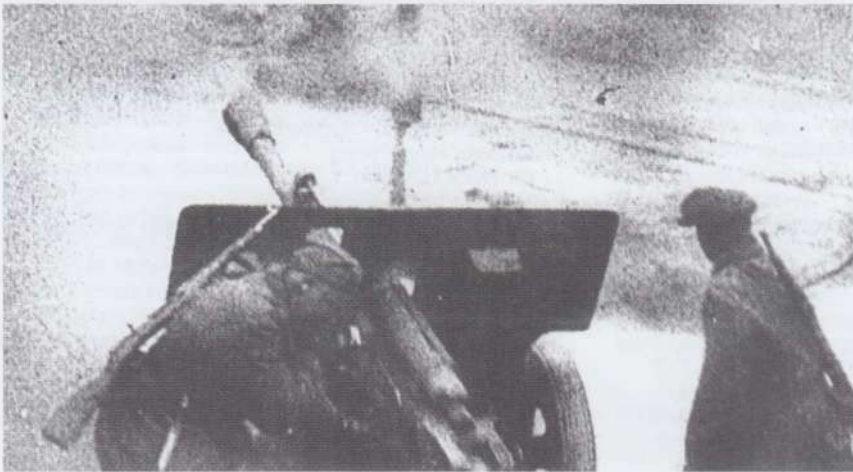
TARAFLARIN PLANLARI

MÜTTEFİKLERİN PLANLARI

Berlin'i II. Dünya Savaşı'nın en büyük ödülü olarak gören Stalin, Mareşal Bernard Montgomery komutasındaki İngiliz Yirmi Birinci Ordular Grubu'nun şehre Kızıl Ordu'dan önce girmesinden korkuyordu. Batı Avrupa'daki Alman mukavemeti Aralık 1944'te kalkışılan Ardennes karşı taarruzunun başarısızlığı ve B Ordular Grubu'nun Mart 1945'te Ruhr Cebi'nde teslim olması sonucu hemen hemen çöktüğü için İngilizler Hollanda'dan Kuzey Almanya'ya girmiş, hızla ilerliyorlardı. Ne var ki Batılı müttefiklerin başkomutanı General Dwight D. Eisenhower'ın fikir değiştirmesi her şeyi altüst etti. Eylül 1944'te Eisenhower, astları Montgomery ile General Omar Bradley'e gönderdiği mektuplarda, Berlin'i en büyük ödül olarak kabul ettiğine ve bu hedefi en kısa yoldan en kısa sürede ele geçirmek isteğine dair fikirlerini beyan etmişti. Montgomery ise cevabında başkomutandan Berlin'e gidişi için ne yapmak gerektiğine karar vermesini, harekâtı planlayıp

teşkilatlandırmasını ve savaşı en kısa sürede sona erdirebilmek için de bu planı tatbik etmesini istemişti.

Eisenhower'ın stratejisi cephenin boylu boyunca ilerlemeyi tercih edegelmişti fakat bütün Müttefik birliklerinin kabaca Kassel civarını teşkil eden bölgede buluşup tekrar müşterek bir cephe oluşturmalarından sonra ne yapılması gerektiğine dair, doğuya yürüyüşe devam şeklindeki muğlak bir fikir haricinde alınmış kesin bir karar bulunmuyordu. Berlin'i her daim nihai hedef olarak gören İngilizler, Nazi başşehrine karşı kuzeyden ve doğudan esas hamleyi yapacak gücü kendi Yirmi Birinci Ordular Grubu olarak tahayyül etmişlerdi. Ne var ki Eisenhower, tüm cephe sahinde ilerleme stratejisini sürdürmeye karar getirerek İngiliz hülyalarına son verdi. Başkomutan, Ruhr bölgesindeki düşman kılıç artıklarını temizleme işini hızlandırmak üzere Amerikan Dokuzuncu Ordu'sunu da Bradley'in komutasına veriyor ve ardından Erfurt-Leipzig-Dresden hattı boyunca doğuya ilerlemeyi

Nisan 1945'te Berlin'in merkezine yakın bir yerde Alman mevzilerine yakından ateş açan bir Sovyet topu. Arka planda enkazın oluşturduğu toz bulutu ve top namlusunun açısı Almanları mevzilerinden çıkarmak için yakındaki binaların üst katlarına ateş edildiğini gösteriyor. (IWM, FLM3350)

emrediyordu. Montgomery ile Yirmi Birinci Ordular Grubu ilerlemenin kuzey cenahını. General Jacob Devers'in emrindeki Amerikan Altıncı Ordular Grubu ise güney cenahını tutacaktı. Eisenhower'ın bu hareket tarzından muradı, Batılı müttefiklerin ilerleyişini Bradley komutasında merkezde yoğunlaştırmak ve doğudan gelen Sovyet güçleriyle Dresden civarında buluşup Almanya'yı ortadan ikiye bölmektir. Berlin ise artık haritadaki herhangi bir isimden başka şey değildi. Başkomutan kararını verdiği tarihte Montgomery Berlin'den 500 kilometre uzaktayken Oder Nehri'ne varmış olan Sovyetler şehre 70 kilometre yaklaşmışlardı; Ruhr'daki Feldmareşal Model'in komuta ettiği B Ordular Grubu'nun icabına tam bakılması gerekiyordu ve Hitler'in Bavyera ile Avusturya dağlarında kurulu olup zapt etmesi büyük zaman ve kaynağa ihtiyaç gösterebilecek "Milli Tabya'ya" çekilme tehlikesi mevcuttu. Eisenhower, askeri hareketi siyasi hedeflerin belirlenmesi gerektiğini ısrarla savunagelmisti. Berlin'in siyasi hedef sıfatıyla muazzam önemine ve dahası, yakalanması ya da ölmesi Almanların direniş azmini kırarak olan Hitler'in Berlin'de yuvalanmış olduğu gerçeğine istinaden düşünüldüğünde, Müttefikler başkomutanının neden böyle yüz seksen derece fikir değiştirip Berlin'i ehemmiyetsiz ilan ettiğini anlamak mümkün değildir.

Eisenhower'ın 28 Mart'ta Stalin'e, Müsterek Karargâh'a ve İngiliz Genelkurmay başkanına gönderdiği mesajlarla aşikâr olan bu fikir değişikliği Moskova'yı hoşnut ettiği ölçüde Londra'da tedirginlikle karşılandı. İngiliz Genelkurmay başkanı, Eisenhower doğrudan Stalin ile temasa geçerek Başkan Roosevelt ile Başbakan Churchill'in hükümetlerinin ve her iki ülkenin genelkurmaylarının yetkisini fiilen gasp etmiş olduğundan ötürü çok kızmıştı. Churchill de kendi adamının bu görüşüne katılmıyor değildi ama "Ike"nin itibarının an itibarıyla Washington'da zirvede olduğunu ve Batılı ordular ile Kızıl Ordu'nun buluşması için en müsait noktaya dair Stalin'in fikirlerinin öğrenilmesinin de elzem bulunduğunu biliyordu. İngiliz başbakanı, ilerleme ekseninin değiştirilmesine karşı sesini yükseltti zira Müttefikler'in hızlı ilerleyişi Sovyetler'i hem şaşırtmış hem de endişelendirmiş olduğuna göre Berlin'e yürümek artık

Panzerfaust taşıyan bir Sovyet askeri. Elde taşınır tek kullanımlık çukur imla haklı bir tanksavar mermisi olan bu silah, Alman piyadesine büyük miktarda dağıtıldı ve menziline giren bütün Sovyet tankları için ciddi bir tehdit teşkil etti. (Krasnogorsk'daki RGAKFD'nin katkısıyla)

daha da önemliydi. Sovyetler'in Yalta'da verdikleri sözleri daha mürekkep kurumadan bozmaya başladıklarını gören duayen devlet adamı Churchill, mevcut büyük mücadelenin sonu yanında yeni bir husumetin, yani demokrasi ile komünizmin karşı karşıya geleceği Soğuk Savaş'ın (1945-1991) doğuşunu da fark ediyordu. Müttefik orduları Kızıl Ordu ile olabildiğince doğuda buluşmalı ve Sovyetler muhtemelen Viyana'yı alacağından bu buluşma noktası tercihen Berlin olmalıydı. Ama hem Bradley hem de Amerikan Genelkurmay Başkanı George Marshall tarafından desteklenen Eisenhower fikrinden caymadı.

Stalin'in Eisenhower'a cevabı, Müttefikler başkomutanının planıyla örtüşmekteydi:

- 1) Kızıl Ordu ve Batılı müttefikler Erfurt-Leipzig-Dresden hattında buluşmalıdırlar.
- 2) Berlin stratejik önemini kaybetmiştir ve ele geçirilmesi için ikinci dereceden birlikler tahsis edilmelidir.
- 3) Esas Sovyet saldırısı Mayıs'ın ikinci yarısında başlamalıdır.
- 4) Almanlar Doğu Cephesi'ni 6. SS Panzer Ordusu'nun yanı sıra İtalya'dan gelen üç ve Norveç'ten gelen iki tümen ile takviye etmektedirler.

İkinci ve üçüncü maddelerin, Berlin'e ilk girip SSCB'nin prestijini perçinlemek ve Orta ve Doğu Avrupa'yı komünist boyunduruğuna almak isteyen Stalin'in, gerçek planını gizlemek üzere uydurduğu

Berlin'e doğru ilerleyen Sovyet piyadesi ve kundağı motorlu topları bir köprüden geçiyorlar. Kundağı motorlu top, cepheyi yarıp ilerleyen tank ordularına ayak uydurabilen bir silah sistemiydi. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

yalanlardan başka şey olmadıkları açıktır. Üstelik Stalin'in Berlin'i müttefiklerden önce almaktaki ısrarı kuvvetle muhtemeldir ki sadece siyasi değil ama stratejik endişelerden de kaynaklanıyordu. O, Doğu Berlin'deki Kayzer Wilhelm Enstitüsü'nü müttefiklerden önce ele geçirmek istiyordu çünkü casus şebekesi sayesinde, Amerikalıların kendi atom bombası programları olan Manhattan Projesi'nde büyük aşama kaydettiklerinden haberdardı. Kendi nükleer programı olan *Borodino* Harekâtı geride kalmıştı ve Sovyet bilim insanları Almanların yaptığı araştırmaların üstüne konmak için yanıp tutuşuyordu. Nihayetinde NKVD birlikleri Berlin'de, Sovyetler'in yeterli miktarda tedarik edemedikleri uranyum oksit adlı maddeden neredeyse üç tona yakın bulacaklar ve Sovyet atom bombasının inşası böylece önemli bir ivme kazanacaktı. Şehri Batılı Müttefikler ile ortaklaşa teslim alma kararına ihanet edip Berlin'i ilk ele geçirme isteğiyle sıradan Sovyet askerine ağır bir bedeli ödettiği.

Stalin 1 Nisan'da mareşaller Jukov ve Konyev ile generaller Antonov (Sovyet Genelkurmay başkanı) ve Ştemenko'yu (Ana Harekât Dairesi Baş-

kanı) Sovyet Ana Planlama Konferansı'nda yanına çağır-
dığında Ştemenko'ya okuması
için bir telgraf uzattı. Mesajda,
Batılı müttefiklerin Berlin'i
ele geçirmek için bir plan
yaptıkları ve Montgomery'nin
Yirmi Birinci Ordular Grubu
zaten Elbe'ye yaklaşmış ol-
duğundan ötürü şehri Kızıl
Ordu'dan önce ele geçirebile-
cekleri yazıyordu. Bu ya hatalı
istihbarattı ya da Stalin me-
seleyi gündeme getirebilmek
için kendi uydurmuştu. İki
cephe komutanı da Berlin'e
ilk giren olmayı istediklerini
ifade ettiler. Berlin'in hemen
doğusundaki Jukov daha iyi
bir mevkideyken güneydeki
Konyev'in Alman başkentine
doğrudan saldırması ancak

ciddi bir yeniden tertiplenmeyle mümkündü.

Stavka'nın iki cephe arasına çizdiği ve Neisse Nehri kıyısındaki Guben'in güneyinden başlayıp Michendorf üzerinden Elbe Nehri kıyısındaki Schönebeck'e uzanan yetki alanları sınırının bilincindeki Stalin, bu ikisi arasındaki rekabeti sürekli kızıştırmaya çalışıyordu. Sovyet diktatörü, bu sınırın Spree Nehri kıyısındaki Lübben'den itibaren olan kısmını sessizce silerek o noktadan sonra her şeyin komutanların inisiyatifine kalacağını ima etmiş oldu. Sona kalan dona kalır, ilk giren Nazi başşehirini alırdı. Jukov'un kuzeyinde yer alan Mareşal Rokossovskiy'in komutasındaki İkinci Belarus Cephesi hâlâ Doğu Prusya'da çarpışmakla meşguldü ama ilk fırsatta batıya ilerleyişine devam edip Berlin'in kuzeyine gelebilirdi. Konyev'in güneyindeki (önce Orgeneral İ.E. Petrov'un, daha sonra da General İ.A. Yeremenko'nun komutasında olan) Dördüncü ve (Mareşal Rodyon Y. Malinovskiy'in komuta ettiği) İkinci Ukrayna cepheleriye Çekoslovakya'ya gireceklerdi. Onların güneyindeki Mareşal Fyodor İ. Tolbuhin komutasındaki Üçüncü Ukrayna

Cephesi de Macaristan üzerinden Avusturya'ya doğru batı yönünde ilerlemeye devam edecekti.

İkisinin de bir plan taslağı hazırlamak için sadece 48 saat vardı. Haftalar süren şiddetli çatışmaların ardından (Stalin'in Eisenhower'a da söylediği üzere) Mayıs'taki bir sonraki taarruza başlamadan evvel durup dinlenerek ikmal ve takviye alacaklarını zannetmişlerdi ama Stalin'in onları çok daha erken harekete geçireceği aşıkardı. Berlin'e ilk giren olmak için rekabet eden bu iki komutan önlerindeki vazife-yi çok farklı değerlendirmiştir. Komutasındaki Birinci Belarus Cephesi Berlin'in sadece 70 kilometre doğusunda olan Jukov,

Oder Nehri'nin karşı kıyısındaki Küstrin'de küçük bir köprübaşı elde etmişti ve 140'ı aşkın sayıda ışıldak ile savunmacıları kör etmeye çalışırken 10.000 adet topuyla yarım saat sürecekt kısa bir baraj ateş-i açacaktı. Saldırı birlikleri (önde dört sahra ve iki tank ordusu ile cenahları koruyan iki diğerk sahra ordusu) küçücük bir köprübaşında sıkışmış olan Jukov için kamuflej büyük bir sorundu çünkü o yıl bahar geç geldiğinden çoğu ağaç hâlâ yapraksız ve zemin ıslaktı. Diğerk taraftan Konyev, 145 dakika sürecekt baraj ateşinin perdesi altında karanlıktan istifade ederek saldırmaya hazırlanıyordu. Sovyetler toplamda cephenin her dört metresi başına bir top yığmışlardı. Bombardıman ve ilk hücumlar için hedeflerin havadan ve karadan yoğun keşif faaliyetiyle kesin tespitine gayret edildi. Yine de Jukov, Seelow Tepeleri'ndeki ana Alman hattını tespit edememişti ve bunu yarabilmek için dört günlük şiddetli bir muharebeye tutuşmak zorunda kalacaktı.

ALMAN PLANLARI

Şubat 1945'te Adolf Hitler, Berlin'i "kale şehir" (Festung) ilan etmeye karar vermiş ama savunması-na tahsis edilecek birlikleri belirtmemiştir. III. Celp

Panzerschreck ile mevzilenmiş bir Volkssturm mensubu. Panzerschreck, Panzerfaust'tan ziyade Amerikalıların bazukasına benzeyen bir silahtı çünkü her atıştan sonra arkadan doldurulabiliyordu. Bu silahlar Almanlara Sovyetler'in kullandığı muazzam sayıda tank karşısında tutunma imkânını verdi. (Bundesarchiv)

Bölgesi'nin büyük kısmı düşman eline geçmiş olduğu yahut cepheye dönüşmüş bulunduğundan, buranın komutanının Berlin Savunma Bölgesi komutanı kılınması şeklinde rasyonel bir adım atıldı. Bu durum, en imrenilmeyecek haldeki Alman subayının hasta Korgeneral Bruno Ritter von Hauenschild'den görevini devralan Korgeneral Helmuth Reymann olduğu anlamına geliyordu. Hitler hükümetinin alametifarıkası olan yapısal kargaşanın doruk noktasıyla karşı karşıya kalan Reymann, Berlin Savunma Bölgesi komutanlığını üstlenmiş üçüncü subaydı ve işbaşı ettiğinde, aralarında Hitler Gençliği, SS İhtiyat Ordusu, Vistül Ordular Grubu ve Volkssturm'a komuta eden yerel Nazi partisi teşkilatı da bulunan pek çok farklı grupla uğraşması gerektiğini görmüştü. Durumun vahameti, her ne kadar Berlin Savaşı başlamadan önce tahliye edilip harekâta dahil olmamışsa da Celp Bölgesi Karargâhı'nın savunma planlamasını ciddiye almayı reddedip Savunma Bölge Karargâhı'yla bir evrak savaşı başlatması sonucu iyice arttı.

Binbaşı Sprotte'nin tasarladığı bir tür savunma planı, nihayet 9 Mart 1945'te ilan edildi. Bu 35 sayfalık belgede ana tehdidin Sovyet zırhlı birlikleri olduğu ve savunmanın doğal olarak Berlin'in içindeki ve çevresindeki arazi tarafından kısıtlanacağı vurgula-

niyordu. Zemin mekanize hareketliliğe büyük ölçüde uygundu, iyi bir yol şebekesi bulunuyordu ve kumlu topraktan müteşekkil geniş açık arazi parçaları genelde ormanlarla perdelenmişti. Çok sayıdaki dereler, nehirler, kanallar, hendekler ve sulanmış tarlalar geçici tank engeli işi görebilirse de zırhlı araçların hareketini gerçekten kısıtlayabilecek yegâne büyük engeller batıdaki Havel Gölü ile güneydoğudaki Spree, Müggelsee ve Dahme nehirleriydi. Ayrıca şehir merkezinden 40 kilometre uzaktaki orman ve göllerden oluşan bölge de savunma ağına dahil edilebilirdi. Tasarlanan bu savunma sistemi, Oder-Neisse nehir hattını savunmakla yükümlü Vistül ve Merkez Ordular gruplarının hazırladıkları planlara eklenmiş ve Hitler ile Göbbels'in öne sürdükleri kimi fikirler de katıldıktan sonra şu son şeklini bulmuştu:

- Doğuda Alte Oder ile Dahme nehirlerini doğal engel olarak kullanacak bir ön savunma hattı. Bu hat tabiatı itibarıyla kudretli bir savunma sağlardı ama boylu boyunca çok az tahkimat inşa edildi.
- Şehrin güney ve kuzeyindeki ana yol kavşaklarında barikatlardan bir kuşak tesis etmek. Bunların her biri bir savunma noktasıyla emniyete alınacaktı ama arazinin yapısı nedeniyle düşman bunlardan çoğunun yanından sıyrılıp geçebilir ya da keyfine göre her birini teker teker imha edebilirdi.
- Aşağı yukarı şehrin sınırlarının şekline göre tertip edilecek ve münavebeli ricat noktalarıyla donatılacak bir dış savunma halkası. Bu, eldeki yetersiz askeri insan gücüyle savunulması imkânsız 100 kilometrelik bir çember anlamına geliyordu ama üzerinde boylu boyunca top siperleri tesis edilecek ve şehre giren tüm yollar barikatlarla kapatılıp birer savunma noktasıyla örtülecekti.
- S-Bahn'ı (metro şebekesi) takip eden bir iç savunma halkası. Yaklaşık 50 kilometre uzunluğundaki bu çember, demiryolu çıkışları, dev çelik direkler üzerindeki platformlar ya da tanksavar hendeği vazifesi görececek toprak setlerden oluşan daha dayanıklı engellere yaslanacaktı. Ayrıca hat boyunca savunma noktaları ve yol engelleri de yer alacaktı.
- Zitadelle (Hisar) adı verilen en içteki istinat noktasının merkezi Spree Nehri ile Landwehr Kanalı'nın oluşturduğu ada olacak ve Alexander-

platz ile Knie (Ernst-Reuter-Platz) civarındaki dış ("Doğu" ve "Batı") tabyaları Reichstag ile Başbakanlık gibi önemli binaları koruyacaktı.

Dış savunma halkasıyla Zitadelle arasındaki arazi A'dan H'ye harflerle adlandırılan ve içeridekilere derinlemesine savunma fırsatı verecek sekiz mıntıkeye ayrılacaktı. Her mıntikanın başında tümen komutanı yetkilerini haiz bir subay bulunacaktı.

Hemen savunmayı teşkil etmeye girişen Reymann ile kurmay reisi Albay Hans Refior, bu işi Albay Lobeck'e verdiler. Lobeck'in elinde sadece bir tane istihkâm taburu vardı ama Göbbels ile görüştükten sonra iki Volkssturm taburu da inşaat görevlerine tahsis edildi; zira sadece Todt Örgütü (Sivil Mühendislik Teşkilatı) ile *Reichsarbeitsdienst* (İşçi Teşkilatı) personeli gereken araç-gerece sahipti. Şehir memurları günde 70.000 kişiyi işe koşmayı başardılar ve kaynak yetersizliğine rağmen takdire değer başarı gösterdiler. En iyi tahkimat şehrin merkezinde inşa edilmişti. Ancak Reymann'ın elinde ne bu planı derinlemesine geliştirmeye lazım gelen askeri altyapı mevcuttu ne de harekâtı niyet edildiği şekilde icraya muktedir kalibrede askerler. Nazi hiyerarşisinin savunma felsefesiye bambaşkaydı: Eğer Sovyetler Berlin'e girmeyi başarırlarsa tıpkı Altıncı Ordu'nun Stalingrad'da karşılaştığına benzer bir yıpratma savasıyla durdurulacaklardı. Başarılı olurlarsa da o zaman Alman halkı liderlerine layık olmadığını göstermiş ve yok edilmeyi hak etmiş demektir.

Siperde bir Alman askeri ile bir çift Mauser Kar98k tüfeği. Almanlar savunmada, özellikle de tahkimatlar, siperler, sığınaklar ve diğer mevzileri kullanarak saldırganları önceden belirlenen ölüm bölgelerine yönlendirmekte son derece başarılıydılar. (Nik Cornish Kütüphanesi)

HAREKÂT

16-19 NİSAN

Berlin Harekâtı, Seelow Tepeleri'ndeki Alman mevzilerini hedef alan muazzam bir topçu barajıyla 16 Nisan 1945 günü sabah saat beşte başladı. Yirmi dakika sonra baraj ateşi daha içerideki Alman mevzilerine doğru kaydırılırken 143 adet ışıldak hücum kıtalarının yollarını aydınlatmak için yakılıvermişti. Ne varki birçok durumda bunlar tuhaf gölgelerin belirmesine neden olarak ya da karanlığı delemeyerek kargaşayı daha da artırmaktan başka bir işe yaramadılar. Tanklar ve kundağı motorlu toplar ise gitgide bataak zemine gömülmüşler ve piyadeyle irtibatları böylece kesilince saldırının eşgüdümü bozulmuştu. Çuykov'un kuvvetleri Haupt Kanalı'na yaklaştıklarında sağlam haldeki yegâne köprülerin Alman ateşiyle örtülü oldukları görüldü ve bunun üzerine Sovyet birliklerinin canhıraş şekilde sey-yar köprü teçhizatı getirmeye çalışmaları devasa bir

trafik tıkanıklığına sebep verdi. Jukov'un birlikleri Alman savunmasının ilk hattını temizlemeyi başarsa da diğer savunma hattı zırhlı birlikler için son derece güç bir arazi teşkil eden Seelow Tepeleri'nin üzerinde kuruluydu. Meyilli sırtları açacak bir yol bulmak üzere araziye yayılan Sovyet tankları, Friedersdorf ve Dolgelin tabyalarına çıktılar. Jukov bunun üzerine tepelerdeki savunmayı ezip geçmek için iki tank ordusuyla yüklenmeye karar verdi. Birinci Muhafız Tank Ordusu, Sekizinci Muhafız Ordusu'nu: İkinci Tank Ordusu ise Beşinci Şok Ordusu'nu destekleyecekti. Bu birliklerin de sevki trafiği iyice arapsaçına çevirdi ve taarruz sırasında piyadeyi desteklemesi gereken topçunun yeniden mevzilendirilmesini zora soktu. Gün ve gece boyunca süren hücumda Birinci Belarus Cephesi adım adım ilerlemiş ama hattı yarmayı başaramamıştı. Bu noktada Jukov, Stalin'in hoşnut-

Sovyet piyadeleri MP40 makineli tabancasıyla yatan bir Alman'ın cesedinin yanından koşarak geçiyorlar. Sovyet PPŞ 41'i de dahil bu tür silahlar Sovyetler yaklaşırken Berlin civarında cereyan eden sokak çatışmaları için idealdiler. (IWM, FLM3348)

Sovyet piyadesi, muhtemelen Oder'in batı yakasındaki Müncheberg ile Seelow civarında yer alan engebeli bir arazide temkinli bir şekilde ilerliyor. Alman savunmasının derinliği ve intizamı Jukov'a kök söktürdü. (Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi, Moskova)

suzluğunun farkındaydı. Stavka'nın talimatına rağmen tank ordularını çok erken cepheye sürdüğü için Jukov'u azarlayan Sovyet diktatörü, Konyev'in tank ordularıyla güneyden ve Rokossovskiy'in de kuzeybatından Berlin'e saldırmasına izin verdi.

Topçusuyla zırhlı kuvvetlerini yeniden düzenleyen Jukov, ertesi gün taarruza devam etti. XI. Muhafız Tank Kolordusu ile VIII. Mekanize Muhafız Kolordusu demiryolu hattına ulaşip Friedersdorf ve Dolgelin'i ele geçirmiş ama Alman "Kurmark" Mekanize Piyade Tümeni'nin karşı hücumuyla durdurulmuşlardı. Üçüncü Şok Ordusu Kunersdorf'a ilerleyişine devam ederken diğer Sovyet birlikleri Seelow'un kuzeyine yöneldiler ve sonunda, Alman savunmasında kilit öneme sahip bu şehre saldırdılar. Fakat ileri çatışma hattındaki ilerleyişleri savunma mevzileri, tabyalar ve karşı hücumlarla yavaşlatıldığından cepheyi yarmayı hâlâ başaramamışlardı. Ne var ki, Alman müdafaası bu tahammül edilmez baskı neticesi sonunda çatırdamaya başladı ve Sekizinci Muhafız Ordusu günün sonunda Seelow'u ele geçirdi. Ertesi gün devam eden taarruzda Sovyetler çok büyük zayıflık verseler de sahip oldukları ezici asker, araç ve ateş gücü üstünlüğü karşısında Alman savunması daha fazla tutunamadı. Alman Dokuzuncu Ordu'su hâlâ dayanıyordu ama sol cenahı çökmeye başladı -

ğı gibi sağ cenahı da Konyev'in güneydeki başarılı yarma harekâtı neticesi tehdit altına girmişti. LVI. Panzer Kolordusu bir gün daha tutunmayı başarsa da acilen takviyeye ihtiyacı vardı: 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland" ile 18. Piyade Tümeni'nin gönderileceğine söz verilmiş olsa bunların hiçbir zamanında yetişemedi. Jukov baskıyı sürdürmeye kararlıydı. Kırk Yedinci Ordu Wriezen, Üçüncü Şok Ordusu ise Kunersdorf istikametinde saldırırken Beşinci Şok Ordusu da Reichenberg ve Münchehof'a doğru ilerledi ama hepsi de üçüncü Alman savunma hattına çattıklarında durdular. Altmış Dokuzuncu Ordu'nun durumu da onlardan farklı değildi; gerçekten gelişme kaydedebilen tek birlik Müncheberg istikametinde ilerleyen Çuykov'un Sekizinci Muhafız Ordusu olmuştu. Fakat o gece Kuznetsov'un Üçüncü Şok Ordusu sürpriz bir hücumla Batzlow köyünü ele geçirdi ve açılan bu gedik Berzarin'in Beşinci Şok Ordusu tarafından kullanıldı. Sovyet birliklerinin bu sayede üçüncü savunma hattından içeri sızmayı başarmaları ardından Sekizinci Muhafız Ordusu ayın 19'unda Müncheberg'e saldırdı ve o günün gecesinde şehri ele geçirdi. Wriezen'in de düşmesiyle Jukov nihayet 70 kilometre genişliğindeki bir cephede üç Alman hattını da yarmış ve Berlin'e giden yolu açmış oluyordu.

BERLİN'İN KUŞATILMASI, 16-28 NİSAN 1945

Alman askerlerinin bir grup fotoğrafı. Arazinin berbat durumu açıkça görülüyor. 1945'te ilkbahar çok geç geldiğinden, Seelow Tepeleri'ne saldıran Birinci Belarus Cephesi bir de hava şartlarıyla mücadele etmek zorunda kaldı. (Nik Cornish Kütüphanesi)

Konyev, saldırısını ayın 16'sı günü sabah saat altıyı çeyrek geçte, topçu birlikleriyle 400 kilometrelik cephe boyunca bir duman perdesi örerek başlattı ve kırk dakika sonra Neisse Nehri üzerindeki 150 noktadan hücum taburlarını gönderdi. Akarsuyun üzerinde çabucak köprüler kuruldu ve tanklar piyadeyi desteklemek için nehri geçmeye başladılar. Gün içerisinde Konyev'in birlikleri Alman savunmasını 15 kilometre derinlik ve 30 kilometre genişlikteki bir cephede yarmayı başarmışlardı. Konyev gece boyunca ve ertesi gün de taarruza devam ederek Almanların taktik ve operatif ihtiyatlarının da sevk edilmesini sağladı. Ana taarruzu sabah saat dokuzda kısa bir topçu bombardımanı ardından başlamış ve Üçüncü ve Dördüncü Muhafız Tank orduları Dördüncü Panzer Ordusu'nu ezip geçerek açık araziye ulaşmıştı. Cenahlardaki Üçüncü ve Beşinci Muhafız orduları şedit Alman karşı hücumlarını durdururken On Üçüncü Ordu tankların peşi sıra ilerledi. Konyev, Stalin'le görüşükten sonra onlara Berlin'e yönelmelerini emretti.

Jukov'un yarma harekâtı Dokuzuncu Ordu'yu üç parçaya ayırmıştı. Bunlardan CI. Kolordu, güney cenahları açıkta kaldığından Finow Kanalı'na doğru çekilerek Altmış Birinci Ordu ile Leh Birinci Ordu'sunun batıya doğru ilerleme yolunu boşalttı. LVI. Panzer Kolordusu doğrudan batıya, Berlin'e doğru geri çekilmek zorunda kalıp sağlam kalan köprü-

ler sayesinde güneydeki ana unsurlarla birleşirken Busse'nin elinde, hepsi de asıl mevzilerini korumaya çalışan Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu ile XI. SS Panzer ve V. SS Dağ kolorduları kalmıştı. Dördüncü Panzer Ordusu Busse'ye 21. Panzer, 35. SS Polis, 36. SS Grenadier, 275. Piyade ve 342. Piyade tümenlerinden oluşan V. Kolordu'yu tahsis etti.

Seelow'daki Alman savunma hattını yarmak Birinci Belarus Cephesi'ne pahalıya mal oldu. Askerler dört gün süren çarpışmalar yüzünden tükenmişti ve resmi rakamlara göre 33.000'den fazla asker ile (gerçek rakamsa çok daha fazlaydı) tankların dörtte biri yitirilmişti. Jukov, Birinci Muhafız Tank ve Sekizinci Muhafız ordularının birlikte Reichstrasse 1 boyunca ilerlemesine ve oradan da Spree ile Dahme nehirleri üzerinden güneye dönüp şehre güneyden saldırımlarına karar verdi. İkinci Muhafız Tank Ordusu tefrik olarak bünyesindeki IX. Muhafız Tank Kolordusu'nu KırkYedinci Ordu'yu destekleme görevine verildiği gibi I. Mekanize Kolordu ile XII. Muhafız Tank Kolordusu'na şehrin kuzey banliyölerine yaklaşan Üçüncü ve Beşinci Şok orduları için mızrak ucu rolü oynamaları emredildi. Bu son iki kolordu ardından toparlanıp şehrin kuzeyini temizlemeye girişirken iki şok ordusu ise sırasıyla kuzeydoğu ve doğu banliyölerini örteceklerdi. Altmış Dokuzuncu, Otuz Üçüncü ve Üçüncü ordular ise yüklenip Alman Dokuzuncu Ordu'sunu imha edeceklerdi.

20 NİSAN

Hitler gecikmiş bir karar alıp, Berlin Savunma Bölgesi'ni de sorumluluk bölgesine dahil etmek suretiyle başkentin savunmasını Vistül Ordular Grubu'na tevdi etti. Heinrich ise derhal Dokuzuncu Ordu'yu bu işle vazifeli kıldı ama Busse birliklerinin büyük bölümünün Berlin'e erişecek durumda bile olmadığını ve hâlâ savaşılabilenlerin de çembere alınma tehdidiyle karşı karşıya bulunduklarını söyleyip itiraz edince ordular grubu komutanı kararını geri aldı. Dokuzuncu Ordu üçe ayrıldığından artık iş görebilecek durumdaki tek birlik olarak Weidling'in zor ayakta duran LVI. Panzer Kolordusu kalmıştı. RAD Piyade Tümeni "Friedrich Ludwig Jahn" garnizona tahsis edildi ama birliğin Trebbin'in kuzeyindeki bir köyde yer alan karargâhını bulabilmek bile bir gün sürdü ve tümen daha sonra Sovyet tanklarının baskınına uğrayıp dağıldı. Heinrich bunun üzerine Steiner'in emrindeki III. SS Panzer Kolordusu "Germania"yı Sovyetler'in yarma teşebbüsüne karşı güney cenahını savunmakla görevlendirdi. SS komutanı, CI. Kolordu ile 25. Mekanize Piyade Tümeni'nden geriye kalanları emrine alacağı gibi 3. Bahriye Silahendaz Tümeni'yle ve bölgede toparlanmakta olduğu varsayılan 4. SS Polis Tümeni'yle de takviye edilecekti.

Konyev çok az direnişle karşılaştığından Sovyetler Nazi başşehrine doğru hızla ilerlemeye devam ettiler. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu 55 kilometre ilerleyerek Baruth'u ele geçirdi ve tam Zossen'e erişecekti ki VI. Muhafız Tank Kolordusu yakıtı biterek hareketsiz kaldı; birliğin öncü tugayı ise Panzerfaust'lar vasıtasıyla imha edildi. Bu hadise OKW ile OKH'nin içine tahliye edilmek için beklediği "Maybach" sığınak kompleksinin yakınlarında cereyan etti. Gün içerisinde 45 kilometre kadar ilerleyen Dördüncü Muhafız Tank Ordusu ise Jüterborg ve Luckenwalde civarında mukavemetle karşılaştı. Birinci Belarus Cephesi, Birinci ve İkinci Muhafız Tank ordularının öncülüğünde ilerlemeyi sürdürdü ama Alman piyadesine bolca dağıtılmış olan elde taşınır etkili tanksavar silahları ve LVI. Panzer Kolordusu tarafından ilerleyişi yavaşlatıldı. İkinci Belarus Cephesi de o sabah Oder'in batı kolu üzerinden taarruza geçmiş ama kötü hava şartla-

rı savunmacıların lehine işleyince köprübaşı kurmayı başarabilen tek birlik Atmış Beşinci Ordu olmuştu.

Heinrich günün büyük bölümünü Sovyet ilerleyişi karşısında geri çekilen dağılmış asker kütleleri arasında nizamı tekrar tesis etmeye çalışarak geçirdi. OKH'den Havel Nehri'nin Oranienburg ve Spandau arasındaki kısmını müdafaa etmek için birlik talep edince kendisine "Müller" Tugayı tahsis edilmiş ve bu sayede akşam çökerken otoban boyunca savunma hattına benzer bir şey kurmayı başarmıştı. Berlin'de ise Führer, 56. yaş gününü Ribbentrop, Himmler, Göring, Dönitz, Speer, Göbbels, Axmann, Keitel, Jodl ve Bormann'la birlikte kutlamaktaydı. Amerikan Hava Kuvvetleri de 299 adet B-17 ağır bombardıman uçağıyla şehri bombalayarak Hitler'e saygılarını iletmış oldu. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri ise bir gece önce Nazi başşehrine karşı son gece akınını düzenlemiş bulunuyordu.

21 NİSAN

21 Nisan'da İkinci Muhafız Tank Ordusu şehrin kuzeydoğusundaki otoban halkasını geçip geniş bir cepheye şehre doğru ilerlemeye koyuldu ve bünyesindeki Birinci Mekanize Kolordu Weissensee'ye erişti. XII. Muhafız Tank Kolordusu ise Hohenschönhausen'e yaklaşmayı başarmış ama her iki yanından gelen Üçüncü ve Beşinci Şok ordularından birliklere dolanıp karışmıştı. Bu sayılanlar, şehri kuşatmak için belirlenen mıntikalara varabilmek adına günün sonuna doğru kuzeybatı istikametinde geniş bir çevirme harekâtı icra ettiler. Sekizinci Muhafız ve Birinci Muhafız Tank orduları da Rüdersdorf-Erkner bölgesinden Berlin'e doğru ilerlemekteydi ve kendilerine şehre güney ve güneydoğudan yaklaşabilmeleri için güneybatıya çark etmeleri emredildi. XI. Tank Kolordusu ise ardından gelen harekâta Beşinci Şok Ordusu'nu desteklemek üzere sevk edildi. Fakat hem birçok asker çatışmalarda takılı kalmış olduğundan hem de arazinin yapısı nedeniyle bu emirlerin tatbiki hayli zaman alacaktı. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu, Königs Wusterhausen'e erişerek Alman Dokuzuncu Ordu'sunun kuşatılmasını tamamlamış oldu. Konyev On Üçüncü Ordu yerine Yirmi Sekizinci Ordu'ya

cebi kapatmasını emrederken Jukov da Dokuzuncu Ordu'yu kuzeyden baskı altına almak için Altmış Dokuzuncu ve Üçüncü orduları Oder üzerinden sevk etti.

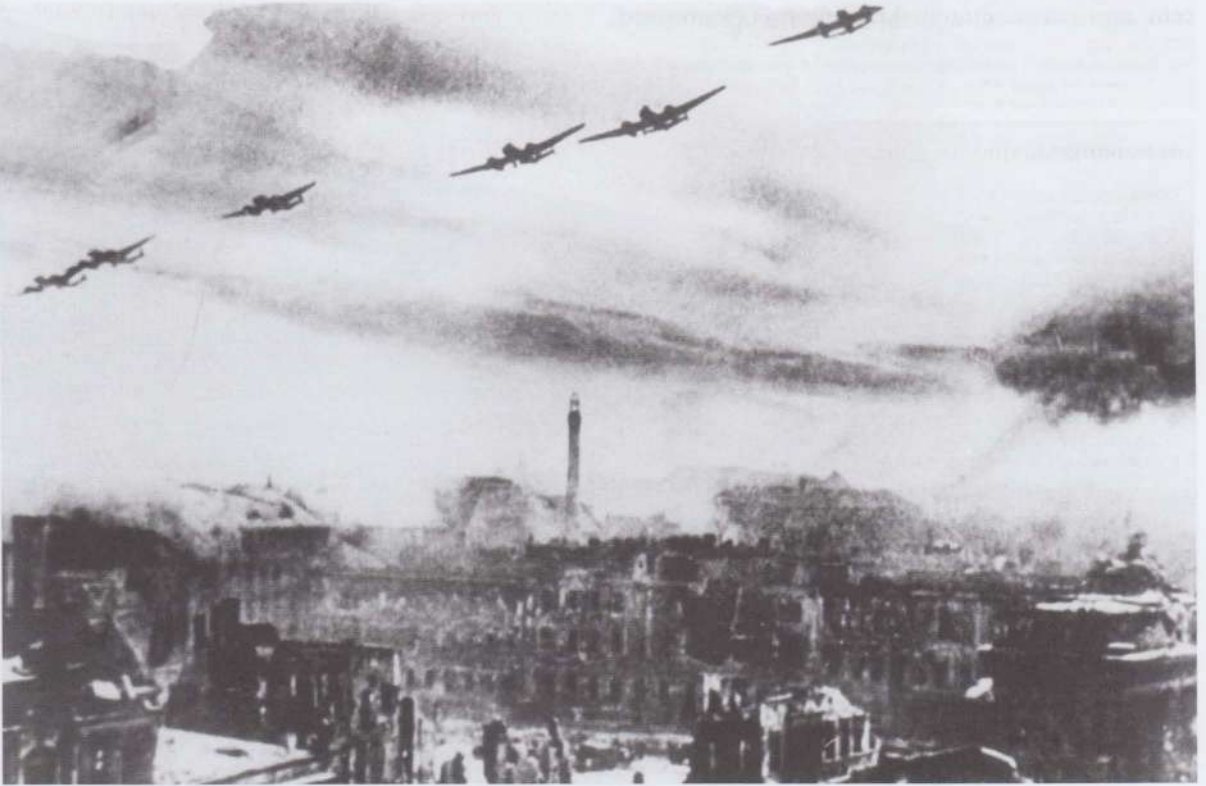
Bu arada LVI. Panzer Kolordusu Sovyet baskısı yüzünden gerilemek ve sonuçta Köpenick-Marzhan hattına kadar çekilmek zorunda kalmıştı. "Seydlitz Birlikleri" rivayetler yayıp birliklerin şehrin dışındaki farklı yerlerde mevzilenmelerine neden olurken Führerbunker'dekilerden kimileri bunu LVI. Panzer Kolordusu'nun bilinçli hareketi sandı. Bunun üzerine hem Busse hem de Hitler, farklı nedenlerle olsa da, Weidling'in tutuklanıp idam edilmesini emrettiler. Bu arada Weidling'in başı, bir Wehrmacht komutanı emrinde görev yapmaktan haz etmeyen ve emrindeki 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland"ı

şehre geri çekmek isteyen SS Tuğgeneralı Joachim Ziegler ile dertteydi. Sovyet kuşatması ve yoğun top ateşi şehirde paniğe neden olurken uçaksavar kuleleri de Marzahn'ın banliyölerindeki Sovyet bataryalarına ateş açtı. Bunlar olup biterken Feldmareşal Schörner, yürütmekte olduğu ve Konyev'in Birinci Ukrayna Cephesi'ne büyük sıkıntı veren karşı saldırı hakkında malumat vermek için, General Wenck ise Harz Dağları'nda kuşatılan On Birinci Ordu'yu kurtarma çabasındaki XXXIX. Panzer Kolordusu hakkında rapor vermek için Berlin'e gelmişti. Ardından Hitler, Steiner'e Berlin'i kurtarmak üzere bir karşı hücum tertip etmesini emretti ve eldeki tüm kaynakların kendisine tahsis edileceğini söyledi. Almanlar geri hizmet askerleri ile Luftwaffe yer personelinin

s. 48-49:

SEELow TEPELERİ

Sovyetler Ocak 1945'te Vistül Nehri üzerinden düzenledikleri taarruzun hızı sayesinde Mart 1945'e kadar Oder Nehri üzerinde birkaç köprübaşı tesis edebilecek konuma gelebildiler. Onları durdurabilmek için tek şanslarının nehir kıyısını tutmak olduğunu bilen Almanlar bu köprübaşlarını imha etmek için azimli karşı hücumlar tertip ederken Sovyetler de Nazi İmparatorluğu'nun başkentine düzenleyecekleri nihai saldırıda söz konusu mevzilerinin ne büyük öneme haiz olduğunu biliyorlardı. Karşı saldırıları sonuçsuz kalan Almanlar, yaklaşan taarruzu karşılamak bu sefer için derinlemesine savunma tertip etmeye koyuldular. Sovyetler köprübaşlarını kademeli olarak genişletip sonunda tümünü yekpare hale getirdiler ve Küstrin'i çevirdiler. Doğu Pomeranya'daki harekâtın sona ermesi ardından Birinci Belarus Cephesi'nin büyük bölümü Oder'e geri dönerken İkinci Belarus Cephesi Doğu Prusya'daki Alman mukavemetini kırmak için savaşıma devam etti. Stalin 1 Nisan 1945'te, Berlin Harekâtının 16 Nisan'da başlatılması için emir verdi. Kendilerinden 1 Mayıs'a kadar hedeflerine varmaları istenince, normalde en az iki üç ay sürecek hazırlıkları tamamlamaları için Sovyet komutanlarına sadece iki hafta kadar bir süre kalmış oldu. Sovyetler birliklerini takviye edip gereken ikmalî sağlamada büyük sıkıntı yaşadılar ve bir milyon müdafiyeye karşı sadece iki buçuk milyon kadar asker toplayabildiler. Bu rakam böyle bir harekât için gerekenin çok altındaydı ama o tarihte hem Almanlar hem de Sovyetler artık insan kaynaklarının son noktasına gelmişlerdi. Ana harekât Birinci Belarus ile Birinci Ukrayna cephelelerinden ifa edilirken Doğu Prusya'daki harekâtı sona erdiren İkinci Belarus Cephesi de kuzeyden destek verdi. Bunların karşısında, kuzeyde Üçüncü Panzer Ordusu ile Vistül Ordular Grubu'na bağlı Dokuzuncu Ordu, güneyde Merkez Ordular Grubu'na bağlı Dördüncü Panzer Ordusu ve Elbe boyunca uzanan savunmasız cepheyi korumak için de yeni bir teşekkül olan On İkinci Ordu bulunuyordu. Sovyet saldırısı planlandığı gibi 16 Nisan günü sabahın erken saatlerinde başladı. Konyev'in Birinci Ukrayna Cephesi kısa sürede Alman savunmasını aşmayı başarırken Jukov'un Birinci Belarus Cephesi'ne Seelow Tepeleri'ndeki Alman savunmasını yarmak gibi çok daha zor bir vazife verilmişti. Saldırı, Sovyet topçusunun kahredici baraj ateşiyle başladı ve ardından Alman askerlerini kör etmek için ışıldıklar açıldı. Fakat bu ikinci önlem sadece karışıklığa neden olduğu gibi Almanlar ilk savunma hattındaki birliklerini geçici surette geri çekmiş bulunduklarından baraj ateşi ancak kısmi etki yaratabiliyordu. Sovyet tank ve piyadelerinden oluşan ilk dalga nehir vadisinde ilerlemekte büyük güçlük çekti çünkü Almanlar bölgeyi bilerek sele verip bataklığa döndürmüş oldukları gibi su yolları, yükseltilmiş yollar ve demiryolu raylarını ya geçişi tıkamak ya da ilerleyişi belli bir noktaya yönlendirmek için kullanmışlardı. Beşinci Şok Ordusu ile Sekizinci Muhafız Ordusu'nun öncüleri, Letschin ve Seelow arasındaki bölgede iyi mevzilenmiş olan 9. Paraşüt ve 20. Mekanize Piyade tümenlerine denk gelip ağır zayıyat verdiler. Saldırının durması üzerine Jukov, tekrar harekete devam edebilmek için zırhlı ihtiyatlarını cepheye sevk etmek zorunda kaldı.

Sovyet bombardıman uçakları Berlin üzerinde. Bu uçaklar ya da Petlyakov Pe-2 ya da Tupolev Tu-2 tipinde olmalıdırlar. Adı geçen her iki uçak da üç ton bomba taşıyabilen hafif bombardımcıydı. Sovyetler stratejik bombardımana nadiren başvurmuş ve hava kuvvetlerini taktik hedeflere karşı ya da yer birliklerini desteklemek için kullanmışlardı.

bir buçuk piyade tümenine denk bir kuvvet toplaya-bildiler ama bu birlik ne böyle bir görev için gereken talim ve terbiyeye ne de ağır silaha sahipti. Emrindeki birliklerin büyük bölümü Finow Kanalı boyunca çarpışmakta olduğundan, Steiner'in, kuzeydeki sahillerden gelecek 3. Bahriye Silahendaz Tümeni'ni beklemekten başka çaresi yoktu.

22 NİSAN

22 Nisan'da Krebs, Heinrici ile temasa geçerek Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu'nun şehri terk edip Busse'nin arazinin de yardımıyla çepeçevre bir savunma tesis ettiği Dokuzuncu Ordu'ya doğru çekilmesi için izin istedi. Hitler, Dokuzuncu ve On İkinci ordulara birlikte derinlemesine karşı taarruza geçmelerini emretse de Busse, Heinrici'nin tavsiye et-

tiği şekilde bir huruç için hazırlığa çoktan başlamıştı. Elinde yardım için kullanabileceği nizami bir birlik bulunmayan Steiner ise hâlâ Oranienburg şehrini ve Ruppiner Kanalı'nı müdafaa etmeye çalışıyordu. Jukov'un IX. Muhafız Tank ve CXXV. Piyade kollarının öncülüğündeki kuzey perdeleme kuvveti kötü bir başlangıcın ardından Zepernick, Schönlinde, Mühlenbeck ve Schönfliess'den geçerek Henigsdorf'daki köprüye ulaştı. Leh Birinci Ordu'su Biesenthal ve Bernau arasındaki bölgeyi temizledikten sonra Oranienburg kapılarına ulaştı ve o gece şehre saldırırken Altmış Birinci Ordu da kanalın güneyindeki bölgeyi temizledi. Bu arada Sekizinci Muhafız Ordusu ile Birinci Muhafız Tank Ordusu Dahlitz, Schöneiche, Fichtenau ve Rahnsdorf'un banliyölerine girdiği gibi Mareşal Konyev'in kuvvetleri arazinin müsait, direnişin de dağınık ve kopuk olması

SEELow MUHAREBESİ

SOVYET HAREKÂTİ 14-19 NİSAN 1945

Sovyet güçleri sonunda Seelow Tepeleri'ndeki Alman savunmasını yarıldılar ama ağır asker ve teçhizat zayıflarına uğramışlardı.

Not: Haritadaki karelerin her biri beş kilometrekarelik bir alanı göstermektedir.

ALMAN KUVVETLERİ

Dokuzuncu Ordu (Busse)

C1 Kolordu (Berlin/Sixt):

- A 25. Mekanize Piyade Tümeni
- B 606. "Berlin" Piyade Tümeni
- C 309. "Berlin" Piyade Tümeni (Kolordunun bünyesinde ayrıca, 606. Tümen'in kuzeybatısında ve Sovyet Altmış Birinci Ordusu'na yönelik mevzilenen 5. Piyade Tümeni de bulunuyordu)

LVI Panzer Kolordusu (Weidling):

- D 9. Paraşüt Tümeni
- E 20. Mekanize Piyade Tümeni
- F "Müncheberg" Panzer Tümeni

XI SS Panzer Kolordusu (Kleinheisterkamp):

- G "Kurmack" Mekanize Piyade Tümeni
- H 169. Tümen
- I 303. "Döberitz" Tümeni
- J 712. Piyade Tümeni

Ordu İhtiyatı:

- K 156. Piyade Tümeni
- L 541. Volksgrenadier Tümeni

xxx
LVI
Pz
WEIDLING

xxxx
Dokuzuncu
BUSSE

xxx
XI SS
Pz
KLEINHEISTERKAMP

SOVYET KUVVETLERİ

Birinci Belarus Cephesi (Jukov)

Kırk Yedinci Ordu (Perhoroviç):

- 1 LXXVII. Piyade Kolordusu
- 2 CXXV. Piyade Kolordusu
- 3 CXXIX. Piyade Kolordusu

Üçüncü Şok Ordusu (Kuznetsov):

- 4 VII. Piyade Kolordusu
- 5 XXII. Muhafız Piyade Kolordusu
- 6 LXXIX. Piyade Kolordusu
- 7 IX. Tank Kolordusu

Beşinci Şok Ordusu (Berzarin):

- 8 9. Muhafız
- 9 26. Muhafız
- 10 XXXII. Piyade Kolordusu

Sekizinci Muhafız Ordusu (Çuykov):

- 11 4. Muhafız
- 12 28. Muhafız
- 13 XXIX. Muhafız Piyade Kolordusu

Birinci Muhafız Tank Ordusu (Katukov)

İkinci Muhafız Tank Ordusu (Bogdanov)

Üçüncü Ordu (Gorbatov)

Altmış Dokuzuncu Ordu (Kolpakçı)

GELİŞMELER

1. Suyolları, hem engel teşkil etmeleri hem de saldırıların güzergahlarını şekillendirmeleri hasebiyle önem arz edeceklardı. Almanlar araziye su bastırarak alçak bölgeleri bataklığa çevirdiler.

2. Mareşal Georgiy Jukov komutasındaki Birinci Belarus Cephesi'nde 14.000 top, 768.000 asker ve 3000 tank mevcuttu.

3. Sovyetler saldırının lojistik hazırlığı için büyük çaba harcadılar. Küstrin köprübaşı, trenle getirilen asker, teçhizat ve ikmal maddeleriyle doldu.

4. Bu kızıl devin karşısında, General Theodor Busse komutasındaki Dokuzuncu Ordu bünyesinde mevcut 220.000 asker ile 512 adet tank ve kundağı motorlu top durmaktaydı. Bu kuvvetler daha sonra üç adet SS mekanize piyade tümeniyle de desteklendi.

5. 14 ve 15 Nisan 1945'de Jukov, tüm cephe hattı boyunca kimileri alay kadar büyük boyda olan keşif birlikleri kullandı.

6. Sovyet topçusu 16 Nisan sabahı erken saatlerde ateşe başladı ve (Moskova'daki uçaksavar savunmasından taşınmış olan) işildaklar da kısa süre sonra açıldı; fakat bu aydınlatma, kargaşayı artırmaktan başka işe yaramadı. (03.00, 16 Nisan 1945)

7. Almanlar ilk cephe hattını tahliye etmiş olduklarından baraj ateşi boş siperleri dövdü.

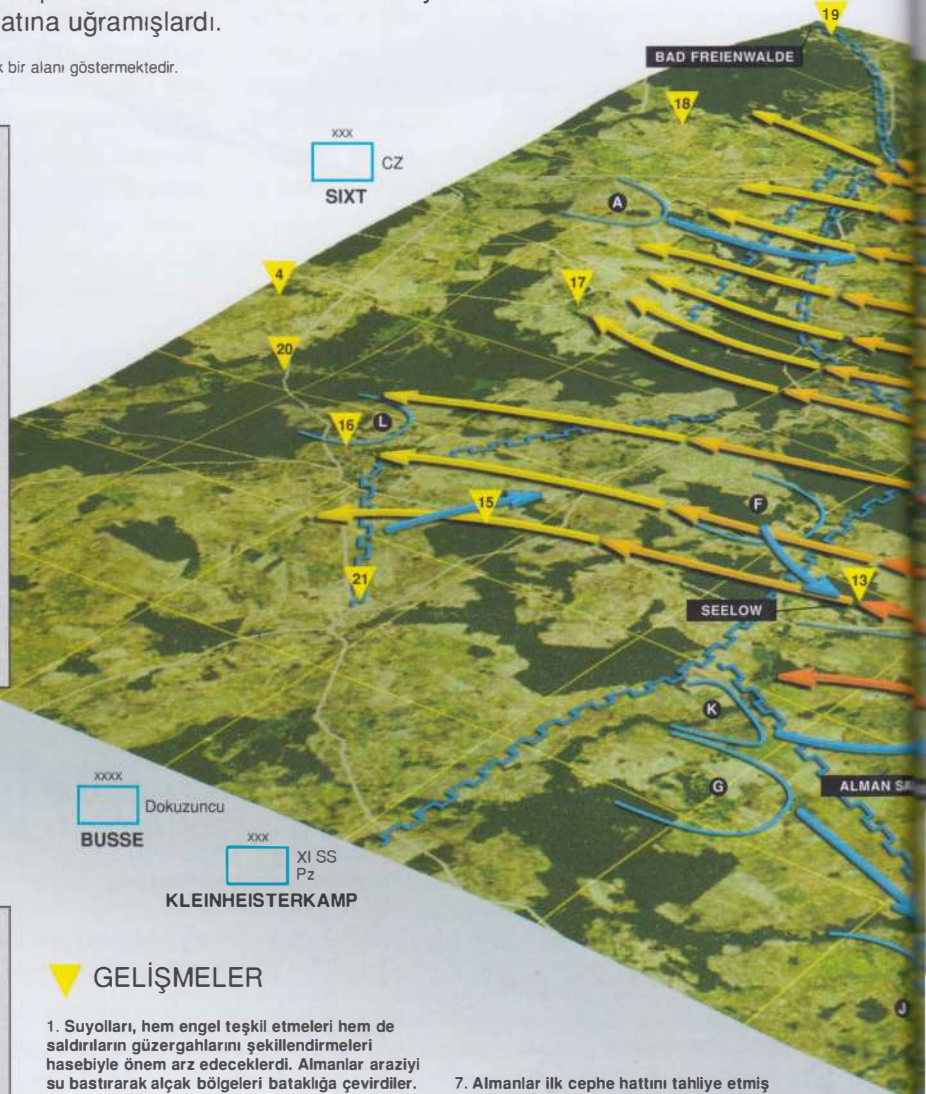
8. Üçüncü ve Beşinci Şok orduları ile Kırk Yedinci Ordu, Letschin'in iki yanındaki ana Alman savunma hattıyla uğraşmak zorunda kaldı. (16 Nisan)

9. Altmış Dokuzuncu Ordu Lebus'un kuzeyinde cepheyi yarmayı denedi ama saldırı "Kurmack" Mekanize Piyade Tümeni'nin karşı hücumuyla durduruldu. (16 Nisan)

10. Jukov ihtiyattaki zırhlı birliklerini de cepheye sevk etti ama bu hareketi tıkanan yolları daha da kördüğüne döndürmekten başka bir işe yaramadı. (11.00, 16 Nisan)

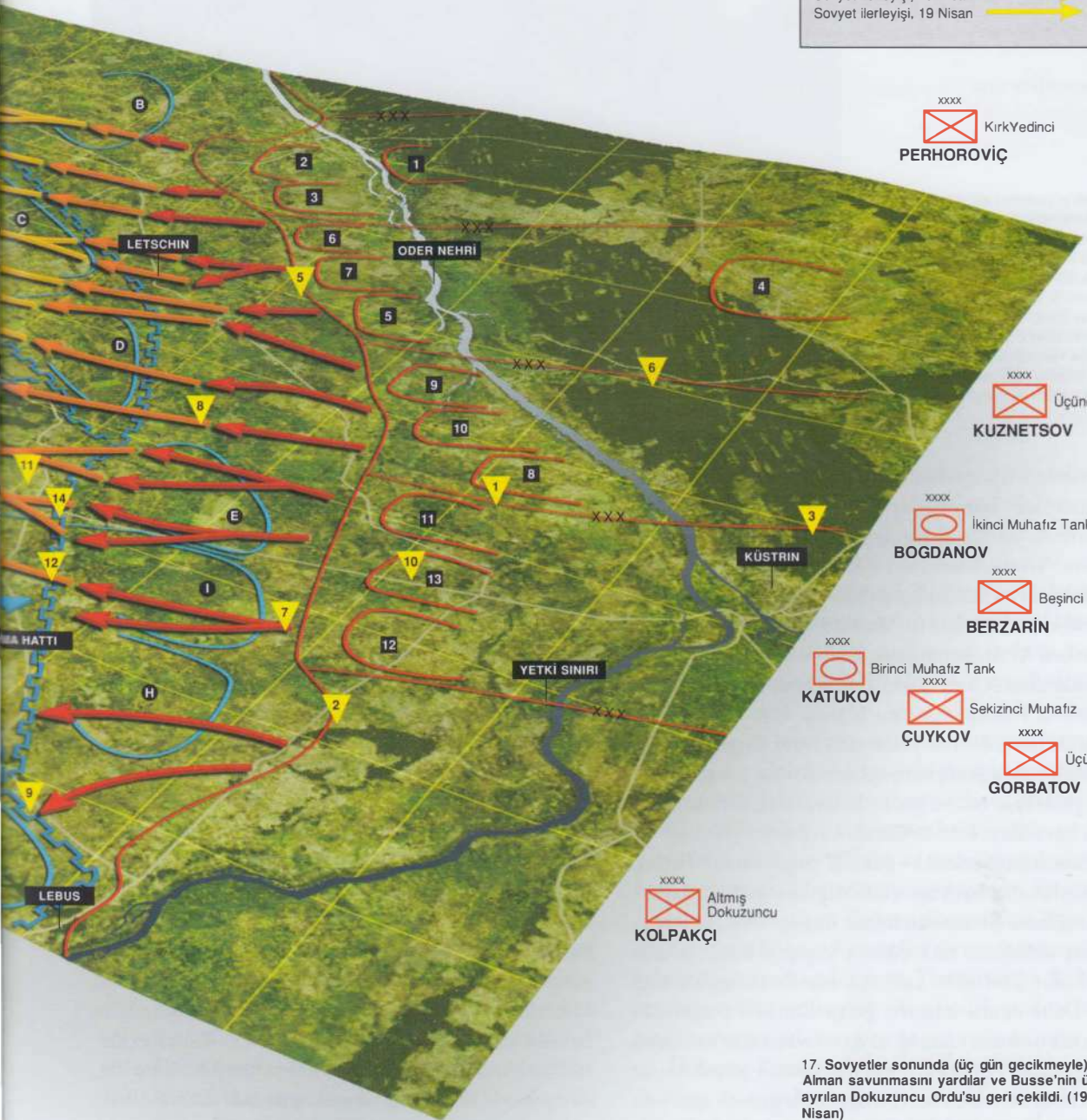
11. IV. Muhafız Piyade Kolordusu sonunda, Werbig'in ardındaki tepelerde yer alan bir noktada tutunmayı başardı ve Seelow'un güneyindeki tren istasyonunu ele geçirdi. (Akşam, 16 Nisan)

12. XXVIII. Muhafız Kolordusu Dolgelin köyüne doğru taarruza geçti ama tanksavar barikatları ve altı adet Kaplan tankı tarafından durduruldu. (17 Nisan)

ANAHTAR

Sovyet başlangıç hattı
Ordu yetki sınırı
Sovyet ilerleyişi, 16 Nisan
Sovyet ilerleyişi, 17 Nisan
Sovyet ilerleyişi, 18 Nisan
Sovyet ilerleyişi, 19 Nisan

XXXX
KırkYedinci
PERHOROVİÇ

XXXX
Üçüncü Şok
KUZNETSOV

XXXX
İkinci Muhafız Tank
BOGDANOV

XXXX
Beşinci Şok
BERZARİN

XXXX
Birinci Muhafız Tank
KATUKOV

XXXX
Sekizinci Muhafız
ÇUYKOV

XXXX
Üçüncü
GORBATOV

XXXX
Altmış Dokuzuncu
KOLPAKÇI

13. Ayın 17'si boyunca Sovyetler merkezde Alman müdafaası üzerindeki baskıyı sürdürdüler ve günün sonunda Seelow'un her iki yanındaki savunmanın ilk hattını yarmayı başardılar.

14. Sovyetler 18 Nisan'ın erken saatlerinde Seelow kasabasını ele geçirdiler. (Sabah, 18 Nisan)

15. Müncheberg yoluna yığılmış Sovyet tanklarına karşı "Müncheberg" Panzer Tümeni'nin Luftwaffe desteğinde düzenlediği karşı taarruz Sovyet tarafında muazzam zayıata neden oldu. (18 Nisan)

16. Jukov, dehşet verici zayıat yüzünden Sekizinci Muhafız Ordusu ile Birinci Muhafız Tank Ordusu'nu birleştirmek zorunda kaldı. (18 Nisan)

17. Sovyetler sonunda (üç gün gecikmeyle) Alman savunmasını yardılar ve Busse'nin üçe ayrılan Dokuzuncu Ordu'su geri çekildi. (19 Nisan)

18. Alman Cİ. Kolordusu kuzeyde Eberswalde ile Finow Kanalına doğru çekilmek zorunda kalınca Birinci Leh Ordusu (Popłowski) ile Altmış Birinci Ordu (Belov) batıya ilerleyebildi. (19 Nisan)

20. LVI. Panzer Kolordusu merkezde tecrit edilince Berlin'e doğru çekilmekten başka çaresi kalmadı.

21. Busse'nin yetkisi XI. SS Panzer Kolordusu, V. SS Dağ Kolordusu ve Frankfurt Garnizonu komutanlığıyla sınırlandırıldı.

Sovyet piyadeleri bir Alman mevziinin önündeki dikenli telleri kesiyor. Seelow Tepeleri'ndeki Alman mevzilerini yarmakta büyük zorluk yaşayan Birinci Belarus Cephesi'ne benzer şekilde ikinci Belarus Cephesi'nin de Oder'deki Üçüncü Panzer Ordusu'nun hatlarını yarması bir hafta sürdü. (Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi, Moskova)

sayesinde hızla ilerlemişti. Dördüncü Muhafız Tank Ordusu ise bünyesindeki V. Mekanize Muhafız Kolordusu'nu bir koruma perdesi tesis etmesi için Beelitz, Treuenbrietzen ve Kropstadt hattı boyunca gönderdi ki bu hat On Üçüncü Ordu tarafından takviye edilecekti. VI. Mekanize Muhafız Kolordusu Beelitz'e ulaşırken X. Muhafız Tank Kolordusu Saarmund ve Schenkenhorst üzerinden ilerleyerek Babelsburg ve Caputh'ta Potsdam yolunu kapattı. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu, Zossen yakınında Note Kanalı'nı yokladıktan sonra geniş bir cephede Berlin'e doğru ilerlemeye devam etti ve güneş batarken iki kolordunun öncü kuvvetleri Teltow Kanalı'na ulaştı.

Führerbunker'deki günlük toplantıda Hitler, kurmaylarının brifingi olabildiğince uzatma gayretine rağmen, Steiner'in henüz hücum emri bile vermemiş olduğunu fark ederek küplere bindi ve son âna kadar Berlin'de kalmaya niyetli olduğunu ilan etti. Daha sonra odasına gidip Göbbels'i telefonla arayarak onu aile sığınağına davet edecek ve bu daveti derhal kabul edilecekti. Kurmaylarının büyük kısmı bu fırsattan istifade Berchtesgaden'e gitmek için yola çıktı ve onlarla birlikte Hitler'in şahsi evrakını içeren birkaç metal kasa gönderildi. Hitler daha sonra Jodl ve Keitel'i çağırıp Sovyetler'in şehri alması halinde intihar edeceğini bildirdi; artık verecek başka emri kalmamıştı ve bundan böyle Reich Mareşali'ne

tabi olacaktı. Beri yandan vaziyeti kurtarmak için muhtemel çareleri de tetkik etmeye karar vermişti ki Berlin savunmasını doğrudan üzerine almak için Vistül Ordular Grubu'nu bu vazifeden azletti. Bunun üzerine Göbbels, Korgeneral Reymann'ı Berlin Savunma Bölgesi komutanlığından alarak Potsdam Garnizonu'nun başına getirecekti.

23 NİSAN

Ayın 23'ünde iki taraf da eylemlerini tekrar düşünmek ve bundan sonra harekâtın nasıl seyretnesi gerektiğine karar vermek zorunda kaldı. Sovyetler, savunmacılara sağladığı bütün avantajlarla beraber gitgide yoğunlaşan bir şehirleşme ortamına girmekte oldukları gerçeğini gözden geçirirlerken Almanlar da bir kuşatmaya hazırlanmaya başladılar. Komutasındaki On İkinci Ordu kuzeyde Havel ve Elbe nehirlerinin kavuştuğu noktadan güneyde Leipzig'in hemen aşağısına kadar yayılmış olan Wenck'e Keitel tarafından Führer'in emirleri iletilti. Bu ordu, Korgeneral Karl Arndt komutasındaki XXXIX. Panzer Kolordusu'nu (21-26 Nisan tarihleri arasında, daha sonra yeni kurulan Yirmi Birinci Ordu'ya tahsis edildi), Korgeneral Rudolf Holster komutasındaki XXXI. Panzer Kolordusu'nu ve Korgeneral Carl-Erik Köhler komutasındaki XX. Kolordu'yu kapsıyordu.

Alman birlikleri ikmal malzemesi dolu bir at arabasıyla yola çıkmaya hazırlanıyor. Wehrmacht son ve ileri teknoloji ürünü silahlara sahip olmasına rağmen ikmal ve teçhizat taşımak için (özellikle piyade birliklerinde) hâlâ ağırlıklı olarak at kullanıyordu. (Nik Cornish Kütüphanesi)

Korgeneral Maximilian Freiherr von Edelsheim komutasındaki XXXXVIII. Panzer Kolordusu ise ihtiyat kuvveti olarak tayin edilmişti. Wenck, aldığı emirleri Dokuzuncu Ordu ve orduyla birlikte tuzağa düşmüş binlerce mülteciye bir kaçış yolu açıp olabildiğince kişiyi kurtarmak olarak yorumladı. Şans eseri, ülkeyi kat eden ikmal mavnalarından birçoğu ordunun hatları dahilinde sıkışıp kalmış olduğu için Wenck'in ikmal malzemesi, yakıt ya da yiyecek yönünden bir sıkıntısı yoktu. Keitel bunun üzerine, birliklerin bir an önce harekete geçmesi için Führerbunker'de sabırsızlıkla bekleyen Hitler'e bilgi verdi. Durum, Hitler ile kurmaylarının gerçeklikten ne denli kopmuş olduğunu ve Keitel'in de onların ayaklarını suya erdirmek için hiçbir şey yapmadığını açıkça gösteriyordu.

Bazı takviyeler (ayın 24'üne kadar) şehre ulaşmayı başardılar ki bunlar arasında Deniz Yarbay Franz Kuhlmann komutasındaki "Büyük Amiral Dönitz" Bahriye Silahendaz Taburu da bulunuyordu. Sovyetler'in U-Bahn ve S-Bahn tünellerini kullanarak şehre sızabileceği yönünde bir endişe olduğundan hem barikat inşa etmek için trafik durduruldu hem de, siviller ile dört hastane treninin mevcudiyetine rağmen tünelin belli kısımlarına su bastırmak üzere patlayıcılar yerleştirildi. LVI. Panzer Kolordusu bir gece önce Spree'den geçerek Rudow'un banliyölerine ulaşmıştı. Weidling, Dokuzuncu Ordu'nun

kuzey cenahını desteklemek için bir kez daha güneye ilerlemeye hazırlandı ama General Busse'den gelen bu emrin iptal edildiğini öğrenince kolorduyu Berlin'e sokarak şehrin savunmasını devraldı. Fakat elindeki kuvvetleri dağıtarak gereken noktalarda yerel savunma unsurlarını takviye etmek, kolordunun muhabere teçhizatlarını kullanarak şehrin haberleşme sistemini desteklemek ve kurmay kadrosuyla Berlin Savunma Bölgesi karargâhındaki subaylara yardımcı olup savunma mıntıklarındaki personele yeniden teşkilatlandırmak haricinde yapabileceği fazla bir şey yoktu. Bütün mıntıka komutanları düşmanla muharebeye tutuşmuş haldeydiler ve hem yatay hem de dikey işbirliğini engelleyen kaynak ve haberleşme eksikliğinden mustarıptılar. Bu yüzden Weidling karargâhını Hohenzollerndamm'daki Berlin Savunma Bölgesi Karargâhı'na taşıdı ve gerekirse tekrar daha merkezi bir yere, Tiergarten ya da Bendlerstrasse'deki uçaksavar idare kulelerinden birine taşınması gerekebileceğini de göz önünde tuttu.

Üçüncü Panzer Ordusu hâlâ Oder kıyısında Rokossovskiy'in kuvvetlerini tutmakla meşguldü ama daha fazla dayanacak mecali kalmamıştı. Heinrich de durumun vahametinin farkında olduğundan batıya çekilerek Batılı müttefiklere teslim olma planları yapmaya başladı. Steiner güney cenahındaki kanallar boyunca hattı tutmaya devam ediyordu ama Sovyetler

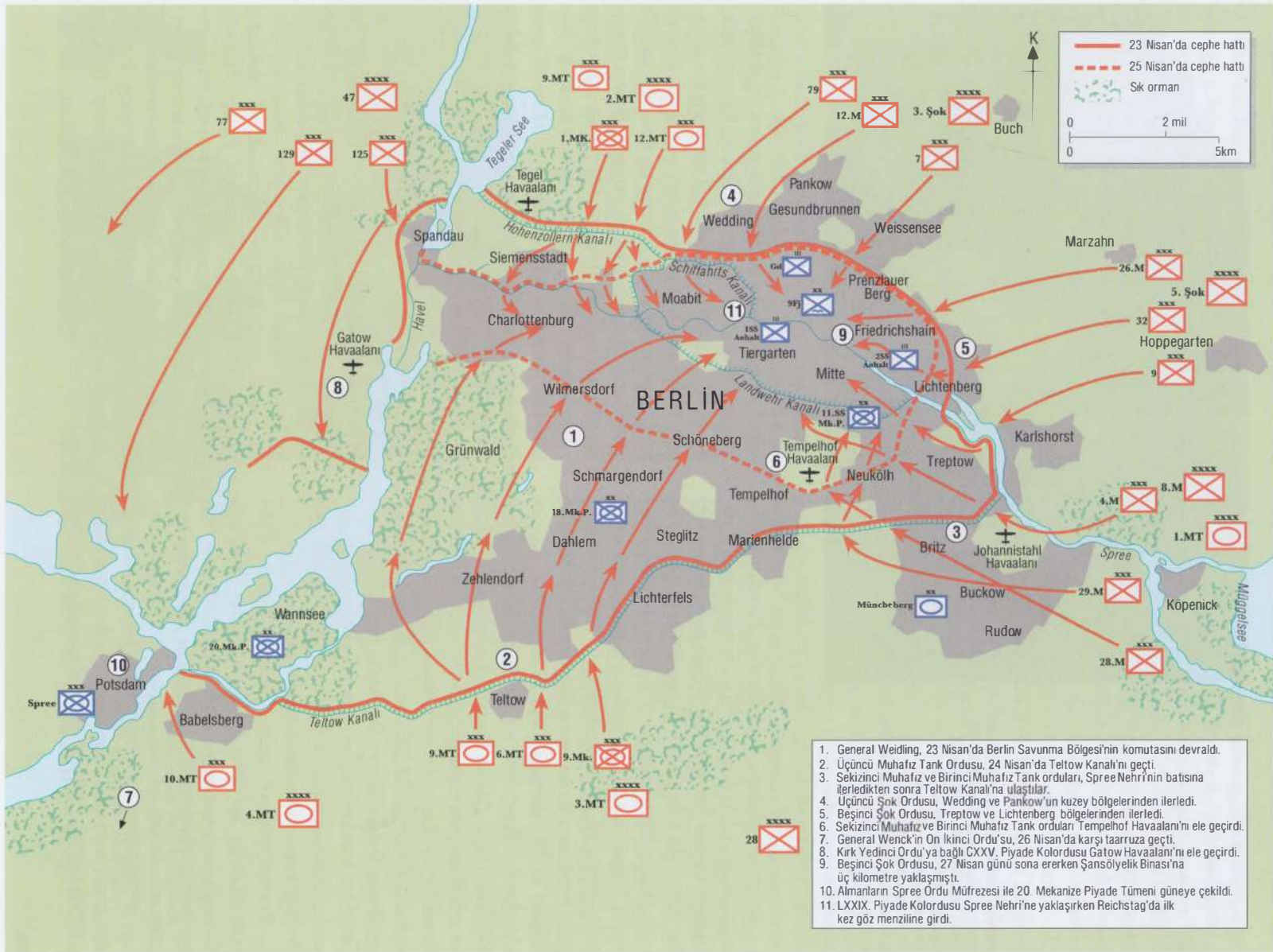
Halk arasındaki son görüntülerinden biri olan bu fotoğrafta Hitler, 56. yaş günü sırasında Hitler Gençliği mensuplarına cesaretlerinden dolayı demir haç nişanları dağıtmak için Führerbunker'den dışarı çıktığı sırada görülüyor.

Oranienburg'un etrafından dolanınca şehri tahliye ederek Ruppiner Kanalı'nı savunmak zorunda kaldı. Heinrichi daha sonra (Hitler adına) Keitel'den XXXI. Panzer Kolordusu'nun Sovyetler'in batıya ilerleyişine mâni olması ve Steiner'in Berlin'i kurtarıp Jukov'un Havel'deki ilerleyişini durdurmak üzere karşı saldırıya geçmesi minvalinde emirler aldı. Ordular grubunun komutanı, 7. Panzer ve 25. Mekanize Piyade tümenleriyle sözde takviye edilecekti ancak bu adı geçen tümenlerin hiçbiri henüz elde mevcut olmadığı gibi 25. Mekanize Piyade de Heinrichi'nin kendi hatının sonundan, terk edilmesine izin verilen Eberswalde köprübaşından çıkıp gelecekti. Nitekim Sovyet Kırk Yedinci Ordu'su ile XI. Muhafız Tank (İkinci Muhafız Tank Ordusu'na bağlı) ve VII. Muhafız Süvari kolorduları birlikte perdeleme görevi yapmak üzere Havel'i atlamışlardı ve o günün erken saatlerinde Nauen'e vararak şehrin kuşatılmasını da tamamlayacaklardı. Ardından CXXV. Piyade Kolordusu Spandau ve Gatow havaalanına ilerlerken LXXVII. Piyade Kolordusu da Dördüncü Muhafız Tank Ordusu'yla

buluşma ümidiyle güneye yürüdü. Süvariler de kırsaldaki direnişi temizlemek üzere yayıldılar.

Berlin'i kuşatan birlikler şehrin kuzey ve doğu banliyölerine girmeye başladılar ki ilerledikçe bir yandan da şehir savaşının inceliklerini öğreniyorlardı. Öte yandan banliyöler, Berlin'in yoğun şehirleşmiş merkezinden farklı bir tecrübe sunuyordu. İki taraf da çok sayıda hata yaptıysa da Sovyetler ellerindeki kaynak bolluğu sayesinde hatalarının etkilerinden çok daha kolay sıyrılabilmiştir. I. Mekanize Kolordu (İkinci Muhafız Tank Ordusu) Hermsdorf, Waidmannslust ve Wittenau üzerinden ilerlerken XII. Muhafız Tank Kolordusu Lübars, Blankenfelde ve Rosenthal'den geçerek Üçüncü Şok Ordusu'na bağlı olup Niederschönhausen'de çatışmak-

ta bulunan 79. Piyade Tümeni yanında mevzilendi. Bu esnada VII. Piyade Kolordusu da hâlâ Hohenschönhausen de savaşmakla meşguldü. Beşinci Şok Ordusu Almanların "A" mıntıkasındaki ricat mevzilerine yaklaşıp Biesdorf ve Kaulsdorf'u ele geçirirken IX. Piyade Kolordusu güneybatıya yönelip Karlshorst ve Rummelsburg Elektrik Santrali'ni aldı. IV. Muhafız Piyade Kolordusu (Sekizinci Muhafız Ordusu) ise Oberschönweide'deki sanayi bölgesini zapt etmişti ve Spree Nehri'ni Johannisthal'da atlamak için hazırlıklara başlıyordu. XXIX. Muhafız Piyade Kolordusu, Spree üzerinde sağlam bir köprüyle birlikte Aldersdorf'u ve Spree ile Dahme üzerindeki köprüleriyle birlikte Köpenick'i aldı. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu ise günü Alman dış savunma halkasının güneyinde toparlanmakla geçirmiş ve Yirmi Sekizinci Ordu'ya mensup olup kendisine katılmak için uğraşan unsurları beklemişti. Bu ikinci ordunun geri kalan kısmıysa Alman Dokuzuncu Ordu'sunun kuşatılması ve akabindeki huruç teşebbüsüyle uğraşmak zorunda kaldı.

Sovyet T-34/85 tankı yakındaki bir binaya ateş ediyor. Tanklar böyle yakın mesafelerde Panzerfaust taşıyan piyadeye karşı çok savunmasız olduklarından bir binada düşman askeri bulunduğu dair en ufak bir şüphe bile ateş açılması için yeterliydi. (Krasnogorsk'daki RGAKFD'nin katkısıyla)

Dördüncü Muhafız Tank Ordusu, Potsdam'a yaklaşmaya ve Kırk Yedinci Ordu'yla temas kurmaya çalışmaya devam etti ama Havel'deki hattı aşmak için bir girişimde bulunmadı. Bu arada On Üçüncü Muhafız Ordusu Wittenberg'den, Beşinci Muhafız Ordusu ise Torgau'dan Elbe'ye yaklaşıyordu. Amerikalıları beklemesi için 32. Muhafız Piyade Tümeni'ni bölgede bırakmaya karar veren Konyev, XXXII. Muhafız Piyade ve IV. Muhafız Tank kolordularını ihtiyata aldı. Bunlar, Spremberg'e doğru karşı taarruza kalkıp Elli İkinci Ordu ile Leh İkinci Ordu'sunu yarıp geçen ve orduların geri cephelerini birbirine katan Alman kuvvetlerine karşı darbeye kullanılabiliyorlardı. Bu noktada Konyev'in birliklerinin aşırı yayıldığı açıktı ve Alman Dokuzuncu ve On İkinci ordularının herhangi bir hareketine karşı elinde çok küçük bir ihtiyat kuvveti bulunuyordu – Altıncı Ordu'su bile hâlâ Breslau kuşatmasını sürdürmekteydi.

Berchtesgaden'e gelen General Koller, Führerbunker'de bir gün önce yaşananlar hakkında Göring'e malumat verdi. Anlaşıldığı kadarıyla Hitler hükümetin ve silahlı kuvvetlerin yönetimini terk ettiğinden ötürü, ipleri ele alması için Göring'e tavsiyede bulunmuştu. Göring gözden düşmüş olduğundan buna pek istekli değildi ama Hitler'e bir telgraf göndererek eğer akşam saat ona kadar kendisinden

haber alamazsa onun hareket serbestisini kaybettiğini varsayacağını ve 1941 tarihli Veraset Kanunu gereğince ülke ile silahlı kuvvetlerin idaresini ele alacağını bildirdi. Mesaj yerine ulaştı ve telgrafı Hitler'e takdim eden Bormann, Göring'in fırsattan istifade yönetimi devralmak istediğini söyledi. Bunun üzerine öfkeden kuduran diktatör, Göring ve maiyetinin ev hapsine alınmasını emretti. Albert Speer de "yanık arazi" taktiğine mâni olduğunu itiraf etmek üzere Berlin'e gelmişti. Başka bir zamanda bunun bedelini hayatıyla ödeyebilirdi ama Führer'in tepkisi beklenmeyecek derecede cılız oldu.

24 NİSAN

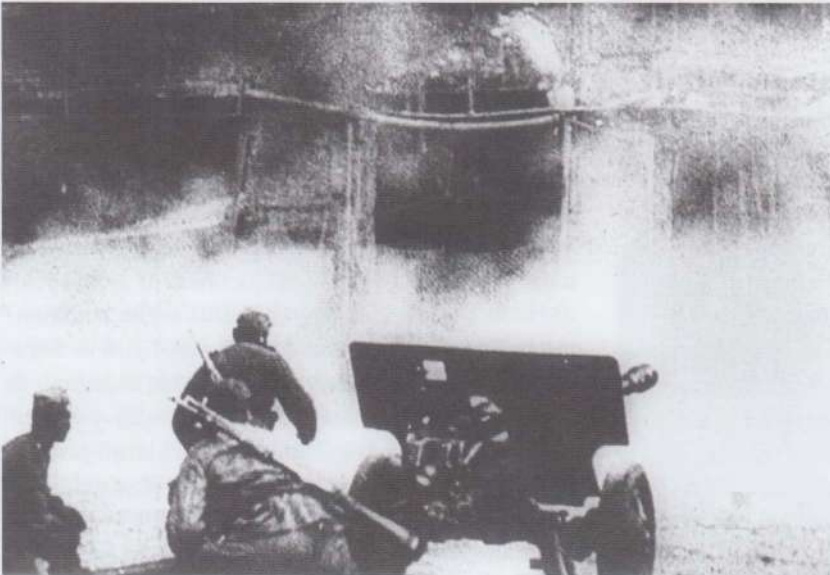
Yeni vazifesini devraldıktan sonra Weidling'in LVI. Panzer Kolordusu'nu yeniden mevzilendirmesi, elinde bulduğu zayıf savunmayı güçlendirmişti. 20 Mekanize Piyade Tümeni Wannsee "Adasına" intikal etmek zorunda kalınca ihtiyattaki 18. Mekanize Piyade Tümeni onun yerini aldı. 9. Paraşüt Tümeni, Humboldthain Uçaksavar Kulesi'ne yerleşerek kuzey mıntıkasını destekleyecek, "Müncheberg" Panzer Tümeni Tempelhof Havaalanı'nın savunmasına yardım edecek ve 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland" da Neukölln-Kreuzberg bölgesine intikal edecekti.

Bu arada Führebunker'deki Hitler, ayın 22'sinde yaşadığı çöküşün ardından toparlanıp tüm harekâtın sorumluluğunu OKW'ye devrederek mantıksız OKW/OKH sorumluluk dağılımını sona erdirdi ve Orgeneral Ritter von Greim'den (VI. Hava Filosu komutanı) kendisine rapor vermesini istedi. Bu beklenmedik gelişmeden şaşırان ve Göring'in densizliğinden de haberi olmayan von Greim, Berchtesgaden de olduğunu bildiği Koller'e danışmaya gitti. Keitel XXXI. Panzer Kolordusu'nu tekrar teftiş ettiğinde, Holste tekrar mevzilenmedeki yavaşlığını yeterli araç noksanlığına bağlayacaktı.

İkinci Muhafız Tank Ordusu güneye doğru ilerlemeye devam ederek Jungfernheide'yi geçti ve öğleden sonra Hohenzollern Kanalı'na erişti. Ağaçların kamuflajı altındaki Sovyet askerleri karşıya geçiş için süratle hazırlandılar ve gece çökerken birkaç birlik, Siemens Şirketi tarafından inşa edilmiş bir sanayi kompleksi olan Siemensstadt'ın kıyısına yerleşmeyi başarmıştı. Diğer taraftan Üçüncü Şok Ordusu kanala vardığında yaman bir direnişle karşılaştı ki LXXIX. Piyade Kolordusu Reinickendorf'dan geçip terk edilmiş "Hermann Göring" kışlasını ele geçirirken XII. Muhafız Kolordusu Wedding üzerinden ilerleyerek Wedding S-Bahn İstasyonu ve Humboldt-

thain Uçaksavar Kulesi'nde mevcut Alman mevzilerine çatıyordu. Sadece VII. Piyade Kolordusu nispeten pek rahatsız edilmeden Alexanderplatz'a giden iki yoldan ilerlemeyi başarabildi. Beşinci Şok Ordusu, XXVI. Muhafız ve XXXII. Piyade kolorduları Frankfurter Allee'nin iki kanadında olduğu halde batıya doğru ilerleyişini sürdürüp iç savunma halkasındaki Schlachthof (Abattoir) kompleksini temizledi. Rummelsburg'da Spree Nehri'ni atlayarak Treptow Parkı'na giren IX. Piyade Kolordusu ise, 11. SS Mekanize Tümeni "Nordland"ın unsurlarını çekilmeye zorladıktan sonra, Spree ve Landwehr Kanalı'na paralel ilerlemeye başladı.

Berlin'e (Birinci Muhafız Tank Ordusu'yla birlikte) güneyden saldırabilmek için batıya çark etmekle uğraşan Sekizinci Muhafız Ordusu, bu sırada Üçüncü Muhafız Tank Ordusu'na bağlı birliklere denk gelmiş ve böylece, Teltow Kanalı'na doğru ilerlemeden önce, istemsizce Birinci Ukrayna Cephesi'yle temas kurmuş olmuştı. Bu durum önce ordu ve oradan da cephe komutanlıklarına doğru yukarıda büyük sarsıntı yarattı, öyle ki kulaklarına inanamayan Jukov bu birliklerin kim olduğunu ve ne yaptıklarını anlayabilmek için birkaç subay göndermişti. Jukov'un gururunun kırılması yanında bu vaka, Sovyet emir-komuta

Sovyet birlikleri bir topu yeniden mevzilendiriyor. Berlin harekâtı sırasında cephe seviyesine kadar tüm askeri birliklere bolca top tahsis edilmişti. Bu önlem son derece faydalı oldu çünkü Almanların gizlendikleri binaların büyük bölümü ateşe son derece dayanıklı sağlam yapıları. (IWM, FLM3349)

Sovyet piyadesi ve tankları (muhtemelen T-34/85'ler) şehir merkezine yaptıkları saldırı sırasında bir ana caddeden Berlin'e doğru ilerliyorlar. Bu cadde nispeten geniş olup bir ölçüde manevraya imkân verse de sokakların büyük bölümü çok dardı ve tank avcısı timlerin pusu kurması için ideal yerlerdi. (Topfoto/Topham)

zincirinin üst kademelerindeki iletişim eksikliğini ve Jukov ile Konyev arasında süregiden güvensizliği de gösteriyordu. Artık niyeti ortaya çıkan Stalin Lubben, Teupitz, Mittenwalde ve Mariendorf'dan geçip Anhalter Tren İstasyonu'na uzanan ve oradan da Reichstag'ın doğusuna kadar devam eden cephe içi bir sınır belirleyerek Konyev'e şehre güneyden ilk girebilme fırsatını tanıdı. Bu zaman zarfında Üçüncü Muhafız Tank Ordusu, Teltow Kanalı üzerinden düzenlediği saldırıda pek bir başarı sergileyememişti. IX. Mekanize Kolordu'nun başlangıçta Lankwitz'de kurmayı başardığı köprübaşı Alman karşı saldırısıyla imha edilse de VI. Muhafız Kolordusu Teltow'da, Yedinci Muhafız Ordusu da onun solunda birer köprübaşı kurmayı başardılar. Fakat direniş öyle şiddet-

liydi ki Konyev bu köprübaşlarını genişletmekten şimdilik vazgeçti. Bu mukavemetin kaynağı, yerel Alman savunma güçlerinin 20. Mekanize Piyade Tümeni'nden geriye kalanlarla ve hâlâ 6.000 asker ile iki adet "Kaplan" tankına, on adet PzKw IV'e ve 25 adet ZPT'ye haiz bulunduğu için güçlü bir unsur teşkil eden 18. Mekanize Piyade Tümeni'yle desteklenmesiydi. Sovyet Dördüncü Muhafız Tank Ordusu kuzeydoğuya doğru yoluna devam ederken X. Muhafız Tank Kolordusu Potsdam'ın banliyölerine, VI. Mekanize Muhafız Kolordusu ise Brandenburg'a ulaştı.

Diğer yerlerde, Sovyet On Üçüncü Ordu'su Elbe kıyısındaki Wittenberg'e erişmiş ve Wenck'in On İkinci Ordu'suna mensup olup orada mevzilenmiş bulunan XX. Kolordu'ya denk gelmişti. Başlayan çatışmalar öylesine şiddetliydi ki Konyev bunun beklenen karşı taarruz olduğunu düşünüp V. Mekanize Muhafız Kolordusu'na bağlı birlikleri yardıma çağırdı. Otuz Üçüncü Ordu Oder'i geçip Fürstenburg şehrine saldırırken Birinci Belarus Cephesi'ne bağlı Üçüncü Ordu Teupitz'de Konyev'in Yirmi Sekizinci Ordu'suyla temas kurarak Alman Dokuzuncu Ordu'sunun kuşatılmasını tamamlamış oldu. Beşinci Muhafız Ordusu ayrıca, Schörner'in Spremberg'e yönelik hücumunu da birkaç gün süren şiddetli çatışmaların ardından durdurmayı başardı.

25 NİSAN

Vistül Ordular Grubu Komutanı Orgeneral Heinrici, komutasındaki Üçüncü Panzer Ordusu'yla Oder'de İkinci Belarus Cephesi'ni tutmaya çalışan von Manteuffel'i ziyaret etti. Daha sonra 25. Mekanize Piyade Tümeni'ne gittiğinde Orgeneral Jodl'un Berlin'i kurtarmak için Steiner'i bir taarruza ikna etmeye çalıştığını gördü. Hem Jodl hem de Keitel şehri ve Hitler'i kurtarmak istiyordu ama cephe komutanları bunu yapacak kaynakları bulunmadığını ve doğudaki Alman ordusunun hızla çökmekte olduğunu da bilmekteydiler. Heinrici çok geçmeden Sovyetler'in, Stettin'in güneyindeki Manteuffel'in hattını yardığını öğrendi ve ona önceden belirlenen plan dahilinde geri çekilme izni verdi. Daha sonra OKW'ye gönderdiği mesaj ise Keitel'in eline 48 saat sonra geçebildi.

Sovyet topçusu yakın mesafeden bir Alman mevziine ateş ediyor. Sovyetler sokak savaşlarında topçuyu yaygın kullandılar ve topların ilerleyen birliklere ayak uydurabilmesini sağlamak için yol ve bahçelerdeki engelleri istihkâmcılarına temizlettirdi.

Heinrici'nin aldığı tek güzel haber, Orgeneral Biehler'e bağlı Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu'nun batıya doğru bir huruç planlayan Dokuzuncu Ordu'yla sonunda temasa geçebilmiş olmasıydı. Bunun öncesinde SS Albayı Rüdiger Pipkorn (35. SS Polis ve 10. SS Panzer Tümeni "Frundsberg"den arta kalanlar) ile Albay Hans von Luck'un (125. Mekanize Piyade Tümeni) komuta ettiği muharebe grupları tarafından huruç teşebbüslerinde bulunulmuştu. Bu gruplar birleşmeyi başardılar ama yolda çok hırpalanmışlardı ve bunlardan arta kalanlar geri çekilip birleşerek bir ana grup teşkil ettiler. O gün ayrıca Elbe kıyısındaki Torgau'da Sovyetler'in 58. Muhafız Piyade Tümeni ile Amerikalıların 69. Piyade Tümeni arasında o tarihi buluşma gerçekleşti ki bu da Almanya'nın ikiye bölünmüş olduğu anlamına geliyordu.

Weidling LVI. Panzer Kolordusu'nun mevzilenişini temel alan, elden geçirilmiş savunma mıntıkaları komuta teşkilatı nizamnamesini yayınladı ama bu komutanlıklar kâğıt üstündeki kadar açık değillerdi. Ana sorun, cephede genelde sorunsuz işbirliği yapabilen ama üst kademelerde anlaşılamayan SS Ordusu ile Wehrmacht arasındaki ilişkiydi. Zitadelle mıntıkası hesapta, emrinde çeşitli birlikler bulunan Yarbay Seifert'in komutasında iken SS Tuğgenerali Mohnke, Şansölyelik Binası ile müştemilatını da içeren Merkezi

Hükümet Bölgesi'nin savunulmasından bizzat Hitler'e karşı sorumluydu. Emrinde, aralarında "Anhalt" alaylarının da olduğu bir dizi SS birliği ile Deniz Yarbay Kuhlmann'ın "Büyük Amiral Dönitz" taburu da bulunan Mohnke, kendisini Weidling'e karşı sorumlu görmüyordu. Günün ilerleyen vakitlerinde SS Tuğgenerali Krukenberg'e, Weidling'in tükenmiş bir birlik olarak gördüğü 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland"ın komutasını Ziegler'den devralması talimatı verildi.

Yirmi milimetre kalibredeki dört namlulu alman uçaksavar silahı Flakvierling. Bu silah alçaktan uçan uçaklara karşı tasarlanmış olsa da yer hedeflerine, özellikle de piyade ve hafif zırhlı araçlara karşı çok etkili olduğunu ispatlamıştı.

Berlin sokaklarında bir Sovyet askeri siperden sipere geçerek koşturuyor. Piyadenin çok öne çıktığı şehir savaşı özellikle de savunmaya büyük avantaj sağlıyordu. Almanlar istilacı Sovyetler'i keskin nişancılarla taciz edip pusulara düşürüyorlar ve kargaşadan istifadeyle geldikleri hızda yıkıntılar arasında kayboluyorlardı. (Topfoto/Novosti)

Sovyet tarafında, Kırk Yedinci Ordu ile Dördüncü Muhafız Tank Ordusu'nun beklenen buluşması o sabah Ketzin civarında gerçekleşirken CXXV. Piyade Kolordusu da Spandau'ya ve Gatow Havaalanı'na yönelik saldırılarını sürdürdü. Spandau'daki müdafiler (komutanları SS Albayı August Heissmeyer) tecrit edilebildi ama Gatow'un savunmacıları geri atılamadı. İkinci Muhafız Tank Ordusu yeterli piyadeye sahip olmadığından Siemensstadt'ın sanayi bölgelerini temizlemede zorlanıyordu. Hohenzollern Kanalı'nı Plötzensee havuzlarında atlayıp (LXXIX. Piyade Kolordusu) şiddetli bir çarpışmanın ardından hapishaneyi ele geçiren Üçüncü Şok Ordusu, Königsdamm Köprüsü havaya uçurulduğundan ve muntika kanalın karşısındaki Alman savunmacıların tam görüş hattı içerisinde olduğundan ötürü daha fazla desteksiz ilerleyemedi. Bu ordu ayrıca, bünyesindeki XII. Muhafız Piyade Kolordusu vasıtasıyla Moabit bölgesinde ilerlemeye devam ettiği gibi yine bünyesindeki VII. Piyade Kolordusu vuruşa vuruşa Alexanderplatz'ın eşiğine kadar ulaştı.

Beşinci Şok Ordusu da şehre doğru amansız ilerlemesini sürdürüyordu. XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu Frankfurter Allee'nin iki yanından Friedrichshain Uçaksavar Kulesi'ne ilerlerken XXXII. Piyade Kolordusu Schlesischer Tren İstasyonu civarında güçlü Alman savunmasına çatmış ve IX. Piyade

Kolordusu Landwehr Kanalı'na yüklenip Görlitzer Tren İstasyonu civarında şiddetli çatışmalara girmek zorunda kalmıştı. Beri yanda Sekizinci Muhafız Ordusu (Birinci Muhafız Ordusu'yla birlikte) Teltow Kanalı ile Tempelhof Havaalanı'na saldırıyordu ki bu son hedef, muhtelif destek birimlerinin yanı sıra derhal tanksavara da dönüşebilen güçlü bir uçaksavar birliği tarafından savunuluyordu. Solunda XXIX. Muhafız Piyade Kolordusu, sağındaysa IV. Muhafız Kolordusu olan ve XI. Muhafız Tank Kolordusu tarafından desteklenen XXVIII. Muhafız Piyade Kolordusu (iki tank tugayının da desteğiyle) havaalanına doğrudan saldırdı. XXIX. Piyade, havaalanında çetin Alman direnişiyle karşılaştı ama diğer iki kolordu Teltow Kanalı'nı geçmeyi başarıp fazla bir direnişe denk gelmeden ilerledi. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu (Yirmi Sekizinci Ordu'dan unsurlarla birlikte) S-Bahn halkasına doğru ilerlerken güçlü bir direnişle karşılaştı. Önce Berlin'in güneyinde daha sonra da merkezdeki çok daha yoğun şehirleşmiş bölgelerde nasıl savaşılacağına dair taktikleri adeta ayaküstü geliştirmek zorunda olmak da çekilen sıkıntıları artırmıştı. Bu, tüm birlikler için hem asker hem de malzeme açısından pahalıya mal olan bir ders idi. Konyev'in istediği şekilde Reichstag istikametinde kuzeydoğuya doğru ilerleyen ordunun, ödülü Jukov'un elinden

alacağı anlaşıldı. Tıklım tıklı dolmuş olan savaş alanında yaşanan bazı hadiseler savaş uçaklarının eşgüdümünde sıkıntı yaşandığını da ortaya çıkarmıştı. Bunun üzerine Stavka, cepheler arası sınırı Mittenwalde, Tempelhof (Mal İstasyonu) ve Potsdamer Tren İstasyonu'ndan geçecek şekilde değiştirdi.

Orgeneral Ritter von Greim, Berchtesgaden'de General Koller'i ziyaret ederek mevcut durumu görüştü. 23 Nisan'daki telgraf vakasında Göring'in masmus olduğuna dair Koller'in görüşünü paylaşmasa da Koller'in itidal çağrısını Führer'e iletmeye razı oldu ve Hanna Reitsch ile birlikte Berlin'e tehlikeli bir hava yolculuğu gerçekleştirdi. Gece yarısından hemen önce Jodl, OKW'nin Berlin'i kurtarma ve Doğu Cephesi'ni istikrara kavuşturma amaçlı planını desteklediğine dair Hitler'in teferruatlı talimatlarını aldı. Talimatlar aşırı iddialıydı ve mevcut durumla bağlarının kopuk olduğu barızdı. Heinrich ile emrindeki ordu komutanlarıysa neler olup bittiğini gayet iyi bilmekteydiler ve bir yandan Sovyetler'i uzak tutup bir yandan da olabildiğince çok insanı Elbe Nehri'nin diğer kıyısına taşımaya çalışıyorlardı. Hitler ayrıca Piyade Korgeneral Kurt von Tippelskirch'e İngiliz Yirmi Birinci Ordular Grubu'nun Lübeck'e düzenleyeceği ve Schleswig-Holstein ile Danimarka arasındaki irtibatı kesecek bir saldırıya engel olması emrini verdi. Steiner şehri kurtarmak için takviye beklerken (25. Mekanize Piyade, 7. Panzer ve 3. Bahriye Silahendaz tümenleri) Üçüncü Panzer Ordusu sürekli Sovyet baskısı yüzünden Prenzlau'dan geçen ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan Uecker Nehri'ndeki savunma hattından geri çekilmek zorunda kalıyordu. Bu şartlar altında Steiner'in karşı hücumu geçmesi intihar olurdu. Heinrich, Manteuffel'in cephesini istikrara kavuşturmak için Jodl'dan üç tümen istedi ve bu isteği reddedilince de 7. Panzer Tümeni'ni gizlice bloke etti.

26 NİSAN

Wenck, şehri kurtarmak için şafakta XX. Kolordu'nun öncülüğünde Brandenburg-Belzig hattından Potsdam'a doğru saldırıya geçti. Yollar mültecilerle dolu olduğundan birlikler araziden ilerledi ve Sovyet VI.

Mekanize Kolordusu'nu açığındaki bir cenahından yakaladılar. Taarruzcular tam tek mil düşman kıtalarını esir ettikleri gibi Rusların eline düşmüş bir Alman sahra hastanesini tüm personeli, tıbbi malzemele-ri ve 3000'den fazla hastasıyla birlikte kurtardılar. Genç Alman askerleri Wehrmacht'ın savaşın ilk yıllarındaki şecaatine denk bir ruhla savaşmış ve ilk günde 18 kilometre yol kat etmişlerdi.

Sovyet tarafında LXXIX. Piyade Kolordusu, Westhafen Kanalı'nı geçmek için çabalamaya devam etti ve sonunda doğrudan top ateşi desteği ve duman perdesi vasıtasıyla da bunu başardı ama Beusselstrasse S-Bahn İstasyonu'ndaki Alman mevzii savunmayı sürdürüyordu. Şiddetli çatışmalarla meşgul olan Beşinci Şok Ordusu'nda sadece, Görilzer Tren İstasyonu'nu temizleyip Kreuzberg'e doğru yoluna devam eden IX. Piyade Kolordusu bir ilerleme kaydedebilmişti. Tempelhof Havaalanı'nı ele geçiren Çuykov'un kuvvetleri Landwehr Kanalı'na doğru ilerlerken kademeli olarak sola çark ettiler ve sağ cenahları kanala doğru ilerleyişini sürdürdü. Gün sonunda Sekizinci Muhafız ile Birinci Tank orduları sol yanlarında Potsdamer Strasse'ye, merkezdeyse Heinrich-von-Kleist Parkı'na dek ilerlemişlerdi. Öte yandan, bu bölge Stavka'nın çizmiş olduğu cepheler arası sınırın ötesinde, Üçüncü Muhafız Tank Ordusu'nun ilerleme yolu üzerindeydi.

Weidling'e Yarbay Erich Barenfanger'in (önceki Savunma Komutanı) terfi ettirilip tekrar A ve B mıntıkları komutanlığına tayin edildiği haberi ulaştı. Bu bir ölçüde Barenfanger'in perde arkasından iş çevirmesinin ürünü olsa da karargâhını Hohenzollern'damm'dan önce Bendlerstrasse'deki eski OKH binalarının bodrumuna ve ardından Ordu Muhabere Sığınağı dışına taşıyan Weidling için bir mahzur teşkil etmiyordu. Mummert tekrar "Müncheberg" Panzer Tümeni'ne komutan olabilirdi ve ayrıca Albay Wöhlermann'ı da savunma topçusunun komutasını alması için serbest bıraktı. Alexanderplatz'da savaşan "Nord-West" Alayı'nın mevcudu yarıya inmiş olduğundan bu birlik lağvedilerek sağ kalanlar Barenfanger'in komutasına aktarıldı. 18. Mekanize Piyade Tümeni, 20. Mekanize Piyade Tümeni ile temas kurup bu teması muhafaza etmek için altı adet

tank ve 15 adet ZPT desteğinde bir muharebe grubu gönderdi ama bunlar şiddetli Sovyet direnişi tarafından püskürtüldüler. Bu Alman hamlesi üzerine, şehirlerde nasıl savaşaacağını öğrenmeye başlayan Üçüncü Muhafız Tank Ordusu taktiklerini iyice yoğun şehirleşmiş Grunewald, Schmargendorf ve Steglitz'e uygun şekilde güncelleyerek daha yavaş ve temkinli ilerlemeye başladı. Yavaşlamaya rağmen 55. Muhafız Tank Tugayı Teufelse'deki bir cephaneliği ele geçirecek kadar ilerleme imkânı bulacak ve ancak Eichkamp bölgesinde duracaktı. Bu arada, Speer'i Berlin'e getirip götürmüş olan pilot, von Greim ile Hanna Reisch'i bir Focke-Wulf 190 uçağıyla Gatow'a getirmiş ama Führerbunker'le temas kurmak mümkün olmamıştı. Greim ile Reisch bir Fieseler Storch'a binerek yola devam etmeye çalıştılar ama Luftwaffe generali uçaksavar ateşiyle yaralanınca Reisch acil iniş yapmak zorunda kaldı. İkili yoldan geçen bir araca el koyup sığınağa ulaşmayı başardığında ise çağırılmalarının tek sebebinin Hitler'in von Greim'i

Feldmareşal rütbesiyle Luftwaffe'nin başına getirmesi olduğunu öğreneceklerdi.

27 NİSAN

Manteuffel'in Üçüncü Panzer Ordusu Berlin'in kuzeyinde bu tarihe kadar Rokossovskiy'in İkinci Belarus Cephesi'ne direnmeyi başarmıştı ama sonunda Sovyet kuvvetleri Prenzlau'nun hemen kuzeyinden cepheyi yarmayı başardılar. (Heinrici'nin talebi üzerine) OKW, 7. Panzer ve 25. Mekanize Piyade tümenlerini Steiner'in saldırısına katılmak yerine baskıyı hafifletmek üzere isteksizce vazifelendirdi ama vaziyet istikrara kavuşur kavuşmaz derhal eski vazifelerine döneceklerdi. Fakat bu planı icraya hiç mi hiç niyeti olmayan Heinrici, onları ana geri çekilme hattını savunmaları için Neubrandenburg-Neustrelitz hattı boyunca mevzilendirdi. Üçüncü Panzer Ordusu'nun çekilişi sırasında 3. Bahriye Tümeni de ağır zayıat verip lağvedildi. Batıda Gatow ile havaalanı sonunda düştü

s. 64-65:

BERLİN'DE SOKAK SAVAŞLARI

Şehir sınırlarını geçen ilk birlikler, Üçüncü ve Beşinci Şok ordularının öncüsü olarak görev yapan İkinci Muhafız Tank Ordusu'na bağlı I. Mekanize Kolordu ile XII. Muhafız Tank Kolordusu idi. Bunlar, 21 Nisan 1945'te Weissensee ve Hohenschönhausen'in banliyölerine girmişlerdi. Çok geçmeden de, Kursk'tan beri bekledikleri şeyi icraya girişip Almanların Sovyet topraklarında halka ve mülke verdiği zararın intikamını almaya başladılar. Yağma, tecavüz ve kimi zaman da cinayet çoğu yerde sıradan hale geldi. Amirleri bu suçlara ilk başta göz yumuyorlardı ama üst otoriteler bunun komünizmin itibarını zedeleyeceğini fark edince komutanlara birliklerini zapt etmeleri emredildi. Sovyetler, Berlin Savunma Bölgesi komutanı General Helmuth Reyman tarafından hazırlanan ve sonradan bölgeye gelen General Weidling'in komutasındaki LVI. Panzer Kolordusu'yla da desteklenen savunmayla karşı karşıyaydılar. Bu savunmayı Wehrmacht'a bağlı çeşit çeşit unsurlar, SS Ordusu, Volkssturm milisleri ve Hitler Gençliği teşkil ediyordu. Bu farklı unsurlar arasında işbirliği başlı başına bir meseleydi ve Wehrmacht ile SS Ordusu arasındaki güvensizlik durumu daha da kötüleştirilmekteydi. Sovyetler şehir savaşında tecrübeli değillerdi fakat manevra taktiklerini bırakıp uygun usulleri öğrenmekten başka çareleri olmadığını çabucak anladılar. Piyade, tank ve topçu unsurları, etkili şekilde işbirliği yapabilmek için gereken taktikleri ancak zamanla öğrendiler ki bu da onlara pahalıya mal oldu. Tank mürettebatlarının binalarla kaplı bölgelerde düşmanın nereye saklandığını (özellikle bir binanın bodrumuna gizlenmişlerse) ya da tahkimatları görmesi zor oluyordu. Kol halinde ilerleyen tanklar Panzerfaust ve Panzerschrek (Alman bazukası) kullanan küçük timler için ideal hedeftiler. Bu timler, özellikle yerel birimlerin inşa ettikleri barikatlar yüzünden duran tank kollarındaki ilk ve son tankı vuruyorlar ve ardından Sovyet piyadesini yerlerine mıhlamak için gerektiği kadar karışıklık yaratıp kalan tankları birer birer imha ederek kaçıyorlardı. Bu nedenle müdafileri ortadan kaldırmak için tank, piyade, topçu ve istihkamcılarının işbirliği şarttı. Farklı unsurların birleştirilmesiyle oluşturulan Muharebe Takımları genelde bir piyade müfrezesi, iki ya da üç tank yahut kundağı motorlu top, birkaç istihkamcı ve alev makinesi gibi ağır silahlardan oluşurdu. Bu birimlerin bazılarında top da bulunurdu ama hem top mürettebatı hem de ileri rasitlar düşman ateşine karşı savunmasızdı.

Berlin sokaklarında bir Sovyet Katyuşa çok namlulu roketatar sistemi. Almanların “Stalin orgları” adını verdiği bu silahlar sekiz yahut 13 santimetre çaptaki roketlerden 48 adede kadar taşıyabiliyorlardı. (Krasnogorsk’daki RGAKFD Koleksiyonu)

ve Sovyetler şehrin karşısındaki Havel’in batı yakasını temizlediler. Sovyet Kırk Yedinci Ordusu’nun öncüleri Elbe’ye doğru ilerlerken Rathenow ile Fehrbellin’e ulaşmışlar ama XXXXI. Panzer Kolordusu’nun şiddetli direnişiyle karşılaşınca ilerleyişleri durmuştu. Bu zaman zarfında şehrin güneyindeki General Busse’nin Dokuzuncu Ordu’su kuşatmayı yarmak için uğraşmaya devam etmişti ama kurtulmak bir kenara Sovyet saldırılarıyla çember daha da daralıyordu. Diğer taraftan Wenck’in On İkinci Ordu’su Potsdam’ın güneyindeki Ferch köyüne ulaştı.

Berlin’de, Çuykov’un Sekizinci Muhafız Ordusu’nun baskısı sonucu 11. SS Mekanize Piyade Tümeni “Nordland” geri çekilip Landwehr Kanalı’nda, Spittelmarkt-Bell-Alliance-Platz boyunca, yeniden mevzilendi ve tümen karargâhı Unter den Linden’deki Devlet Operası’nın bodrumunda kuruldu. Birliğini SS Tuğgeneralı Mohnke’nin doğrudan komutası altında kabul eden Krukenberg, yerleşkesini Havacılık Bakanlığı binasında kurmuş olan yerel mıntika komutanı Yarbay Seifert’i görmezden geliyordu. Bunla-

rın gerisinde ise “Müncheberg” Panzer Tümeni’nin kılıç artıkları mevzilenmişti.

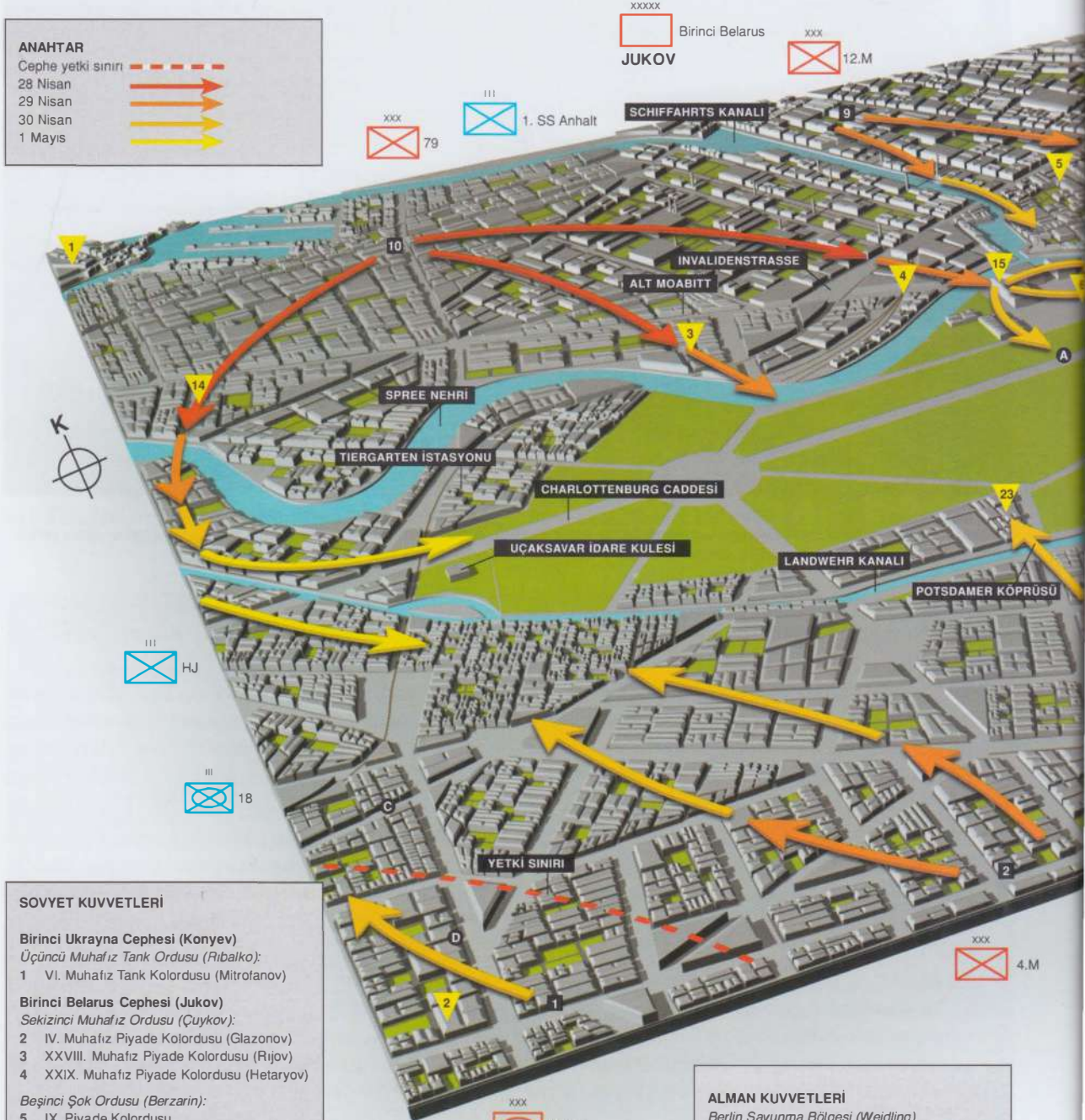
İkinci Muhafız Tank Ordusu’na bağlı unsurlar Siemensstadt’ı temizlemeyi bitirip Spree Nehri’nin batıda Havel ve doğuda Westhafen Kanalı’yla birleştiği yere yaklaştılar. 35. Mekanize Tugay, köprülerin çoğu tahrip edilmiş olmasına rağmen Ruhleben bölgesinde Spree’yi atlamayı başardı. Bu sırada, Ruhleben’i ele geçirip Birinci Belarus Cephesi’yle temas kurarak çemberi kapatma emriyle birlikte takviye edilmiş bulunan Üçüncü Muhafız Tank Ordusu’ndan 55. Muhafız Tank Tugayı Reichstrasse boyunca ilerlemişti. İki tugayın unsurları Charlottenburg Caddesi yakınında birleşti ve 35. Tugay, Spree boyunca çekilerek bölgeyi temizleme işini 55. Tugay’a bıraktı. Fakat muhtemel kaçış yolunu kaybetmek gibi bir lüksü bulunmayan Weidling, 18. Mekanize Piyade Tümeni’ne bağlı bazı unsurları yerel savunmayı desteklemesi için gönderdi. Bunun neticesi, Almanların yetersiz sayıda askerle tutulan Sovyet hatlarından içeri kolayca sızabilmeleri oldu.

BERLİN'İN MERKEZİNE HÜCUM

SOVYET HAREKÂTI 28 NİSAN-2 MAYIS 1945

Sovyet kuvvetleri köprübaşları kurdu ama doğaçlama şehir savaşı, yol engelleri ve Alman tank avcı takımları yüzünden ağır zayıt vermeyi sürdürdüler.

ANAHTAR	
Cephe yetki sınırı	---
28 Nisan	→
29 Nisan	→
30 Nisan	→
1 Mayıs	→

SOVYET KUVVETLERİ

Birinci Ukrayna Cephesi (Konyev)

Üçüncü Muhafız Tank Ordusu (Ribalko):

1 VI. Muhafız Tank Kolordusu (Mitrofanov)

Birinci Belarus Cephesi (Jukov)

Sekizinci Muhafız Ordusu (Çuykov):

2 IV. Muhafız Piyade Kolordusu (Glazonov)

3 XXVIII. Muhafız Piyade Kolordusu (Rijov)

4 XXIX. Muhafız Piyade Kolordusu (Hetaryov)

Beşinci Şok Ordusu (Berzarin):

5 IX. Piyade Kolordusu

6 XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu (Firsov)

7 XXXII. Piyade Kolordusu (Jerebin)

Üçüncü Şok Ordusu (Kutznetsov):

8 VII. Piyade Kolordusu (Çervichenko)

9 XII. Muhafız Piyade Kolordusu (Filatov)

10 LXXIX. Piyade Kolordusu (Perevertkin)

ALMAN KUVVETLERİ

Berlin Savunma Bölgesi (Weidling)

A 1. SS "Anhalt" Alayı

B 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland" (Kruenberg)

C Hitlerjugend Alayı

D 18. Mekanize Piyade Tümeni (Rauch)

E 9. Paraşüt Tümeni (Hermann)

GELİŞMELER

1. I. Mekanize Kolordu, piyadesini karşı kıyıya geçirebilmek için Spree havuzlarının bulunduğu nehir menderesine saldırdı. (Şafak, 28 Nisan)
2. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu Landwehr Kanalı'nı geçmek için saldırıya başladı ama ilerleyeceği yönde Sekizinci Muhafız Ordusu'na bağlı birlikler bulunduğundan saldırının yönünü kuzeybatıya çevirdi.

3. LXXIX. Piyade Kolordusu'nun öncü unsurları Alt Moabitt'ten ilerleyerek Reichstag'a görece kadar yaklaştılar. (Öğleden sonra, 28 Nisan)
4. Perevertkin yolun sonundaki Moltke Köprüsü'ne hakim yüksek bir yapı olan Gümrük Binası'nda karargâhını kurdu. (Akşamüzeri, 28 Nisan)
5. Schiffahrts Kanalı'nın diğer kıyısındaki Alman birlikleri savunmayı sürdürerek XII. Muhafız Piyade Kolordusu'nun ilerleyişini durdurdu. (28 Nisan)
6. Reichstag civarındaki binaların tümü yarı kaleye çevrildiğinden bölge çok iyi savunuluyordu.
7. Beşinci Şok Ordusu'nun bölgesindeki dağınık Alman birlikleriyle sonu gelmeyen çatışmalar ordunun ilerleyişini aksattı. (28. Nisan)
8. XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu hem Alexanderplatz'a hem de Polis merkezine saldırdı. Her iki hedef de ertesi gün öğleden sonraya dek emniyete alınacaktı. (28 Nisan)

XXXX
Beşinci Şok
BERZARIN

XXXX
9

XXXX
29.M

XXXX
28.M

XXXX
Sekizinci
Muhafız
ÇUYKOV

XXXX
Birinci
Muhafız Tank
KATUKOV

9. XXXII. Piyade Kolordusu, Schlesischer Tren İstasyonu'ndaki de dahil Alman mevzilerini temizlemeye çalıştığı için ilerlemesi çok yavaşladı.

10. IX. Piyade Kolordusu, top ateşiyle yerle bir edilmiş olan Spittelmarkt bölgesini erken saatlerde ele geçirdi.

11. 301. Piyade Tümeni, Landwehr Kanalı kıyısındaki Patent Ofisi'ni günün sonuna doğru ele geçirdi.

12. Sovyetler'in tanklarını Friedrichstrasse, Wilhelmstrasse ve Saarlandstrasse'den ilerletme gayretleri Alman tank avcı takımları tarafından boşa çıkarıldı.

13. 28 Nisan günü akşam saat dokuz civarında Hitler, Himmler'in İsveçli diplomat Kont Bernadotte aracılığıyla barış görüşmelerinde bulunduğunu öğrendi ve onun tutuklanmasını emretti.

14. XII. Muhafız Tank Kolordusu batı Moabitt'teki ilerleyişini sürdürdü ama yeterli piyadesi olmadığından sonunda durmak zorunda kaldı. (29 Nisan)

15. LXXIX. Piyade Kolordusu, Moltke Köprüsü'nün diğer yakasında bir köprübaşı kurup orası üzerinden Elçilik Mahallesi, İç İşleri Bakanlığı ve Kroll Opera Binası'nı ele geçirdi (sabah, 29 Nisan)

16. Beşinci Şok Ordusu Börse S-Bahn İstasyonu, Rotes Rathaus, Christus Kilisesi ve Posta Bakanlığında kurulu mevzilerdeki çetin Alman müdafaaasına rağmen yavaş ama istikrarlı ilerleyişine devam etti.

17. Çuykov'un Sekizinci Muhafız Ordusu Landwehr Kanalı'na doğrudan taarruz edip gün sonuna kadar birkaç köprübaşı kurmayı başardı ama verdiği zayıt muazzamdı. (29 Nisan)

18. Sovyetler'in dört bir yandan yaklaştığını öğrenen Adolf Hitler ile Eva Braun, Führerbunker'de intihar ettiler. Cesetleri Şansöyelik bahçesine çıkarıldıktan sonra yakılıp yakındaki bir bomba çukuruna gömüldü.

19. CL. Piyade Kolordusu'na bağlı unsurlar Reichstag'a girdi ve tüm binada göğüs göğse çarpışmalar başladı. (18.00, 30 Nisan)

20. General Krebs, General Weidling'in kurmay reisi Albay von Dufving ile birlikte Çuykov'un karargâhına gidip ateşkes görüşmelerini başlatmak istedi. İlk teklif reddedildi. (1 Mayıs)

21. Almanlar, biri Weidendammer Köprüsü üzerinden gerçekleşen birkaç huruç teşebbüsünde bulundular ve bunlardan bazılarının başarılı olmasıyla Alman asker ve siviller batıya kaçmayı başardılar.

22. Beşinci Şok Ordusu bünyesindeki IX. Piyade Kolordusu'na bağlı Sovyet birlikleri Şansöyelik Binası'na saldırdılar ve Binbaşı Anna Nikulina Kızıl Bayrağı çatıya dikti. (Sabah 2 Mayıs)

23. General Weidling (Kurmay subayı Albay von Dufving vasıtasıyla) Berlin Garnizonu'nun teslimini müzakere etti. (13.00, 2 Mayıs)

Moabit'ten ilerlemeye devam eden Sovyet LXXIX. Piyade Kolordusu, hareketini zor ve tehlikeli hale getiren sağlam binaların bulunduğu bölgede aralarında General Andrey Vlassov'un Beyaz Ruslarının da bulunduğu tam bir yamalı bohça kuvvetin çetin direnişiyle karşılaştı. Öte yandan, bölgedeki esir kamplarından kurtarılan çok sayıda Rus esirle kayıplar bir ölçüde telafi edilebilmişti. Üçüncü Şok Ordusu'nun kalan kısmı Humboldthain Uçaksavar Kulesi tarafından desteklenen bir dizi mevzii temizlemek gibi zor bir görev üstlenmişti ki sokak savaşlarının kargaşasında Alman 9. Paraşüt Tümeni rakibine çok ağır zayıyat verdirecekti. Stavka gece boyunca da ilerlemenin sürmesini istiyordu ama durum ön saflardaki birliklerin geceyi dinlenip toparlanarak, ikmal ve takviye alarak geçirmesini gerektirdi. Birinci Belarus Cephesi'nin tatbik ettiği sokak savaşı tekniğine göre her sokağa tam mevcutlu bir piyade alayı tahsis ediliyor ve bu alayın her iki cennahıyla gerisi birer taburla emniyete alınıyordu. Destekleyen topçular ise istihkamacılar sayesinde binaların arka bahçeleri üzerinden hareket ediyordu.

Tüm bölgede karmaşa hâkim olduğundan ve hemen her yerde, özellikle Lowen-Bohnisch Bira Fabrikası, Schlesischer Tren İstasyonu ve Friedrichshain Uçaksavar Kulesi civarındaki mevzilerde şiddetli çatışmalar sürdüğünden ötürü Beşinci Şok Ordusu çok az ilerleme kaydedebilmişti. Sekizinci Muhafız Ordusu ise halen bazı Alman direniş ceplerinin mevcudiyetine rağmen Landwehr Kanalı boyunca mevzilenip konumunu sağlamlaştırdı. Çuykov ise karargâhını Schulenburg'ing'deki 2 Numaralı binada kurmuştu. Üçüncü Şok Ordusu Spree üzerinden güneyden, Beşinci Şok Ordusu da batıdan şehir merkezine ilerlerken Tiergarten'in Potsdamer ve Anhalter tren istasyonlarının da dahil olduğu güney bölümünü temizlemek Çuykov'a düştü. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu Hohenzollerndamm ve Avus otoyolu üzerinden taarruzlarını sürdürdü ama Alman 51. Mekanize Piyade Alayı Schöneberg'de geciktirme harekâtı icra ettiği gibi Rus ordusunun yolu Alman 30. Mekanize Piyade Alayı ile 118. Panzer Alayı'na bağlı bazı unsurlarca kesilmişti. Ancak sonunda Sovyet baskısı Alman tümenini Westend ile Schmargendorf istasyonları arasında S-Bahn boyunca iç savunma halkasına doğru çekilmek

zorunda bıraktı. Sovyet tarafında 55. Muhafız Tank Tugayı, Olimpiyat Stadyumu ile Spor Akademisi'nin bulunduğu ve Albay Anton Eder komutasındaki Fmıntıkasına bağlı olan tepeye kadar ilerledi ama yerel bir karşı saldırıyla geri püskürtüldü.

28 NİSAN

Üçüncü Panzer Ordusu'nun cephesinde neler olup bittiğinden bihaber Keitel, 7. Panzer Tümeni'nin nerede olduğuna dair kendisine bilgi veremeyen Steiner'i günün erken saatlerinde ziyaret etti. Görüşmeden sonra ona takviye olarak RAD Piyade Tümeni "Schlageter"i göndereceğine söz verdi ama bu birlik bir hafta önce tüm muharebe kabiliyetini kaybetmişti. Steiner, şehri kurtarmak için hazırlandığı konusunda Keitel'i temin etti ama gerçekte başarı şansı olmayan böyle bir gayret için askerlerini heba etmeye niyeti yoktu. Bu zaman zarfında Hitler, Steiner'in tutukluluktan bunalarak şehri kurtarma vazifesini XXXI. Panzer Kolordusu'nun komutanı olan Korgeneral Holste'ye vermişti. Holste askerlerini uygun mevzilere nakledip Sovyet Kırk Yedinci Ordu'suyla savaşıma devam ederken saldırıya hazırlanmak için zaman istedi. Keitel, OKW'ye dönerken Heinrich'e yardım için gönderdiği iki tümene ne olduğunu ve Üçüncü Panzer Ordusu'nun Hitler'in emri hilafına ve OKW'ye sormadan geri çekilmekte bulunduğunu öğrendi. Jodl ile Keitel, Neubrandenburg'un batısındaki kavşakta Heinrich ve von Manteuffel ile durumu tartıştılar ve sınırlı atışmaların ardından geri adım attılar.

Busse gece olduğunda Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu'ndan arta kalanları da kullanarak huruç harekâtı için hazırlık yapmaya başladı. Teşebbüs için, Sovyet cepheleleri arasında işbirliğinin en zayıf olduğu noktayı teşkil eden Halbe yakınındaki bölge seçilmişti. Orayı aşınca, Sovyet uçaklarıyla topçusunu engelleyecek ormanlık arazide 60 kilometrelik bir yolculuk kendilerini bekliyordu. XI. SS Panzer Kolordusu huruca destek verdikten sonra kuzey cennahını savunacaktı. V. Kolordu öncülüğü ele alıp güney cennahını korurken V. SS Dağ Kolordusu da (21. Panzer Tümeni'yle birlikte) artçı görevi üstlenecekti. Harekât havanın kararmasıyla başladı ve binlerce

mülteci de askerlerle birlikte harekete geçti. XI. SS Panzer Kolordusu Sovyet hatlarını yardı ve Dokuzuncu Ordu'nun ana unsuru bu gedikten ilerledi ama artçılar gediği kapamaya çalışan Sovyet birlikleriyle muhabereye tutuşunca şiddetli çatışmalar başladı.

Sovyet CXXV. Piyade Kolordusu'nun öncüleri Gatow'u güvenceye alıp kuzeyden Potsdam'a saldırırken General Reyman komutasındaki 20.000 mevcutlu garnizon Wenck'in On İkinci Ordu'suyla temasa geçti ve göl kıyısından ya da şişme botlarla geri çekilmeye başladı. Ruhleben'i terk etmesi ardından İkinci Muhafız Tank Ordusu, Charlottenburg Şatosu bahçelerinin kuzeyindeki Spree Havuzları'nda ve Jungfernheide S-Bahn İstasyonu'nda yer alan mevzilerin (I. Mekanize Kolordu) yanı sıra güneyde Moabit bölgesine bitişik olan Landwehr Kanalı'na (XII. Muhafız Tank Kolordusu) saldırabilmek için yeniden mevziletti. Üçüncü Şok Ordusu'nun mıntıkasında, LXXIX. Piyade Kolordusu Alt Moabit'e doğru ilerlemeye devam etti ve Reichstag'a görece kadar yaklaştı. Nihai hedefe bu kadar yaklaşmış olmaları Sovyet askerlerini kahramanlık boyutunda fedakârlıklar sergilemeye sevk ettiği gibi yüksek rütbeli komutanların siyasi

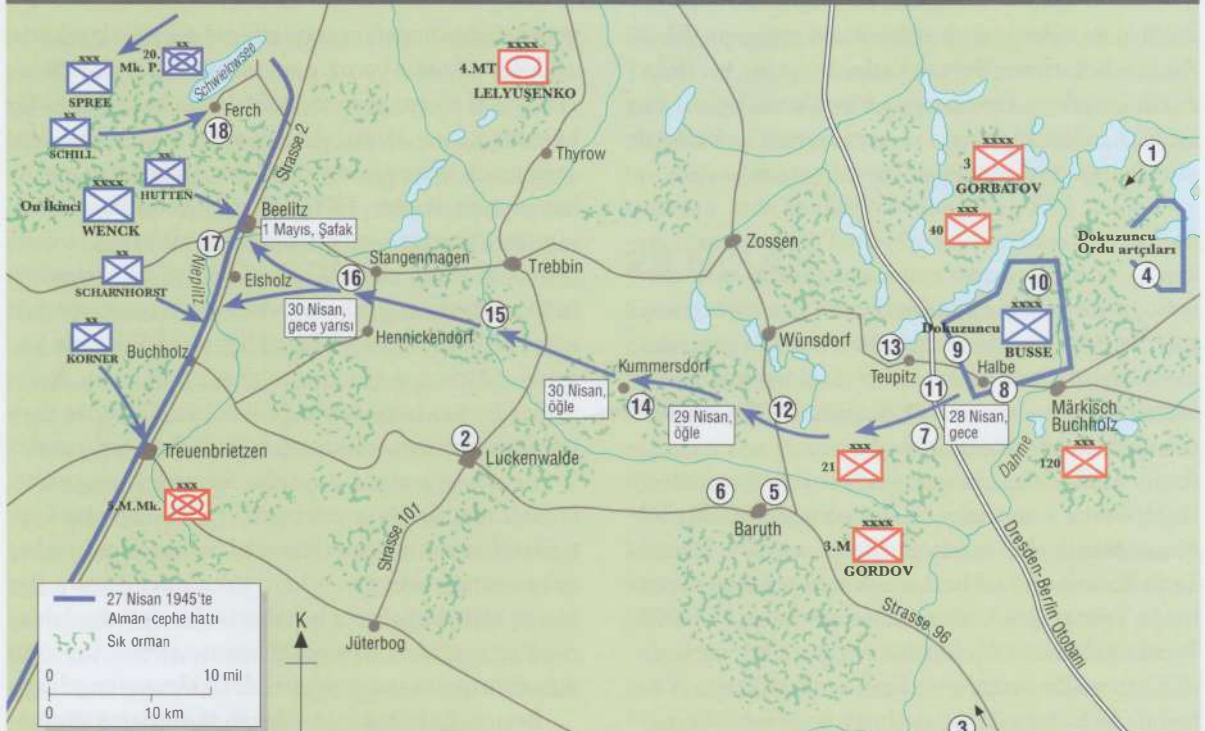
güdümlü bir hedefi zamanında ele geçirebilmek için askerlerini nasıl bozuk para misali harcaıyabildiklerini gözler önüne seriyordu. Stalin'in baskısı o kadar büyüktü ki hiç kimse projeyi sabote eden kişi diye suçlanmak istemiyordu ve ödenecek bedelin boyutları mühim değildi. LXXIX. Piyade Kolordusu muazzam zorlukta bir vazife üstlenmişti zira yegâne geçiş noktasını teşkil eden Moltke Köprüsü her karışında barikatlar ve mayınlarla örtölmüş olması yanında karşı kıyıdaki İç İşleri Bakanlığı ve elçiliklerde kurulmuş Alman mevzilerinin tam görüş alanı içerisindeydi. Bunların ötesinde Reichstag'a kadar ilave istinat noktaları, tahkimatlar, siperler, top yuvaları ve su engelleri yer alıyordu. Sovyetler'in şansına, Moabit'teki ilerleyiş sırasında verilen kayıplar kurtarılan Rus savaş esirleriyle telafi edilerek çoğu tabur asıl mevcudu olan 500 askere yükseltilebilmişti. Her biri üç bölükten oluşan bu taburlar bir destek silahları bölüğü yanında dört buçuk santimetrelik (45 mm) bir sahra topu bataryasıyla da desteklenmekteydiler.

Beşinci Şok Ordusu istikrarlı ilerleyişini sürdürdü fakat Friedrichshain Uçaksavar Kulesi, Landsberg Caddesi ve Frankfurter Alea bölgesindeki Alman

Sovyet trafik kontrolörü Mariya Şalnova'nın Mayıs 1945'te Alexanderplatz'da çekilmiş fotoğrafı. Berlin'deki şartlar altında insan, teçhizat ve ikmalin doğru yönde akmasını temin etmek çok mühimdi çünkü en ufak bir hata trafiğin sıkışmasına neden olur ve düşmana mükemmel bir hedef sunardı.

DOKUZUNCU ORDU'NUN HURUÇ HAREKÂTI, 28 NİSAN-1 MAYIS 1945

1. Albay Biehler komutasındaki Frankfurt-an-der-Oder Garnizonu, Halbe civarında kuşatılmış olan Dokuzuncu Ordu'ya ulaşmayı başardı. (25 Nisan)
2. Busse, batıya hüruç için birliklerini çabucak topladı. Harekâtın öncülüğünü Dresden-Berlin otobanı üzerinden saldıracak olan Albay Hans von Luck'un muharebe grubu üstlenecekti.
3. Aynı zamanda SS Albay Rüdiger Pipkorn komutasındaki muharebe grubu Lübben'in kuzeyindeki Schrepzig'in batısından harekete geçecekti.
4. XI. SS Panzer Kolordusu, V. Kolordu ve V. SS Dağ Kolordusu'ndan müteşekkil geri kalan birlik artçı görevi icra edecekti.
5. Von Luck'un muharebe grubu taarruza geçti ve gece çökerken Baruth'un kuzey banliyölerine ulaştı. (20.00, 25 Nisan)
6. Pipkorn muharebe grubu hüruç başarılı oldu ve von Luck ile birleşti. Bunlar bir kez daha batıya ilerlemeyi denediler ama bir başarı elde edemediler.
7. Dokuzuncu Ordu hüruç denemelerine ayın 26 ve 27'sinde de devam etti ama çemberi daraltmaya çalışan Sovyet birliklerine denk geldiler ve iki tarafın da zıyatı büyük oldu.
8. General Wenck'in saldırısıyla Sovyetler'in dikkatini kendi üzerine çekmesi ardından General Busse, kendi kuvvetlerini Wenck ile birleştirmek ve Berlin'e doğru ilerlemek için bir kez daha Sovyet hatlarını yarmaya hazırlandı. (28/29 Nisan)
9. Kuzeybatından çekilişi örtecek olan 21. Panzer Tümeni hariç Dokuzuncu Ordu hüruç için birliklerini topladı.

10. Bölge, askerlerle birlikte şanslarını denemek isteyen mültecilerle doluydu fakat şansları çok azdı.
11. XI. SS Panzer Kolordusu güneşin batmasıyla saldırıya geçti ve Dokuzuncu Ordu'nun ana grubu arkasında olduğu halde sonunda çemberi yarmayı başardı. (28 Nisan)
12. Dokuzuncu Ordu, 29 Nisan günü öğlen vakti Zossen-Baruth yolundaki Sovyet mevziine ulaşı ve akşam üzerine doğru bu hatı da yarmayı başardı.
13. V. SS Dağ Kolordusu ile 21. Panzer Tümeni, Sovyet kordonunu yarmayı başaramadılar ve dikkatlerin Dokuzuncu Ordu'nun kalanı üzerinden çevrilmesine sebep olan şiddetli çatışmalar neticesinde imha edildiler. Zıyatı çok ağırdı.
14. Dokuzuncu Ordu gün ortasında Kummersdorf'a varıp kısa süre dinlendi. Günün kalanını kuzeybatıya ve sonra da batıdaki Hennickendorf'a doğru ilerleyerek geçirdi. (30 Nisan)
15. Almanlar bir Sovyet kordonunu daha yardıktan sonra topa tutulup savaş uçakları tarafından bombalanmaları yanında sayısız Sovyet saldırısına ve "Seydlitz Birlikleri" denen Sovyet işbirlikçi Almanların hilelerine maruz aldılar.
16. Dokuzuncu Ordu Hennickendorf'a varduktan sonra, sabah güneş doğmadan Beşinci Mekanize Muhafız Kolordusu'nun tuttuğu mevzileri yarmak için savaşmak zorunda kaldı. (Sabah, 1 Mayıs)
17. Dokuzuncu Ordu'dan arta kalan ve yorgunluktan bitmiş birlikler, Wenck'in On İkinci Ordu'sunun Beelitz'in güneyindeki mevzilerine ulaştılar.
18. "Spree" Ordu Müfrezesi ile 20. Mekanize Piyade Tümeni Wenck'in Potsdam'ın güneyine ilerlemesinden istifade ederek onun hatları içinden geçip geri çekildiler.

mevzileri savunmayı sürdürdüğünden çatışmalar hız kesmeden devam etti. XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu Alexanderplatz ile Polis Prezidyumu'na saldırırken XXXII. Piyade Kolordusu hâlâ Schlesischer Tren İstasyonu'ndaki direnişi sona erdirmek için uğraşıyordu. IX. Piyade Kolordusu şiddetli direnişe rağmen Spitteltmarkt ile Patent Ofisi'ni ele geçirdi ve hedefiyle –Şansölyelik Binası– arasında sadece 14.00 metre kadar mesafe kaldı. Landwehr Kanalı'nı geçme hazırlıklarını sürdüren Sekizinci Muhafız Ordusu,

doğrudan ateş desteği sağlamak için azami miktarda top ve roketatar mevzilendirmişti. Hücum kıtalarından kendi imkânlarıyla kanalı atlamaları istenirken Çuykov hâlâ sağlam olan Potsdamer Köprüsü'nü geçmek için düzenlenecek harekâtı ele aldı. Tüm bölge çok iyi savunuluyordu ve köprü de düşman ateşine açıktı. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu, Landwehr Kanalı'nı geçmek için hücumla kalktı ama ilerlemeyi planladığı bölgenin Çuykov'un Sekizinci Muhafız Ordusu'na bağlı birlikler tarafından işgal edildiği-

ni görünce IX. Mekanize Kolordu'yu sol cenahına mevzilendirip saldırının yönünü kuzeybatıya çevirdi. Alman 51. Mekanize Piyade Tümeni'nin savunduğu Fehrbelliner mıntıkası civarındaki tank avcı timlerinin tüm dikkatini üzerine çekmiş olan 56. Muhafız Tank Tugayı bu sayede rahat bir nefes alabilecekti.

O akşam geç saatlerde Himmler'in İsveçli Kont Bernadotte ile barış görüşmelerine başladığını duyan Hitler bir kez daha sinir krizi geçirdi. Von Greim'e Luftwaffe'den geriye kalan her şeyle Berlin'in müdafasına destek olmasını ve Himmler'i bulup yaptığının hesabını sormasını emretti. Çatışmanın bu safhasında Hitler, olayların artık büyük ölçüde sahadaki komutanların elinde şekillenen gidişatı üzerinde hemen hiçbir etkiye sahip değildi. Bizzat Weidling'in bile elinden hiçbir şey gelmiyordu – komutayı savunma planlarını değiştiremeyecek kadar geç ele almıştı ve elinde yeterli ihtiyat kuvveti de yoktu. Hatta Heinrich, von Manteuffel, Busse ve Wenck gibi hareket serbestisine de sahip değildi çünkü çok sayıda fanatik Nazi, mücadelenin sonuna kadar sürmesini istiyordu. Hitler metresi Eva Braun ile evlenmek istediğini söyledi ve sekreterlerinden biri olan Traudl Junge'ye şahsi ve siyasi görüşlerini yazdırmaya başlayarak Büyükkamiral Dönitz'i devlet başkanı, Göbbels'i şansölye tayin etti. Beri yanda Manteuffel, Heinrich'i arayıp Üçüncü Panzer Ordusu'nun geri çekilmekte olduğunu bildirmiş ve durumu kendi gözleriyle görmesi için Jodl'u davet etmişti. Heinrich bu durumu ilettiğinde Keitel onu itaatsizlikle suçladı ama ordular grubu komutanı, OKW tarafından dayatılan imkânsız görevleri yerine getirmeleri için askerlere emir veremeyeceğini söyledi. Bunun üzerine Keitel onu görevden aldı.

29 NİSAN

Busse'nin Dokuzuncu Ordu'sunun gelmesini bekleyen Wenck'in On İkinci Ordu'su genişlemiş olan cepheyi Sovyet baskısına karşı tutmakta gittikçe zorlanıyordu. Durumun ciddiyeti gitgide ağırlaştı ve Wenck'in Berlin'e ilerlemesinin imkânsız olduğu artık anlaşılmıştı. Bunun üzerine On İkinci Ordu komutanı, Weidling'e bir mesaj göndererek vaziyeti bildirdi. Hiçbir tepki gelmediği için Weidling'in bu mesajı alıp almadığı açık değildir. Dokuzuncu Ordu, Zossen ile Baruth arasında Sovyet hatlarını yarmayı başardı ve yolun hemen batısında kısa süre dinlendikten sonra batıya doğru yoluna devam etti. Ne var ki aralarında V. SS Dağ Kolordusu ile 21. Panzer Tümeni'nden kimi unsurların ve çok sayıda sivilin de olduğu artçıların bir kısmı Sovyet çemberinden kaçmayı başaramayıp imha edilecekti. Fakat bu esnada yaşanan çatışmalar o denli şiddetliydi ve Sovyetler de o denli ağır zayıat vermişlerdi ki yanlış şekilde Dokuzuncu Ordu'nun büyük bölümünü yakaladıklarını ve sadece küçük bir kısmın kaçmayı başardığını düşündüler.

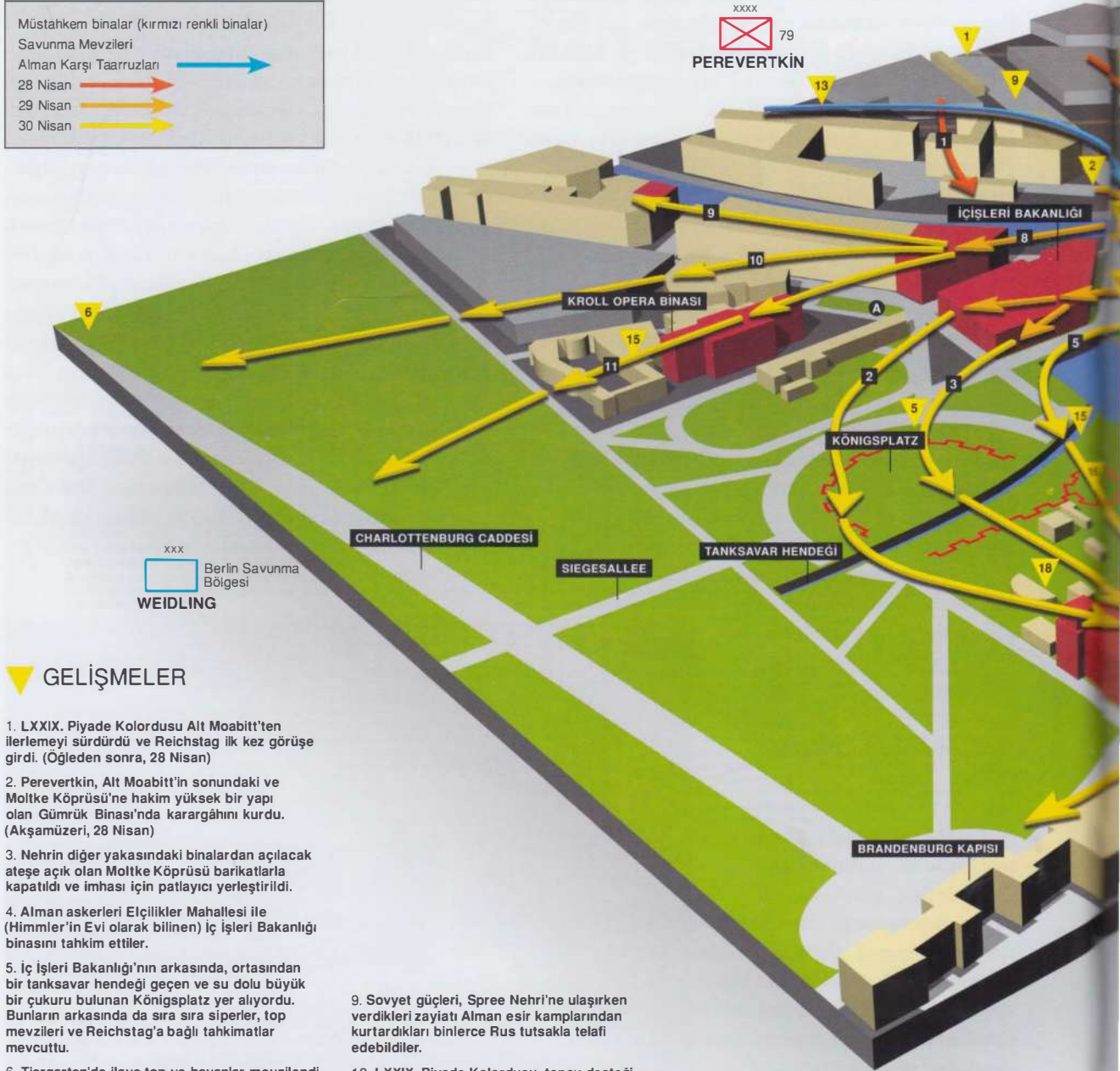
Sovyet piyadeleri Berlin'de bir sokakta ilerliyor. Bu şekilde açıkta ilerleyen piyade pusulara ve keskin nişancılara hedef teşkil ediyordu. Temkinli duruşlarına bakılırsa sokağın ilerisinde bir şey bu askerlerin dikkatini çekmiş olmalı. (Silahlı Kuvvetler Merkez Müzesi, Moskova)

REICHSTAG'A HÜCUM

SOVYET HAREKÂTI 28 NİSAN-2 MAYIS 1945

Reichstag'ın görüşe girmesiyle Sovyet birlikleri zaferin avuçlarının içinde olduğunu düşünmeye başladılar ama rakipleri henüz mağlubiyeti kabul etmemişti.

Müstahkem binalar (kırmızı renkli binalar)	
Savunma Mevzileri	
Alman Karşı Taarruzları	→
28 Nisan	→
29 Nisan	→
30 Nisan	→

GELİŞMELER

1. LXXIX. Piyade Kolordusu Alt Moabitt'ten ilerlemeyi sürdürdü ve Reichstag ilk kez görüşe girdi. (Öğleden sonra, 28 Nisan)

2. Perevertkin, Alt Moabitt'in sonundaki ve Moltke Köprüsü'ne hakim yüksek bir yapı olan Gümrük Binası'nda karargâhını kurdu. (Akşamüzeri, 28 Nisan)

3. Nehrin diğer yakasındaki binalardan açılacak ateşe açık olan Moltke Köprüsü barikatlarla kapatıldı ve imhası için patlayıcı yerleştirildi.

4. Alman askerleri Elçilikler Mahallesi ile (Himmler'in Evi olarak bilinen) İç İşleri Bakanlığı binasını tahkim ettiler.

5. İç İşleri Bakanlığı'nın arkasında, ortasında bir tanksavar hendeki geçen ve su dolu büyük bir çukuru bulunan Königsplatz yer alıyordu. Bunların arkasında da sıra sıra siperler, top mevzileri ve Reichstag'a bağlı tahkimatlar mevcuttu.

6. Tiergarten'de ilave top ve havanlar mevzilendi.

7. Bölgedeki pek çok bina gibi Reichstag da tüm kapı ve pencerelerine tuğla örülüp sadece küçük mazgallar bırakılarak kurşun işlemez hale getirildi. Bu binaların sokak seviyesindeki bodrumları da top mevzilerine dönüştürülmüştü.

8. Königsplatz'ın sonundaki büyük su engeli bir ölçüde, Albert'in Speer'in meydanın kuzeyinde yapacağı Büyük Salon inşaatı için Spree Nehri'nin yatağını değiştirme planının ürünüdür.

9. Sovyet güçleri, Spree Nehri'ne ulaşırken verdikleri zayıflı Alman esir kamplarından kurtardıkları binlerce Rus tutsakla telafi edebildiler.

10. LXXIX. Piyade Kolordusu, topçu desteği olmaksızın gece yarısı Moltke Köprüsü üzerinden cüretkâr bir taarruz düzenledi ama Alman ateşiyle durduruldu. (Gece yarısı, 29 Nisan)

11. Tanklar güney barikatını kenara itmek için kullanıldı ama tanksavar ateşiyle imha edildiler.

12. LXXIX. Piyade Kolordusu bir kez daha yüklendi ve neticede 150 ve 171. Piyade tümenlerinin büyük kısmı gün doğarken karşıya geçmeyi başardı. (Sabah, 29 Nisan)

13. Almanlar sabah bir karşı saldırı düzenlediler ve kuzey yakadaki bir diğer saldırılarıyla birlikte bu hareketleriyle ilerleyişi durdurmayı başardılar. (Sabah, 29 Nisan)

14. 150. Piyade Tümeni'nin saldırdığı İç İşleri Bakanlığı'nda çatışmalar bütün gün sürdü ve Sovyetler takviye getirmek zorunda kaldılar.

15. 207. Piyade Tümeni Kroll Opera Binası'na saldırırken 150. Piyade Tümeni Königsplatz üzerinden ilerledi ve su dolu tanksavar hendeklerinin önünde durduruldu. 171. Piyade Tümeni de Elçilikler Mahallesi'nin doğusunu temizlemeye devam etti. (Sabah, 30 Nisan)

16. Sovyetler tekrar Reichstag'a saldırdılar ama önlerindeki mevzilerden ve Hayvanat Bahçesi Uçaksavar Kulesi'nden açılan ateşle durduruldular. (13.00, 30 Nisan)

17. Tümgeneral Şatilov, Reichstag'ın merdivenlerinde Kızıl Bayrak gördüğüne dair yanlış bir bilgi iletti. Komuta zincirinde yayılan bu haber, Mareşal Jukov'un Reichstag'a Kızıl Bayrak dikildiğini ilan etmesine neden oldu. (14.25, 30 Nisan)

18. Saldırı yakın top ve tank ateşi desteğiyle yeniden başladı. Sovyet piyadesi, binanın ön kapısında açılan gedikten içeri aktı. (18.00, 30 Nisan)

19. Özel Bayrak Timi'ne bağlı iki çavuş çatıya çıkarak 5 numaralı Kızıl Bayrakı dikmeyi başardılar. Bu ikisi sonradan "Sovyetler Birliği Kahramanı" ilan edildi. (22.50, 30 Nisan)

Busse, Wenck'e gönderdiği mesajla ordusunun hâlâ ona erişebilme ihtimali olduğunu bildirse de emrindeki kuvvet artık savaş kabiliyetini kaybetmişti ve Wenck'in bu bilgiyi ilettiği OKW de zaten On İkinci Ordu'nun şehri kurtaramayacak kadar zayıf olduğuna hükmetmişti. OKW, Wenck'in kendi bildiği şekilde hareket etmesini gönülsüzce onayladı.

Bu arada Heinrici'nin görevden alınması ardından Vistül Ordular Grubu'nun komutası Manteuffel'e teslim edilmiş ama hem eski komutanına hem de kendi emrindeki birliklere sadık olan bu asker komuta ettiği Üçüncü Panzer Ordusu'nun karşı karşıya bulunduğu krizi sebep göstererek teklifi geri çevirmişti. OKW bunun üzerine ordular grubunun yeni komutanı olarak o esnada Hollanda'da savaşmakta bulunan Orgeneral Kurt Student'i seçti ve kendisi anavatana geri gelene kadar, o sırada kuruluş aşamasındaki yeni Yirmi Birinci Ordu'nun başına getirilmiş General von Tippelskirch komutayı istemeye istemeye vekaleten üstlendi. İkinci Belarus Cephesi tüm gücüyle yüklenip kuzeyde Anklam ve merkezde Neubrandenburg ile Neustrelitz'i ele geçirip Havel

güney cenahında kalacak şekilde ilerlerken İngiliz Yirmi Birinci Ordular Grubu, Feldmareşal Ernst Busch'un Lübeck yakınlarında açık bir gedik tutmak için mücadele ettiği Lauenburg'u ele geçirdi. Sovyet kara birlikleri bulunduğu mıntıkaya yaklaşıırken OKW heyeti Führerbunker'deki Hitler'e son bir mesaj gönderdi ve ardından harekete geçip geri çekilmekte olan Üçüncü Panzer Ordusu'na katıldı.

Gün boyunca aralarında Hitler'in şahsi ve siyasi beyanatlarını Büyükamiral Dönitz'e teslim etmekle görevli iki habercinin de bulunduğu bazı gruplar sığınağı terk etti. Bugörevi için Bormann şahsi danışmanı olan *Standartenführer* (SS Albayı) Wilhelm Zander ile Propaganda Bakanı Heinz Lorenz'i seçmişti. Üçüncü kişiye, Hitler'in Feldmareşal Schörner'e gönderilen yaveri Binbaşı Willi Johannmeier'di.

İkinci Muhafız Tank Ordusu'nun harekât alanında o sabah I. Mekanize Kolordu Spree havuzlarında, 219. Tank Tugayı da Jungfernheide S-Bahn İstasyonu'nda ilerleme kaydetti. XII. Muhafız Tank Kolordusu batı Moabit'teki ilerleyişini sürdürdü ama piyadesi o kadar az kalmıştı ki Jukov, elinde

s. 76-77:

REICHSTAG'A HÜCUM

LXXIX. Piyade Kolordusu Reichstag'ı ilk kez 28 Nisan günü öğleden sonra, Alt Moabitt'ten ilerlerken gördü. Fakat kolordu 30 Nisan'da Reichstag'a hücum etmeden önce Moltke Köprüsü'nü geçerken ve İç İşleri Bakanlığı, Kroll Opera Binası ve Elçilik Mahallesindeki Alman mevzilerini temizlerken çok zorlandı. Üç saldırısı boşa çıktıktan ve Reichstag'ın merdivenlerinde kızıl bayrak görüldüğüne dair yanlış bir rapor gönderildikten sonra kolordu saat akşam altıda tekrar saldırıya geçti. Bu sefer tanklar ve kundağı motorlu topların yakın desteğiyle 380., 674. ve 756. Piyade alaylarına mensup askerler Reichstag'ın merdivenlerine ulaşmayı başardıkları gibi tuğlayla örülü kapıyı patlatarak binadan içeri girdiler. Sovyet askerlerinin girmesiyle binanın her katında göğüs göğse çatışmalar başladı. Azimli bir direniş sergileyen Almanlar, binanın yapısını ve kararmakta olan havayı kendi lehlerine kullandılar. Sovyetler enkazda, özellikle de yıkıntıyla kaplı "Diet Salonu'nda" ilerlemekte çok zorlandılar. Sovyet piyadeleri arkalarındaki balkonlarda konuşlanan yoldaşlarının da ateş desteğiyle defalarca bu salonu aşmayı denediler ama diğer tarafta mevzilenmiş SS askerleri tarafından durduruldular. Bu tür yakın çatışmalarda en etkili silahlar tabanca, el bombası ve makineli tabanca idi. Sovyetler PPŞ-41 makineli tabancası, altıpatlar Nagant ve otomatik Tokarev tabancalarını; Almanlar ise MP40 makineli tabancasını, MP 44 hücum tüfeğini ve otomatik P08 yahut P38 tabancalarını kullanıyorlardı. Bu arada Üçüncü Şok Ordusu askeri konseyinin 150. Piyade Tümeni'ne tahsis ettiği "Kızıl Bayrak No.5'i" taşıyan özel bir bayrak timine Yüzbaşı Stefan Nevstroyev tarafından çatıya çıkan bir yol bulma emri verildi. Sonunda bayrak birliğinden Teğmen Berest komutasındaki iki çavuş merdivenlerden çatıya çıkmayı başardılar. Burada bir atlı heykeli bularak sancağın gönderini müsait bir köşeye sıkıştırdılar. Bu eylemin gerçekleşme tarihi resmi olarak saat 22.50 diye kabul edilirken M.A. Yegorov ile M.V. Kantarya adındaki çavuşlar Sovyetler Birliği Kahramanı unvanıyla taltif edildiler. Ertesi gün fotoğrafçılar bu anı ölümsüzleştirmek istedi ama fotoğrafçı Yevgeniy Haldey bayrağın çok yüksek olduğunu düşündüğünden yerini değiştirip arka planda gökyüzü değil de Brandenburg Kapısı olacak şekilde fotoğrafı çekti.

Sovyet takviyeleri tükenmiş olduğundan ötürü, Leh 1. Piyade Tümeni'ni bölgeye sevk etti. LXXIX. Piyade Kolordusu da bir gece önce yaptığı hazırlıkların ardından Moltke Köprüsü üzerinden hücumla geçti. Sovyet tankları köprü üzerindeki kuzey barikatını yana iterken Almanlar da İçişleri Bakanlığı ile civar binalardaki birliklerini takviye ettiler. Sabahın erken saatlerinde iki öncü tabur, ağır tankların desteğinde köprü üzerinden sürpriz bir saldırı başlattı ama yoğun ateşle geri püskürtüldü. İkinci saldırıda Elçilikler Mahallesi'nin kıyısında küçük bir köprübaşı tesis edildi. Sovyetler gün boyunca köprübaşını genişleterek çatışmaları diğer bölgelere de yaydılar ve sonunda İçişleri Bakanlığı ("Himmler'in Evi" denirdi) binası ile Herwarthstrasse'ye girmeyi başardılar. Alman "Anhalt" Alayı'nın, 9. Paraşüt Tümeni'nden bir grup askerle birlikte düzenlediği karşı saldırı Rus hatlarını yarıp köprüyü geçmeyi ve savunmaya katılmayı başarak Sovyet ilerleyişini durdurdu.

Üçüncü Şok Ordusu, bilhassa da Stettiner Tren İstasyonu'ndaki Alman mevziinin gösterdiği çetin mukavemet yüzünden ilerleyişini yavaş sürdürüyordu. Aynı durum Beşinci Şok Ordusu için de geçerliydi ve XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu Börse (Borsa) S-Bahn İstasyonu ile Rotes Rathaus'a (Kırmızı Belediye Binası) doğru istikrarlı bir şekilde ilerlerken Alexanderplatz'ı da temizledi. Rathaus 11. SS Mekanize Piyade Tümeni "Nordland" a bağlı birlikler tarafından savunuluyordu ki Sovyetler binayı ele geçirmek için oda oda savaşmak zorunda kaldılar. XXXII. Piyade Kolordusu, Jannowitzbrücke S-Bahn İstasyonu'nu ele geçirdi ve Spree Nehri'ne yaklaşıp geçiş için hazırlıklara başladı. Sonunda 92. Muhafız Tank Alayı'nın desteklediği IX. Piyade Kolordusu Saarlandstrasse'den geçerek Anhalter Tren İstasyonu'na yaklaştı ama Christus Kilisesi ve Möckernstrasse'deki Postane binalarında kurulu Alman mevzilerine denk geldi. Sekizinci Muhafız Ordusu şiddetli bir baraj ateşi ardından Landwehr Kanalı üzerinden hücumla geçti. Baraj ateşine rağmen ilerleme çok yavaş ve zayıf yükseldi ama günün sonunda Sovyetler birkaç köprübaşı kurmayı ve Potsdamer Köprüsü'nün karşısına geçmeyi başardılar. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu Wilmersdorf'u temizlemeye devam etti ama cephe arası sınır yüz-

ünden karışıklık yaşanınca 55. Tank Tugayı'nı İkinci Muhafız Tank Ordusu'na ait olan bölgeden çekmek zorunda kaldı.

O gece Hitler, SS Tuğgeneralı Mohnke'den Sovyetler'in Berlin içerisinde ne kadar ilerlediğine ve OKW'den de kurtarma hazırlıklarının nasıl gittiğine dair rapor istedi. Mohnke cevaben Sovyetler'in kuzeyde Weidendammer Köprüsü'ne, doğuda Lustgarten ile Havacılık Bakanlığı'na, güneyde Potsdamer Strasse'ye ve batıda ise belki 400 metre uzaktaki Tiergarten'e eriştiklerini söyledi. Keitel'in cevabı şaşırtıcı derecede dürüsttü: On İkinci Ordu Potsdam'a varmıştı ama Sovyet saldırıları yüzünden Berlin'e ilerleyecek durumda değildi ve Dokuzuncu Ordu çemberi yarmış olsa da mevki ile gücü bilinmiyordu. Görünen o ki durum umutsuzdu. Führer'in elinde artık bir tek seçenek kalmıştı: intihar.

30 NİSAN

Sabah, Hitler'in bir kez daha danıştığı Mohnke Sovyetler'in adım adım yaklaştığını ve İşçi Bayramı olan ertesi gün Şansölyelik Binası'na büyük bir saldırı düzenlemelerinin mümkün olduğunu söyledi. Hitler bunun üzerine askerlerine bir huruç teşebbüsü için izin verdi ve bu emri kurmaylarına ileten Weidling o gece kaçış için bir plan yapmalarını istedi. Bunun Weidling ile garnizonun geri kalanının meselesi olduğunu düşünen SS Ordusu mensuplarından hiçbiri konferansa iştirak etmemişti.

Sovyet LXXIX. Piyade Kolordusu, İçişleri Bakanlığı'nı (150. Piyade Tümeni) ve Elçilik Mahallesi'nin batısını (171. Piyade Tümeni) temizledikçe dinlenerek zaman yoktu. Stalin yorgunluktan tükenmiş askerlerinin Reichstag'ı almasında kararlı olduğundan, 207. Piyade Tümeni Almanların sağlam bir şekilde mevzilendikleri Kroll Opera Binası'na saldırmak için Schlieffenufer'deki binaların arasından ilerledi. Reichstag'a yönelik ana saldırı saat sabah on bir buçukta ve ardından öğleden sonra saat birde tekrar tekrar başladı ama her iki teşebbüs de Hayvanat Bahçesi Uçaksavar Kulesi'nin yardımıyla durduruldu. 150. Piyade Tümeni'ne komuta eden Tümgeneral Şatilov, öğleden sonra saat iki buçuk civarında

Bir Alman askerinin Şansölyelik Binası'nın merdivenlerinde yatan cesedi, Mayıs 1945. Fotoğrafını çekmek için oraya mı konmuş yoksa gerçekten vurulup orada mı düşmüş belli değildir. Sovyetler Şansölyelik Binası'na 2 Mayıs 1945'te saldırdılar ve müdafilerin çoğu çekilmiş olduğundan sadece hafif bir direnişle karşılaştılar.

Reichstag merdivenlerinde kıızıl bayrak gördüğünü bildirdi. Bu mesaj komuta zincirinde hızla yayıldı ama savaş muhabirleri bölgeye intikal ettiğinde Sovyet piyadesinin ancak Königsplatz'ın yarısına kadar gidebilmiş olduğunu gördüler. Yaptığı hatanın farkına varan Şatilov askerlerine ne pahasına olursa olsun kıızıl bayrağı dikmelerini emretti. Akşamüstü saat altıda ve bu sefer tank ile topların da yakın desteğiyle tekrar başlayan saldırıda Sovyet piyadesi Reichstag'ın

merdivenlerine ulaşmayı ve tuğlayla örülüp kapatılmış olan kapıyı patlatarak açmayı başardı. Sovyet piyadesinin binanın içine akmaya başlamasıyla her katta göğüs göğüse çatışmalar yaşandı. Bu arada "Kıızıl Bayrak No. 5'i" taşıyan özel bir tim bayrağı çatıya dikmesi için gönderildi. Tim sonunda çatıya çıkmayı başardı ve bayrak Moskova'daki İşçi Bayramı'ndan 70 dakika önce, saat onbire on kala dikildi.

Beşinci Şok Ordusu'na bağlı olan XXVI. Muhafız Piyade Kolordusu, Börse S-Bahn İstasyonu'ndaki mevzileri temizlemeyi sürdürerek sonunda istasyonu ele geçirdi ve ardından diğer bir güçlü savunma noktası olan Telgraf Ofisi'ne saldırdı. XXXII. Piyade Kolordusu, Spree Nehri üzerinden Schloss Berlin (eski Kraliyet Sarayı), Katedral ve Reichsbank'a doğru hücumla geçti. İkinci ve Üçüncü Muhafız orduları cepheler arası sınırın geçtiği S-Bahn raylarında birleştiler ama İkinci Muhafız, elinde çok az piyade kaldığından ilerlemekte büyük güçlük çekiyordu.

Busse'nin Dokuzuncu Ordu'sundan geri kalanlar sonunda Kummersdorf köyüne varmayı başardılar ve ormanda kısa süre dinlendiler. Daha sonra Berlin-Luckenwalde yolu üzerindeki diğer bir Sovyet kordonunu aştılar ve Wenck'in telsiz komutlarının rehberliğinde savaşarak batıya doğru ilerlediler. V. Mekanize Muhafız Kolordusu'nun tuttuğu mevzilere karşı saldırıda sağlam kalan son "Kaplan" tankı öncülük etti ve yorgunluktan tükenmiş Alman kılıç artıkları ertesi sabah erken saatlerde On İkinci Ordu'nun hatlarına ulaştılar.

Adolf Hitler ile Eva Braun, o gün öğleden sonra saat üçü yirmi geçte Führerbunker'deki oturma odasında intihar ettiler. Şansölyelik Binası'nın bahçesine çıkarılan cesetleri bir çukura kondu ve üzerlerine benzin dökülüp yakıldıktan sonra bir mermi çukuruna gömüldüler. Böylece şansölye olan Göbbels ateşkesi görüşmek ve yeni hükümetin tanınmasını sağlamak için Sovyetler'le temas kurmaya çalıştı ki General Bokov'un anlattığına göre bu maksatla Albay Heinersdorf, Yarbay Seifert, Tegmen Seger ve bir onbaşı ellerinde beyaz bir bayrakla Sovyet hatlarına yaklaşmışlardı. Heyettekiler 301. Piyade Tümeni'nden Albay V.S. Antonov ile görüşerek General Krebs'in Stavka ile ateşkes konuşmak istediğini söylediler; ancak General Berzarin, Krebs'in ancak Almanya'nın

Garnizon Kızıl Ordu'ya teslim olurken göğe yükselen duman ve alevleri ve şehrin merkezindeki yıkımı gösteren bir resim. Almanların kurduğu engel ve barikatlardan bazılarını görmek mümkündür.

teslimini müzakere edebileceğini söyleyerek onları geri gönderdi.

1 MAYIS

Berlin Savaşı, 30 Nisan gece yarısı birden hız kesti. İşçi Bayramı gelmişti ve taraflar sonun yakın olduğunu bilseler de farklı şekillerde tepki verdiler. Ön cephedeki Rus askerleri Berlin'de ölen en son asker olmak istemediklerinden aşırı temkinli davranmaya başlarken Almanlar da fırsattan istifade dinlenip toparlandılar. Aralıklarla devam eden çatışma ve bombardımanlar eskisiyle kıyaslanamayacak kadar seyrek ve gerçek çatışmaların yaşandığı tek yer Leh birliklerinin tahsis edildiği bölge oldu. *Sonderführer* üniforması giymiş olan Mohnke, General Krebs'in içinde Weidling'in kurmay başkanı Albay von Dufving ile Üsteğmen Neilands da bulunan heyetini Yarbay Seifert'in komutasındaki muntıkanın karargâhına

getirdi. Oradan da Sovyet hatlarını geçerek sabah saat dörde on kala Çuykov'un karargâhına ulaştılar. Krebs, Almanya'nın yeni idarecilerinin kabul edilmesini ve hükümetin kurulabilmesi için zaman tanınmasını istedi ama Sovyetler sadece kayıtsız şartsız teslimi duymakla ilgileniyorlardı. Führerbunker'deki Göbbels ile telefon bağlantısı kurulmasına karar verildi ve ilk başta yaşanan karmaşanın ardından (SS Ordusu birlikleri kısa süreliğine von Dufving'i tutukladılar) irtibatı sağlamak için iki teşebbüste bulunuldu ama ikisinde de bağlantı kesildi. Bunun üzerine Krebs, von Dufving'le birlikte geri döndü ve Alman cevabının yazılı olarak verilmesini kararlaştırdı. Göbbels ayrıca, Sovyet IX. Piyade Kolordusu'na bağlı olan 301. Piyade Tümeni'nin karargâhına dört subaydan oluşan bir heyet gönderdi. Albay Antonov ise müzakere yapıp Şansölyelik Binası'na saldırma emri almıştı. Her iki temas teşebbüsünün de başarısız olması üzerine

Cöbbels, Büyükamiral Dönitz'e Hitler'in öldüğü haberi iletti ve Dönitz bu haberi Hamburg Radyosu'ndan duyurduktan sonra da sabık Alman propaganda bakanı, karısı ve altı çocuğuyla birlikte intihar etti.

Sabah boyunca, henekte çevrili eski bir kale olup Spree ile Havel'in birleştiği bölgeye hâkim bulunan Spandau Hisarı saldırgan devriyeler ve çetin bir müdafaa ile İkinci Muhafız Tank Ordusu'na ağır zayıat verdirdikten sonra Kırk Yedinci Ordu'ya teslim oldu. Reichstag içindeki çatışmalar gün boyunca sürdü. Savunmayı sürdüren SS "Anhalt" Alayı Komutanı Üsteğmen Babick'in karargâhı caddenin karşısındaki bir bina-daydı ve savaş alanına bir tünelle bağlanmıştı. Binanın yanmaya başlaması askerlerin çektiği sefaleti daha da artırdı ve üst katlardaki çatışmalar zayıflamaya başlasa da boğuşma binanın bodrumlarında hiç hız kesmeden sürdü. Beşinci Şok Ordusu Adalet Bakanlığı'nı, Dışişleri Bakanlığı'nı, Havacılık Bakanlığı'nı, Ana Güvenlik Ofisi'ni, Şansölyelik Binası'nı ve Posta Bakanlığı'nı ele geçirmek için zor bir vazifeyi üstlenmişti. Bu kurumların hepsi de büyük ve sağlam binalarda yer aldığından ilerleme çok yavaştı ama sonunda Unterdend-Linden'in kuzeyindeki Zeughaus (Tophane) ile Devlet Kütüphanesi'ni, güneydeki Devlet Operası ile Reichsbank'ı ve Prinz Albert Strasse'deki Gesta-

po ile Ana Güvenlik Ofisi'ni ele geçirmeyi başardılar. Sekizinci Muhafız Ordusu Bellvuestrasse'yi geçip Siegesallee'ye girdi, Potsdamer Tren İstasyonu'nu ele geçirdi ve Saarlandstrasse U-Bahn İstasyonu'nu ele geçirmek için savaşmayı sürdürdü. Leh 1. Piyade Tümeni'yle desteklenen İkinci Muhafız Tank Ordusu, Kaiser-Friedrich-Strasse üzerindeki barikatları temizleyip Karl-August-Platz yakınlarındaki kiliseyi ele geçirdi; fakat yoğun ateş nedeniyle Landwehr Kanalı boyunca ilerlemenin çok zor olduğu görüldü ve arazi yüzünden çatışmaların yakın mesafelerde geçmesi Stalin tanklarını bile savunmasız bıraktı. Üçüncü Muhafız Tank Ordusu o gün geç saatlerde şiddetli Alman direnişine (çoğunlukla "Müncheberg" Panzer Tümeni'nden geri kalanlar) rağmen Kurfürstendamm'dan karşıya geçip sonunda Tiergarten Uçaksavar Kulesi'nin kuzeyindeki Savignyplatz'da İkinci Muhafız Ordusu'yla buluşmayı başardı. Bu yaşananlar sonucunda Weidling teslim olmaktan başka çare kalmadığına karar verdi ve aralarında Albay Wöhlermann'ın da bulunduğu Berlin Savunma Bölgesi'nden sağ kalanlarla görüştükten sonra gece çöker çökmez Sovyetler'le müzakereye başlamaya kararı aldı. Diğer taraftan gece boyunca bir dizi kaçış teşebbüsü gerçekleşti ve bunlardan bazıları da başarılı oldu.

Führerbunker'in dışı. Yeraltı sığınacağının arka girişine yakın olan bu toprak yığınının 30 Nisan 1945'te intihar etmeleri ardından Adolf Hitler ve Eva Braun'un yakıldığı yer olduğu söylenmiştir. Cesetleri daha sonra yakındaki bir mermi çukuruna gömüldü. (Topfoto/Topham)

Yevgeniy Haldey'in çavuşlar M.A. Yegorov ile M.V. Kantarya'yı Reichstag'a Kızıl Bayrak No.5'i diktikleri sırada gösteren ünlü fotoğrafı. Bayrak bir gece önce gece saat onbir sularında dikildiğinden bu bir canlandırmadır ve görüldüğü gibi gündüz çekilmiştir. (Topfoto/Topham)

Mayıs 1945'te savaşın bitmesinden hemen sonra Reichstag. Ön planda dokuz santimetrelik bir Alman Flak 36/37 topunun enkazı görülmektedir. Bu etkili silah hizmete uçaksavar olarak girmişti ama çok geçmeden tanklara karşı da son derece tesirli olduğu anlaşıldı. 10,4 kiloluk bir zırh delici mermiyi 17 kilometreyi aşkın bir menzile atabiliyordu. (Topfoto/Novosti)

Brandenburg Kapısı yakınlarındaki bir Sovyet T-34/85 tankının fotoğrafı. Anıt civarındaki enkazın etrafında dolaşan askerlerin ve tank mürettebatının gevşekliğine bakılırsa bu fotoğraf muhtemelen çatışmalar sona erdikten sonra çekilmiştir. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

O gün ayrıca "Spree" Ordu Müfrezesi, Alman 20. Mekanize Piyade Tümeni, Wenck'in On İkinci Ordu'su ve Busse'nin Dokuzuncu Ordu'sundan arta kalanlar birleşip geri çekilerek batıya giden son koridorun da kapanmasına neden oldular. General Stimpson komutasındaki Amerikan Dokuzuncu Ordu'suyla teslim şartlarını görüşen Alman kuvvetleri, 7 Mayıs 1945'e kadar Elbe'yi geçtiler.

2 MAYIS

Ertesi gün Sovyet IX. Piyade Kolordusu Şansölyelik Binası'na son bir saldırı düzenledi ve müdafilerin çoğu çekilmiş olsa da yine de direnişe rastlandı. Bina çabucak ele geçirildi ve Binbaşı Anna Nikulina çatıya kızıl bayrağı dikti. Bu arada von Dufving li-derliğindeki bir Alman grubu, 47. Muhafız Piyade

Kızıl Bayrak bir kez daha Reichstag üzerinde. Kızıl Ordu, tabur ve alayların sancak taşımaya geleneğini Berlin taarruzu sırasında yeniden canlandırdı. Propaganda fotoğrafları için elzem olduğundan çatının üzerinde şevkli bayrak sallama görüntüleri defalarca tekrarlandı. (Krasnogorsk'daki RGAKFD Koleksiyonu)

Yakınında kısa süreliğine dinlenen askerlerle birlikte bir Alman subayı (deri paltolu). Berlin Harekâtı sırasında esir düşen 400.000'den fazla Alman askerinden çok azı Sovyetler Birliği'nden sağ çıkabildi ve bunlar da 1950'lere kadar serbest kalamadılar. (Nik Cornish Kütüphanesi)

Mayıs 1945'te Berlin'de Sovyet askerleri zaferlerini kutluyor. Tankçılardan biri Kızıl Bayrak sallıyor. Kayıpların büyük kısmı piyadelerden olsa da bu harekâtta Kızıl Ordu büyük miktarda tank mürettebatı da kaybetmişti.

Tümeni'ne bağlı olup Albay Semçenko komutasında bulunan bir alay karargâhıyla temasa geçip Weidling'in teslim olduğu mesajını iletmeyi başarmıştı. Haber Çuykov'a eriştiğinde Dufving'e komutanına dönüp teklifinin kabul edildiğini söylemesini istedi. Weidling ile kurmayları sabah saat altıda, askerleri de bir saat sonra şerefleriyle teslim olacaklardı. Ardından Çuykov bölgesinde ateşkes ilan etti ve Weidling, iki Sovyet subayının refakatinde Landwehr Kanalı'ndan geçerek saat sabah beş (Rus subayları Moskova saatini esas alıyorlardı ve bir saat önce gelmişlerdi) sularında Çuykov'un karargâhına (Orgeneral Sokolovskiy de oradaydı) varıp şunların yazılı olduğu teslim mektubunu iletti:

Hepimizin sadakat yemini etmiş olduğu Führer, 30 Nisan günü canına kıyarak bizleri terk etmiştir. Führer'ine sadık olan siz Alman askerleri, cephaneniz tükenmekte olduğu ve genel durum direnişin mantıksızlığını gösterdiği halde Berlin için savaşı sürdürmeye hazırlandınız.

Şimdiyse hepinize derhal direnişi sona erdirmenizi emrediyorum. Savaşmayı sürdürdüğünüz her saat Berlin halkı ile yaralılarımızın çektiği ıstırapı daha da artıracaktır. Sovyet Kuvvetleri Başkomutanlığı'yla yaptığımız anlaşma uyarınca size silah bırakma çağrısında bulunuyorum.

Topçu Korgeneral Weidling, Berlin Savunma Bölgesi'nin sabık komutanı

Sovyetler mektubun bu şekilde olmasını kabul ettiler. Diğer taraftan, öğleden sonra saat birde sona ermesi gereken direniş Reichstag da dahil olmak üzere şehrin muhtelif yerlerinde akşamüstü saat beşe kadar sürmüştü. Ardından, Berlin'in üzerine "sağır edici" diye tasvir edilen bir sessizlik çöktü. Sovyetler için geriye sadece Alman savaş esirlerini şehirden çıkarma ve sivil halkın ihtiyaç malzemelerini tedarik sorumluluğunu üstlenmek kalıyordu. Bu, mümkün olan en büyük hızla yapılmakla beraber teslimin ilanı ardından Sovyetler askerlerini zar zor zapturapta alabildiler. Sovyet askerleri büyük cömertlik ve

Birinci Ukrayna Cephesi'nden Sovyet askerleriyle Amerikan Birinci Ordusu'ndan askerler 25 Nisan 1945'te Torgau yakınlarındaki tarihi buluşmanın ardından Elbe Nehri kıyısında oturuyor. Sağ salım bu noktaya kadar gelebilmek müttefik askerler için büyük mutluluk kaynağı olmalıydı. (IWM, OWIL64545)

Kraliyet İstihkâmcıları'ndan lağımcı Griffiths, 3 Mayıs 1945'te Elbe Nehri'nde İngiliz ve Sovyet kuvvetlerinin buluşmasını bir Sovyet tankçıyla içkisini paylaşarak kutluyor. Savaş sona doğru yaklaştıkça askerler de gereksiz riske girmek için daha temkinli olmaya başladılar. (IWM, BU5238)

nezaket gösterebildikleri gibi diğer yandan birkaç gün boyunca Alman sivillere karşı çok sayıda savaş suçu işlediler. Berlin'de 100.000 civarında kadın tecavüze uğradığı için sonraki aylarda kürtaj oranları tavan yaptı. Sovyet Başkomutanlığı da askerlerin bir kısmının zıvanadan çıktığının farkındaydı. Hatta bunlar, Nazi işçi kamplarından kurtarılan Sovyet kadınlarına bile tecavüz edecek kadar canavarlaşmışlardı.

Berlin Garnizonu'nun teslim olması üzerine Kon- yev, Birinci Ukrayna Cephesi'ni Çekoslovakya'daki Alman Merkez Ordular Grubu'na düzenlenecek saldırıya (İkinci ve Dördüncü Ukrayna cepheleriyle birlikte) iştirak etmesi için güneye kaydırdı. Bu arada Rokossovskiy'in İkinci Belarus Cephesi Berlin'in kuzeyinde harekâtı sürdürerek Wittenberg, Parchim ve Bad Doberan'dan geçen hatta erişirken İngiliz Yirmi Birinci Ordular Grubu Lübeck ve Wismar'ı ele geçirdi. Amerikan Dokuzuncu Ordu'su ise Ludwigs- lut ve Schwerin'e ulaşmıştı. Almanlar kendilerini 20-30 kilometre genişliğindeki bir cephede sıkışmış halde bulunca Manteuffel ile von Tippelskirch kuvvetlerini Amerikalılara teslim etmeye karar verdiler. Birinci

Belarus Cephesi'nden geri kalanların (Otuz Üçüncü Ordu, Altmış Dokuzuncu Ordu, Üçüncü Ordu, Kırk Yedinci Ordu ve Leh Birinci Ordu'su), Elbe Nehri'nin Wenck'in On İkinci Ordu'su tarafından tutulan bölgesi haricindeki kısımlarını ele geçirmesiyle de *Berlin Harekâtı* resmen sona erdi.

Harekâtın ve Stalin'in Berlin'e Batılı müttefiklerden önce girme isteğinin bedeli ağır olmuştu. Savaşa dahil olan üç ana cephe 16 Nisan ile 6 Mayıs arasında (70.000'i Berlin'de olmak üzere) 480.000 esirle birlikte 2500 adet tank ve kundağı motorlu top, 8600 parça top ve 4500 adet uçak ele geçirmişti. Bunun karşılığında verilen zayıat 304.887 ölü, yaralı ve kayıp, 2156 tank ve kundağı motorlu top, 1220 parça top ve 527 uçak olarak belirtilmişti ama muhtemelen gerçek rakamlar daha yüksektir. Savaşın sonuna doğru sivil yönetimin çökmesi nedeniyle Berlin'deki Alman asker ve sivil kaybını tam bilmek mümkün olmamakla birlikte 22.000 sivil ile yine o civarda askerin öldüğü söylenmiştir. Fakat bu ölenlerin çoğu defnedilmemiş veya toplu mezarlara atılmış ya da içinde öldükleri siperlere gömülmüşlerdi.

BERLİN SAVAŞI'NIN ARDINDAN

Berlin Garnizonu'nun teslim olmasından iki gün sonra, 4 Mayıs 1945 günü akşam saat altıyı yirmi geçse, General E. Kinzel (Feldmareşal Busch'un kurmay başkanı) ile Amiral H.G. von Friedeburg (yeni Kriegsmarine komutanı), Mareşal Montgomery'nin Lüneburg Çayırı'nda kurulu olan Yirmi Birinci Ordular Grubu karargâhında Hollanda, Kuzeybatı Almanya, Frizya Adaları, Heligoland ve Schleswig-Holstein'daki Alman birliklerinin teslim olduğuna dair belgeyi imzaladılar. Aynısı üç gün sonra 7 Mayıs 1945 günü sabah saat üçe yirmi kala SHAEF karargâhının bulunduğu Rheims okulunda da yaşandı. Orgeneral Alfred Jodl (Kara Kuvvetleri Komutanı, OKW), Amiral Friedeburg ve Binbaşı Wilhelm Oxenius'un (Luftwaffe) imzaladığı teslim belgesine ayrıca Korgeneral Walter Bedell Smith (Eisenhower'ın kurmay başkanı), Korgeneral Sir Frederick Morgan (Büyük Britanya adına), General

François Sevez (Fransa adına) ve Tümgeneral İvan Suslaparov da (Sovyetler Birliği adına) imza attılar. Onları Korgeneral Carl A. Spaatz, Koramiral Harold M. Burrough ve Hava Mareşali J.M. Robb, sırasıyla Amerikan Hava Kuvvetleri ve Kraliyet Donanması adına takip etti. Ertesi gün Hava Mareşali Sir Arthur Tedder ile Korgeneral Spaatz, teslim işlemini sona erdirmek için Berlin'e gittiler. Merasim Birinci Belarus Cephesi karargâhında gerçekleşti. Feldmareşal Wilhelm Keitel (OKW başkanı ve Hitler'in kurmay reisi), Amiral Friedeburg (Kriegsmarine) ve General Stumpff (Luftwaffe), Mareşal Jukov, General de Lattre de Tassigny, Tedder ve Spaatz'dan oluşan heyetin huzuruna geldiler. Hepsisi de gece saat yarıma kadar belgeyi imzaladı. Nazi imparatorluğunun böylece kayıtsız şartsız teslim olmasıyla II. Dünya Savaşı'nın Avrupa'daki bölümü 8 Mayıs 1945 günü gece saat on birde sona erdi.

Orgeneral Alfred Jodl, Amiral Friedeburg ve Binbaşı Wilhelm Oxenius 7 Mayıs 1945'te Rheims'deki Müttefik Seferi Kuvvetleri Ana Karargâhı'nda kayıtsız şartsız teslim belgesini imzalıyorlar. Atılan imzalar arasında sadece birkaç gün olsa da bu zaman zarfında binlerce Alman asker ile sivil batıya kaçmayı başardı.

Sovyet askerlerini Berlinlilere yiyecek dağıtırken gösteren bir fotoğraf. Kızıl Ordu'nun personeli, işgal altındaki Alman halkına karşı hem büyük nezaket ve cömertlik göstermiş hem de yağmadan tecavüze kadar uzanan birçok suç işlemişti. Sovyet yüksek komutanlığı, askerlerini mümkün en hızlı şekilde zapturapta almaya çalışıyordu lakin bunlardan birçoğu Nazilerin Rus anavatanında işledikleri suçlara karşılık intikam peşindeydi. (Topfoto/Novosti)

Teslimiyet imzalarının atılışları arasındaki zaman kısa olmakla beraber, yüzbinlerce Alman askeri bu sürezarfinda batı yönünde çekilip Batılı Müttefikler'e teslim olmayı başardı. Kriegsmarine de Baltık'taki mevzilerini tahliye etmişti. Müttefikler, "takip haklarını kullanarak" ricat halindeki Alman birliklerinin peşine takıldılar ve Yalta Konferansı'nda çizilen sınır hattının hayli ilerisine geçtiler. Montgomery 72, Bradley ise 200 kilometre kadar ilerlemişti. Resmi teslimiyet belgelerinin imzalanması ardından

Stalin, Yalta'da verilen sözlerin yerine getirilmesi için ısrarcı oldu. Fakat acaba kendi verdiği sözleri tutuyor muydu? NKVD'nin Doğu Avrupa'da komünist rejimler kurulmasına karşı muhtemel bütün muhalefet odaklarını ortadan kaldırmakta olduğu açıktı. Özellikle de Polonya söz konusu olduğunda, bu ülkenin hükümetinin düzenlenmesi amacıyla Yalta'dan sonra Kremlin'de kurulan komisyon, Molotov'un engellemeleriyle felç olmuş haldeydi. İşte bu ahval ve şeraitte Churchill, 4 Haziran günü yeni ABD baş-

İngiltere başbakanı Winston Churchill'e, Berlin gezisi esnasında Reichstag'ın yıkıntıları gösteriliyor, 16 Temmuz 1945. Fotoğrafı Yüzbaşı W. Lockyear çekmiştir. II. Dünya Savaşı Avrupa'da sona erdiğinde, Churchill Soğuk Savaş'ın gelişini öngörmüş ve Sovyetler ile aradaki sorunlar çözülene dek Amerikan ordusunun mevzilerinden geri çekilmemesi için ABD başkanı Truman'ı uyarmıştı. (IWM, BU8949)

Bir grup Berlinli kadın, hasarlı binalardan moloz kaldırmak amacıyla zincir oluşturuyor. Savaşın sonu itibariyle şehrin geniş kısımları yerle yeksan olmuş durumdaydı ki 1943 yılında tam güçle başlayan Müttefik hava bombardımanı da Sovyet kara taarruzu kadar bu yıkımda rol oynamıştı. Fotoğraf, 7 Temmuz 1945'te Çavuş Hewitt tarafından çekilmiştir. (IWM, BU8684)

kanı Harry Truman'a, sayılan bu olağanüstü sorunlardan bir kısmı hallolmadıkça Batılı müttefiklerin Yalta sınırlarına çekilmemeleri gerektiğini yazdı. Avusturya'da Sovyet işgal mercilerinin tutumu ve Batılı güçlerin heyetlerine sürekli müdahale etmeleri sebebiyle İngiliz başbakanı 9 Haziran'da ABD başbakanına tekrar yazmak zorunda hissedecekti. Ancak Truman bu uyarıları görmezden geldi ve Amerikan ordusunun 21 Haziran'dan itibaren geri çekilmeye başlamasını istedi. O arada da ordu komutanları Berlin'in dörtlü işgali ile şehre karayolu, demiryolu ve havayoluyla erişim işini bir hale yola koyacaklardı. 15 Temmuz 1945 günü itibariyle, yani Potsdam Konferansı'nın başlamasından hemen önce, Kızıl Ordu Hamburg şehir merkezine sadece 48 kilometre mesafedeki ileri mevzilerine yerleşmiş ve Kassel'i top menzili içine almış bulunuyordu. Ren Nehri üzerindeki Mainz ile Sovyet güçleri arasında ise ancak 130 kilometre mesafe kalmıştı. Churchill, Amerikan başkanının "vahim bir karar aldığını" kaydedecekti.

Berlin, tıpkı bütün Almanya gibi işgal bölgelerine ayrıldı. Şehrin doğusu Sovyetlere ait iken batısı Amerikalılar, İngilizler ve Fransızlar arasında paylaşılmıştı. Amerikan güçleri Berlin'e 1 Temmuz'da, İngilizler de ertesi gün ulaştılar. Fransızlar ise ilk geldiklerinde bir işgal bölgesine sahip değillerdi zira

hem Amerikalılar hem de Sovyetler onlara herhangi bir arazi tahsisini inatla reddediyordu. Çıkmazı İngilizler aşacaktı: Kuzeybatı Berlin'de tuttukları iki ilçeyi Fransızlara terk ederek dördüncü işgal bölgesini yarattılar. Yeniden inşa süreci de atbaşı gidiyordu. İşgalci güçlerin atadığı dört askeri vali, sonbaharda yapılacak seçimlerin ardından kabul edilmek üzere bir anayasa taslağını şehir idaresine ilettiler. Sovyetler'in kendi bölgelerinde bedava yiyecek, kunda ve sigara; batı bölgelerinde ise meyve-sebze

Brandenburg Kapısı önünde yatan ölü bir Alman askeri. Üniformasındaki işaretlerden Reicharbeitdienst yani Nazi İşçi Örgütü'ne mensup olduğu anlaşılıyor. Ancak hakikaten düşman ateşi kurbanı mıydı? Fanatik SS subaylarının yürüttüğü seyyar askeri mahkemeler, savunmadaki Alman askerleri için Kızıl Ordu kadar ciddi bir tehditti. (Krasnogorsk'taki RGAKFD arşivi)

1945 yazında, Reichstag'ın yıkıntıları önünde Sovyet askerlerinin düzenledikleri bir zafer resmigeçidi. Stalin'in siyasi ve stratejik mülahazalarla Berlin'i Batılı Müttefikler'den önce alma hırsı neticesi Kızıl Ordu, 17 gün süren şiddetli çatışmalarda 300.000'den fazla zayıat verdiği gibi 2000'i aşkın sayıda da tank kaybetmişti. (Topfoto/Novosti)

dağıtımlarına, arada bir de güç gösterisi olarak elektriği kesmelerine rağmen seçimler komünistler için acı bir yenilgi oldu. Oyların ancak yüzde yirmisini alabilmişlerdi.

Batılı Müttefikler ile Sovyetler Birliği arasında artan gerilim, Almanya ile Berlin'i de doğrudan etkiledi. Avrupa'nın ekonomik ve siyasi toparlanışına ivme kazandırmak üzere Amerikalıların yürürlüğe koydukları Marshall Planı güçlü bir Sovyet direnişyle karşılaşınca Müttefikler de Şubat 1948'de kendi işgal bölgelerini yekpare bir ekonomik ve demokratik bütün halinde birleştirme kararı aldılar. Bu gelişme Sovyetler'i öylesine kızdırdı ki, Müttefik İdare Konseyi'nin (bütün Almanya'yı yöneten organ) 20 Mart günü yapılan toplantısını terk ettiler ve sonraki bir toplantı için de tarih vermediler. Aynısını Berlin'in 16 Haziran'daki Kommandatura (Müttefiklerin şehri yönetim organı) toplantısında da yapacaklardı. Ardından, Batılı güçlerin Berlin'e kara ve demiryolu trafiğini engellemeye başladılar. Havada ise, Britanya'nın Avrupa Havayolları işletmesine ait bir Vickers Viking uçağı ikinci iniş denemesi esnasında bir Sovyet Yak-3 av uçağı tarafından taciz edilmesi neticesi yere çakılmıştı. En nihayet, Sovyetler 24 Haziran günü Berlin'e karadan bütün erişim yollarını kestiler. Batılı güçlerin buna cevabı, şehrin hayatta kalması için elzem olan ikmal malzemelerini Batı

Almanya'daki üç dar hava koridoru üzerinden Gatow, Tegel ve Tempelhof havaalanları vasıtasıyla ulaştıracak bir hava köprüsü kurmaktı. Bu iş için ilk başta sadece C-47 Dakota nakliye uçakları mevcuttu ama çok daha büyük boydaki Amerikan C-54 Skymaster ve İngiliz Avro York uçaklarının da yardıma gelmesiyle, 1400 tonda kalan günlük ikmal akışı Ocak 1949 itibarıyla günde 5500 tona çıkacaktı. Uluslararası kamuoyunun yoğun tepkisi ve müttefiklerin karşı ablukası neticesi Sovyetler Mayıs ayında blokaı kaldırdılar. Yine de hava köprüsü Eylül'e dek muhafaza edildi. Bu operasyonun insani bedeli yabana atılmayacak derecedeydi. Uçak mürettebatlarından 70'i ve yedi Alman, Sovyet savaş uçaklarının sık sık gerçekleştirdikleri sahte saldırılar neticesindeki kazalarda hayatlarını kaybetmişlerdi. Hava şartlarının çok sefer ziyadesiyle olumsuz seyretmesi, aşırı mesai yapmak zorunda kalan nakliye pilotlarının yorgunluğu ve uçakların kontrol mekanizmalarının kömür tozuyla dolması da bu kazalarda önemli pay sahibiydi. Yine de Batı güçleri, Sovyet baskısına karşı durma iradelerini ilk defa böylesine büyük bir kararlılıkla sergilemiş oluyorlardı. Berlin ablukası ile hava köprüsünün bir diğer kritik sonucu, Almanya'nın Rus işgali altındaki doğu yarısının Ekim 1949'da Alman Demokratik Cumhuriyeti adındaki bir Sovyet uydu devleti haline getirilmesi idi. Soğuk Savaş artık tam anlamıyla başlamıştı.

GÜNÜMÜZDE SAVAŞ ALANI

Berlin günümüzde 900 kilometrekareye yayılmış ve 3,4 milyon nüfusa sahip müreffeh bir yerleşimdir. Şehir 1999 yılında tekrar Almanya'nın başkenti olmuş ve Alman Meclisi Bonn'dan restore edilen Reichstag'a taşınmıştır. 1945 yılında başlayan Soğuk Savaş boyunca komünist Doğu ve demokratik Batı olarak ikiye bölünen Almanya 1991 yılında Sovyet imparatorluğunun çökmesiyle tekrar birleşti, ama birleşmenin yarattığı heyecana rağmen Doğu ve Batı Almanya'nın (ve Doğu ile Batı Berlin'in) birleşmesi sorunsuz olmadı. Federal Alman Cumhuriyeti doğunun ekonomik, mali ve endüstriyel kalkınmasının yükünü taşımada zorlanırken iyileşme çoğunluğun beklediği hızda gerçekleşmedi. Bu durumda, öfkelerini yabancılara, özellikle de pek çok ırkçı saldırıya maruz kalan Türk göçmen işçilere yöneltti. Asırı sağcıların güç kazanmasına neden oldu.

Berlin Ortaçağ'dan beri Brandenburg Markı olarak bilinen ve günümüzde de Brandenburg Federal Eyaleti (Bundesland) olarak adlandırılan yerde bulunmaktadır. Şehri teşkil eden 23 idari bölgenin sayısı bürokrasiyi azaltmak için 2001 tarihinde 12'ye indirilse de eski bölge isimleri kullanılmaya devam edildi. Şehrin ortasındaki devasa Fernsehturm (TV Kulesi) orta Berlin'in büyük bölümünden görülen faydalı bir yön tayin vasıtasıdır. Aristokrat eski Berlin'in meşhur caddesi Unter den Linden, Brandenburg Kapısı'ndan bir zamanlar Doğu Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin merkezi olan Alexanderplatz'a kadar uzanmaktadır. Berlin'in en iyi müzelerinden bazıları metropolün asıl merkezi olan Spree'deki Museumsinsel'de (Müzeler Adası) yer alır. Brandenburg Kapısı'nın batısında ise bulvar, büyük bir ağaçlık park olan Tiergarten'i kat eder. Bulvarın merkezindeki Zafer Sütunu, Wim

Wenders'in *Wings of Desire* (1987) adlı filmiyle meşhur olmuştur. Batı Berlin'in ticari merkezi güneydir. Ziyaretçilerin asıl ilgisini çeken yer ise bir zamanlar ucuz olduğu için sırt çantasıyla gezenlerin ilgisini çeken ve büyük uçaksavar kulelerinden birinin bulunduğu Friedrichshain'dir. Burası Berlin'e kıyasla hâlâ ucuzdur ama Frankfurter Allee'nin güneyindeki bölge yeni açılan bar ve kulüpleriyle gece hayatının merkezlerinden biri haline gelmiştir. Bir zamanlar duvarın bulunduğu Brandenburg Kapısı'nın güneyinde, Berlin'in en yeni mahallesi Potsdamer Platz civarında kurulmuştur. 1990'larda bu bölgede mimarlar Wilmer ile Sattler'in nezaretinde büyük bir yeniden inşaat programı başlatıldı ki günümüzde orada birkaç kule, bir alışveriş çarşısı, bir eğlence merkezi ve evler yer almaktadır.

Üçüncü Reich ile Berlin Savaşı'nın birkaç büyük hatırası da hâlâ varlığını korumaktadır. İlki, Joseph Göbbels'in eskiden Wilhelm Platz adını taşımış Mohrenstrasse boyunca uzanan Propaganda Bakanlığı'nın hâlâ sağlam olan bir kanatıdır. Göbbels bu kanattan hükümetin sanat kontrol şubesi olan Reichkulturkammer'i de idare ediyordu. Üçüncü Reich'in kalbi olan Wilhelmstrasse'nin güneyinde, günümüzde maliye ve vergi binası olarak kullanılan itici ve zevksiz Havacılık Bakanlığı binası yer almaktadır. Binanın bir tarafında, sosyalistlerin ideal "işçi cennetini" gösteren bir resim bulunmaktadır. Bu resmin neredeyse tıpatıp aynı Nasyonal Sosyalist bir duvar resminin yerine yapılmış olması ve 1953'te grevci işçilerin toplanma noktası olarak kullanılmış bulunması herhalde tarihin acı cilvelerinden biridir. Eski ismi Prinz Albrechtstrasse olup Ravensbrück'te Almanlar tarafından idam edilen bir kadın Sovyet casusu anısına Niederkirchnerstrasse olarak yeniden

isimlendirilen yolun daha güneyinde, Gestapo ve Sicherheitsdienst (İç Güvenlik Teşkilatı) tarafından el konulup karargâh yapılarak Berlin'deki en ürkütücü yer haline getirilen eski bir sanat okulunun arsası bulunmaktadır. Gestapo daha sonra Prinz Albrechts-trasse no.8'e de yerleşip bölgedeki başka binalara da el koyunca bu kompleksin tümüne Prinz Albrecht Bölgesi denmeye başlanmıştı. Bugün orada "Terör Coğrafyası" adında ve insanlara o korkunç dönem boyunca burada olup bitenleri hatırlatan eşya ve fotoğrafların bulunduğu bir müze yer almaktadır.

Nihayet, Brandenburg Kapısı'ndan, Şansölyelik Binası ile Führerbunker'den ve Reichstag'dan bahsetmek gerekir. Brandenburg Kapısı restore edildikten sonra Ekim 2002'de sabık ABD Başkanı Bill Clinton tarafından yeniden açıldı. Sovyetler II. Dünya Savaşı'ndan sonra Berlin'in yeniden inşasında ve Treptower Park'taki Sovyet savaş anıtının yapımında kullanmak üzere Şansölyelik Binası'ndaki kırmızı mermerleri sökmüşlerdi. Bu alanda, bölgedeki çatışmalarda ölenlerin küçük bir bölümü olan 5.000 civarında asker yatmaktadır. Bina daha sonra yıkılmıştır. Hitler'in yerin 15 metre altındaki sığınağı da burada bulunuyordu ama günümüzde kapalı ve mühürlüdür. Reichstag, Sir Norman Foster tarafından 1995 ve 1999 yılları arasında restore edildi;

duvarlarında hâlâ Sovyet askerleri tarafından kazanmış yazılar bulunmaktadır. Diğer önemli yerler arasında Marlene Dietrich'in Friednau Mezarlığı'ndaki mezarını, oradaki hapishanede ölen binlerce kişi için yapılan Plötzensee Anıtı'nı, Bernauer Strasse'deki Berlin Duvarı Anıtı'nı, Kochdtrasse ile Friedrichstrasse köşesindeki Charlie Kontrol Noktası Müzesi'ni ve Elsholzstrasse'de kaim olup günümüzde Kammergericht'te Berlin Anayasa Mahkemesi olarak kullanılan Halk Mahkemesi binasını sayabiliriz.

Seelow Tepeleri'ne gelince, 1945'teki hallerinden çok da farklı değillerdir ama kanalizasyon sistemi geliştirildiğinden daha az bataktırlar. Doğu Alman hükümetinin Kienitz'in merkezine diktiği, üzerinde bir T-34/85 tankı olan kaidenin üzerindeki levhada şu yazılıdır: "31 Ocak 1945 – Kienitz, ülkemizin faşizmden kurtarıldığı ilk yer. Beşinci Şok Ordusu ile İkinci Muhafız Tank Ordusu'nun askerlerine ithaf edilmiştir." Seelow Tepeleri'ndeki muharebeye ithafen yapılan anıt ve Sovyetler Birliği kahramanı olarak ödüllendirilen askerlerin mezarları Seelow'un içinde bulunmaktadır ama ana Sovyet mezarlığının yeri Jukov'un, zamanında karargâhını kurmuş olduğu Reitwein Spur'dur. Tüm bölgede çoğu Sachsendorf ve Letshin gibi köy ile kasabalarda bulunan ve gayet bakımlı olan daha küçük pek çok mezarlık bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Altner, H., *Berlin – Dance of Death*, Spellmount, Staplehurst (2002)
 Bauer, E., (LtCol) *The History of World War Two*, Orbis Publishing, Londra (1979)
 Beevor, A., *Berlin – The Downfall 1945*, Viking / Penguin, Londra, 2002
 Bell, K., "Bloody Battle for Berlin", *World War II*, Mart 1998, c. 12, Sayı 7, 22–29.
 Clark, A., *Barbarossa: The Russian–German Conflict 1941–1945*, Cassell & Co, Londra (2001)
 Erickson, J., *The Road to Berlin*, Cassell & Co, Londra (2003)
 Gunter, G., *Last Laurels: The German Defence of Upper Silesia, January–May 1945*, Helion & Company, Solihull (2002)

Hastings, M., *Armageddon: The Battle for Germany 1944–45*, Macmillan, Londra (2004)
 Holmes, R. (ed.), *The Oxford Companion to Military History*, Oxford University Press, Oxford (2001)
 Joachimsthaler, A., *The Last Days of Hitler: Legend, Evidence and Truth*, Cassell & Co, Londra (2000)
 Jukes, G., *The Second World War (5): The Eastern Front 1941–1945*, Osprey Publishing, Oxford (2002)
 Keegan, J., "Berlin", *Military History Quarterly* (Kış 1998), 72–83
 Le Tissier, T., *Berlin – Then and Now*, Battle of Britain Prints International Ltd, Londra (1992)
 Le Tissier, T., *Race for the Reichstag – The 1945 Battle for Berlin*, Frank Cass, Londra (1999)
 Le Tissier, T., *The Battle of Berlin 1945*, Jonathan Cape, Londra (1988)

Le Tissier, T., *With our Backs to Berlin – The German Army in Retreat 1945*. Sutton Publishing, Stroud (1999)
 Le Tissier, T., *Zhukov at the Oder – The Decisive Battle for Berlin*. Praeger, Westport, CT (1996)
 Lucas, J., *Last Days of the Reich*, Grafton Books, Londra (1987)
 Orlov, A., "The Price of Victory, The Cost of Aggression", *History Today* (Nisan 2005), 24-26
 Read, A. & Fisher, D., *The Fall of Berlin*. Hutchinson, London (1992)
 Remme, Tilman, "The Battle for Berlin". <http://www.bbc.co.uk/cgi-bin/history>, (16/02/2003'te erişildi)
 Ryan, C., *The Last Battle*, Touchstone, New York (1995)
 Strawson, J., *The Battle for Berlin*, Batsford, Londra (1974)

Thomas, N., *The German Army 1939-45 (4): Eastern Front 1943-45*, Osprey Publishing, Oxford (1999)
 Toland, J., *The Last 100 Days*, Phoenix, Londra (1996)
 Williamson, G., *The Waffen SS (3): 11. to 23. Divisions*, Osprey Publishing, Oxford (2004)
 Zaloga, S., *Bagratiön 1944*, Osprey Publishing, Oxford (1996)
 Zaloga, S., *The Red Army of the Great Patriotic War 1941-5*, Osprey Publishing, Oxford (1984)
 Ziemke, Earl F., *Battle for Berlin: End of the Third Reich*, MacDonald & Co, Londra (1969)
 Ziemke, Earl F., *Stalingrad to Berlin: The German Defeat in the East*, Dorset Press / Center for Military History, Washington DC (1968)

DİZİN

İllüstrasyon sayfaları **koyu renk** ile yazılmıştır.

Aldershof 56
 Alexanderplatz 42, 59, 62-63, 69, 71-72, 79, 93
 Alman güçleri 21
 Alman komutanlar 27-29
 Alman planları 41-42
 Amerikan Hava Kuvvetleri 47, 89
 Anhalter Tren İstasyonu 60, 69-70, 79
 Anklam 78
 Antonov, Albay V.S. 80-81
 Antonov, General 40
 Ardennes taarruzu 17, 27, 29, 39
 Arndt, Korgeneral Karl 37, 54
 Auschwitz Toplama Kampı 22
 Axmann, Artur 47

Babick, Üstegmen 82
 Bad Doberan 88
 Bagration Harekâtı 10-13, 18, 22, 24
 Barbarossa Harekâtı 28-29
 Barenfanger, Yarbay Erich 63
 Baruth 45, 47, 72-73
 Batzlow 44
 Beelitz 45, 54, 72
 Belsen-Bergen Toplama Kampı 22
 Bendlerstrasse 55, 63
 Berchtesgaden 54, 58-59, 63

Berlin Duvarı Anıtı 94
 Bernardotte, Kont 69, 73
 Berya, Lavrentiy 24
 Berzarin, General N.E. 36, 44, 52-53, 68-69, 80
 Biesdorf 56
 birleşme 93
 Blankenfelde 56
 Bokov, General 80
 Borodino Harekâtı 40
 Bradley, General Omar 38-39, 90
 Brandenburg 45, 60, 63, 69, 74, 78, 84, 91, 93-94
 Braun, Eva 23, 69, 73, 80, 82
 Budyonniy, Mareşal 26
 Burrough, Koramiral Harold M. 89
 Busch, Feldmareşal Ernst 12, 14-15, 78, 89
 Busse, General Theodor 19, 27, 29, 37, 45-47, 50-53, 55, 70, 72-73, 78, 80, 84

ceza taburları (Sovyet) 18
 Churchill, Winston 17, 22, 39, 90-91
 Clinton, ABD Başkanı Bill 94
 Çernyakovskiy, General Ivan D. 12, 14, 17, 20-21

Çuykov, Orgeneral Vassiliy İ. 25-26, 36, 43-44, 52-53, 63, 67-70, 72, 81, 86
 Dahlwitz 51
 Dever, General Jacob 39
 Dolgelin 43-44, 52
 Dönitz, Büyükamiral Karl 21, 23, 47, 55, 61, 73, 78, 82
 Dresden Piyade Okulu 28
 Dufving, Albay von 69, 81, 84, 86
 Eder, Albay Anton 70
 Eisenhower, General Dwight D. 38-39, 41, 89
 Elbe Nehri 23, 29, 40, 50, 54, 58, 60-61, 63, 67, 84, 87-88
 emir, 21 numaralı 6

Fehrbellin 67
 Ferch 67
 Fernsehturm (TV Kulesi) 93
 Fichtenau 51
 Foster, Sir Norman 94
 Freiherr, Korgeneral Maximilian 55
 Friedeburg, Amiral H.G. von 23, 89
 Friedersdorf 43-44
 Friedrichshain Uçaksavar Kulesi 62, 70-71

Frunze Askeri Akademisi 24-25
 Gorbatov, Orgeneral A.V. 36, 52-53
 Göring, Hermann 47, 58-59, 63
 Görlitzer Tren İstasyonu 62-63
 Greim, Orgeneral Ritter von 34, 59, 63, 66, 73
 Grunewald 66
 Haldey, Yevgeniy 26-27, 78, 83
 Hauenschild, Korgeneral Bruno Ritter von 41
 hava kuvvetleri - Alman 23, 34
 Amerikan 47, 89
 RAF 22, 47
 Sovyet 31
 Havel Nehri 47, 54
 Hayvanat Bahçesi Uçaksavar Kulesi 35, 75, 79
 Heinersdorf, Albay 80
 Heinrich, Orgeneral Gotthard 22, 28, 33, 37, 47, 51, 55-56, 60-61, 63, 66, 70, 73, 78
 Hennickendorf 72
 Hermsdorf 56
 Himmler, Heinrich 28, 33-34, 47, 69, 73-74, 79
 Hitler, Adolf 6, 8-10, 12-16, 19, 22-23, 27-28, 32, 34, 39, 41-42, 47, 50-51, 54-56,

- 58-61, 63, 66, 69-70, 73, 78-80, 82, 89, 94
Hohenschönhausen 47, 56, 66
Hohenzollerndamm 55, 70
Humboldthain Uçaksavar Kulesi 58-59, 70
- Jodl, Orgeneral Alfred 23, 47, 54, 60, 63, 70, 73, 89
Johannmeier, Binbaşı Willi 78
Jukov, Mareşal Georgiy 9, 17-25, 36, 40-41, 43-46, 50-53, 56, 59-60, 62, 68, 75, 78, 89, 94
Junge, Traudl 73
Jüterborg 47
- Kantarya, Çavuş M.V. 27, 78, 83
Karlsborst 56
Katukov, Orgeneral Mihail Y. 26, 36, 52-53, 69
Kaulsdorf 56
Kayser Wilhelm Enstitüsü 40
Ketzin 62
Kinzel, General E. 89
Koller, General 58-59, 63
Koniev, Marshal Ivan S. 8-9, 17-22, 24-26, 36, 40-41, 44-47, 50-51, 58, 60, 62, 68, 88
Koreuber, Korgeneral Fritz 27
Korsun Cebi 9, 24-25
Köhler, Korgeneral Carl-Erik 37, 54
Königs Wusterhausen 47
Königsdamm Köprüsü 62
Köpenick 50, 56
Kraliyet Kava Kuvvetleri 22, 47
Krebs, General 51, 69, 80-81
Kreuzberg 58, 63
Kriegsmarine 23, 89-90
kronoloji 22-23
Kropstadt 54
Krukenberg, SS Tuğgenerali 61, 67-68
Kuhlmann, Yarbay Franz 55, 61
Kummersdorf 72, 80
Kursk Savaşı 7, 24-25, 35
Kutznetsov, Vasily I. 68
- Landwehr Kanalı 42, 59, 62-63, 67, 69-72, 79, 82, 86
Lauenburg 23, 78
Leipzig 37-39, 54
Lobeck, Albay 42
Lorenz, Heinz 78
Luck, Albay Hans von 61, 72
Luckenwalde 47, 80
Ludwigshtut 88
Luftwaffe 13, 23, 31, 34-35, 50, 53, 66, 73, 89
Lübars 56
Lübeck 27, 63, 78, 88
Lüneburg Çayırı 89
- Malinovskiy, Mareşal Rodyon Y. 16, 40
- Manhattan Projesi 40
Manstein, Feldmareşal Erich von 6, 9-10, 29
Manteuffel, Baron Hasso von 28-29, 37, 60, 63, 66, 70, 73, 78, 88
Marshall Planı 92
Marzahn 50
Maybach sığınak kompleksi 47
Mohnke, SS Tuğgenerali Wilhelm 27-28, 61, 67, 79, 81
Moltke Köprüsü 69, 71, 74, 78-79
Montgomery, Feldmareşal Bernard 23, 25, 38-40, 89-90
Morgan, Korgeneral Sir Frederick 89
Möckernstrasse 79
Müncheberg 37, 44, 52-53, 58, 63, 67, 82
Müttefik İdare Konseyi 92
Müttefik planları 38-41
- Nauen 23, 56
Neilands, Üstegmen 81
Neubrandenburg 66, 70, 78
Neustrelitz 66, 78
Nevstroyev, Yüzbaşı Stefan A. 27, 78
Niederschönhausen 56
Nikulina, Binbaşı Anna 69, 84
Normandiya Savaşı 15, 28
Note Kanalı 54
nükleer 40
- Oberschönweide 56
Oranienburg 47, 51, 56
ordu komutanları 24-29
Alman 27-29
Sovyet 24-27
Oxenius, Binbaşı Wilhelm 89
- Parchim 88
Petrov, Orgeneral İ.E. 25-26, 40
Pipkorn, SS Albayı Rüdiger 61, 72
piyade
Alman 33, 39, 47
Sovyet 15, 40, 43-44, 54, 60, 66, 73, 75, 78, 80
Polonya Anavatan Ordusu 16
Potsdam 37, 54, 58, 60, 63, 67, 71, 79
Konferansı 23, 91
Pour Le Mérite 28
Prenzlau 63, 66
- Rahnsdorf 51
Rathenow 67
Refior, Albay Hans 42
Reisch, Hanna 66
Reymann, Korgeneral Helmuth 41-42, 51, 66, 71
Robb, Mareşal J.M. 89
Rokossovskiy, Mareşal Konstantin K. 7-8, 15-17, 19-21, 24-25, 29, 36, 40, 44-45, 55, 66, 88
Rosenthal 56
Rudow 55
- Ruhleben 67, 71
Rummelsburg Elektrik Santrali 56
Ruppiner Kanalı 51, 56
- Saarmund 54
savaş düzeni
Alman 37
Sovyet 36
Schenkenhorst 54
Schlesischer Tren İstasyonu 70, 72
Schlieffenufer 79
Schmargendorf 66, 70
Schöneberg 70
Schöneiche 51
Schörner, Feldmareşal Ferdinand 19, 28, 37, 50, 60, 78
Schwerin 88
Seeckt, Orgeneral Hans von 29
Seelow Tepeleri 23, 27, 41, 43, 46, 50, 52-54, 94
Seger, Teğmen 80
Seifert, Yarbay 61, 67, 80-81
Semçenko, Albay 86
Sevez, General François 89
"Seydlitz Birlikleri" 50, 72
silahlar 9, 31-33, 39-41, 43-44, 47, 51, 55, 58, 61, 66-67, 71, 78, 84, 86
Soğuk Savaş 39, 90, 92-93
Sovyet güçleri 14, 22, 39, 52, 74, 91
Sovyet Hava Kuvvetleri 31
ayr. bkz. hava kuvvetleri
Sovyet komutanlar 24-27
Spaatz, Korgeneral Carl A. 89
Spandau Hisarı 82
Speer, Albert 33, 47, 58, 66, 74
Spittelmart 67, 69, 72
Sprotte, Binbaşı 41
Stalin Askeri Akademisi 26
Stalin, Josef 7, 11, 15, 20, 22, 24-26, 31-32, 34, 38-41, 43, 46, 50, 60, 67, 71, 79, 82, 88, 90, 92
Stalingrad Savaşı 25, 27, 29
Steglitz 66
Stettiner Tren İstasyonu 79
Student, Orgeneral Kurt 78
Susloparov, Tümgeneral Ivan 89
süvariler (Sovyet) 9, 12, 24-25, 32, 36-37, 56
- Şatilov, Tümgeneral V.M. 36, 75, 79-80
Şok Orduları (Sovyet) 10, 20, 26-27, 30, 36, 43-44, 46-47, 50, 52, 56-57, 59, 62-63, 66, 68-71, 75, 78-80, 82, 94
Şövalye Haçı 29
- tanklar
Alman 33-35, 68-69
Sovyet 9-10, 31, 39, 43, 47, 50, 53, 79, 87
Tedder, Mareşal Sir Arthur 89
- Teltow Kanalı 45, 54, 57, 59, 60, 62
Tempelhof Havaalanı 57-58, 62, 92
Terör Coğrafyası 94
Teupitz 60
Tiergarten 55, 70, 74, 79, 93
Tiergarten Uçaksavar Kulesi 82
Tippelskirch, General Kurt von 14, 63, 78, 88
Tolbuhin, Marshal Fyodor I. 10, 16, 40
topçu 8, 12, 17-18, 22, 27, 30, 32, 43-44, 46, 50, 52, 61, 63, 66, 70, 74, 86
Alman 8, 18, 27
Sovyet 17-18, 32, 50, 52, 61, 70, 74
Torgau 23, 58, 61, 87
Treptow Parkı 59
Treuenbrietzen 54
Truman, Başkan Harry 90-91
- Varşova Paketi 24
Vasilyevskiy, Mareşal Aleksandr M. 20
Veraset Kanunu (1941) 58
Vlassov, General Andrey 70
Volkssturm 33, 41-42, 66
Volkswehr (Halk Ordusu) 33
Voroşilov Askeri Akademisi 26
- Waidmannslust 56
Wannsee Adası 58
Weidendam Köprüsü 69, 79
Weidling, Korgeneral Helmuth 23, 27, 37, 47, 50, 52, 55, 57-58, 61, 63, 66-69, 73, 75, 79, 81-82, 86
Weissensee 45, 47, 66
Wenck, Korgeneral Walther 29, 37, 50, 55, 57, 60, 63, 67, 71-73, 78, 80
Wenders, Wim 93
Wings of Desire (1987) 93
Westhafen Kanalı 63, 67
Wilmersdorf 79
Wismar 88
Wittenau 56
Wittenberg 29, 58, 60, 88
Wöhlmann, Albay 63, 82
Wriezen 44
- Yalta Konferansı 22, 90
Yegorov, Çavuş M.A. 27, 78, 83
Yeremenko, Orgeneral Andrey I. 25-26, 40
- Zander, SS Albayı Wilhelm 78
zırhlı birlikler 7, 11, 14-15, 20, 30-32, 35, 41-44, 52, 62
ayr. bkz. tanklar
Sovyet 14, 30-31, 41, 43-44, 52
Ziegler, SS Tuğgenerali Joachim 50, 61
Zinçenko, Albay F.M. 27
Zitadelle Harekâtı 6, 22
Zossen 47, 54, 72-73

Tarihin en büyük savaşlarının ayrıntılı dökümleri, hasım kuvvetlerin stratejileri, taktikleri, askerî harekâtın düğüm noktaları.

Renkli savaş sahneleri

3 boyutlu harekât haritaları

Fotoğraflar

Coğrafi haritalar

BERLİN 1945

1945 yılının Nisan ayı ortalarında, Hitler'in Nazi İmparatorluğu topyekûn yok oluşun eşiğindeydi. 1939-40 yıllarının Yıldırım Harbi ile bütün Batı Avrupa'yı dize getiren Alman diktatörü, kaderiyle kumar oynayarak 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ni istilaya girişmiş, fakat o yılın sonunda Moskova'da, ertesi yılın sonunda da Stalingrad'da uğradığı ağır yenilgiler neticesinde zafer şansını tamamen kaybetmişti. 1943 yazında Kursk'ta son bir Alman teşebbüsünü durduran Kızıl Ordu, ardından Nazi işgalcileri SSCB topraklarından atmak ve Berlin'e girip Hitler tehdidini sonsuza kadar ortadan kaldırmak üzere amansız bir karşı taarruza girişti.

SSCB kendi kaynaklarının yanında İngiliz ve Amerikalı müttefiklerinin de yardımlarıyla her geçen gün gücünü artırırken, Almanlar her yenilgiyle biraz daha zayıflıyorlardı. Batılı Müttefikler, 1944 yazındaki Normandiya çıkarması ile Avrupa'yı Nazi işgalinden kurtarıp Almanya'ya girerlerken, Kızıl Ordu da eşzamanlı taarruzlarla Belarus'u, Balkanlar'ı ve Polonya'yı kat ederek Alman başşehirine gelip dayandı. Stalingrad savaşını da Osprey yayınları kapsamında ele alan Peter Antill, bu sefer Kızıl Ordu'nun Berlin'e yürüyüşünün ve son Alman direnişinin sürükleyici tarihini masaya yatırıyor. Çok sayıda harita ve görsel ile destekli eseri, Nazi İmparatorluğu'nun son çirpimlerini canlı bir dille tasvir ederken, doğaçlama şehir savaşı taktiklerini de inceliyor. Antill ayrıca, Berlin'in düşüşü ile Soğuk Savaş'ın başlangıcı arasındaki bağlantıların da bir muhasebesini okuyucuya sunuyor.

